

קצות דרכיו

עפ"י הפסוק באיוב כ"ו י"ד: "הן אלה קצות דרכיו"

התבוננות עמוקה בקצות דרכי ה' הנפלאות,
בהנהגותיו עם ישראל ועם כל ברואיו.
מהם גם נלמד איך לעשות נחת רוח לה' יתברך,
ואיך למצוא חן בעיניו.

נתחבר בעזרת השם יתברך החונן לאדם דעת
ע"י דוד יהודה בהגה"צ הרב שלמה זצ"ל בורשטין

מהדורה שלישית, מסודרת מחדש ומורחבת

שנת תש"פ

עיה"ק ירושלים תובב"א

כל הזכויות שמורות

כתובת המחבר:

משפחת בורשטין

רח' נבון 34

מקור ברוך, ירושלים

טלפון: 02-5389371

עימוד: בנימין שפירא 052-7628705

נדפס על נייר שאין בו חשש חילול שבת ח"ו

RABBI NOSSON HAKOHEN
KOPSHITZ
RABBI OF ORTHODOX COMMUNITY
NACHLA UMENUCHA - BET SHEMESH

הרב נתן הכהן קופשיץ
רב דקהילת החרדים
נחלה ומנוחה - בית שמש

בס"ד, כ"ד אלול תשע"ד

כבוד האי גברא רבא הג"ר דוד יהודה בורשטין שליט"א
שלום וכטו"ס

קיבלתי את הקונטרס הנפלא בשם "קצות דרכיו" על דרכי ד' הנפלאות
המביא תועלת גדולה להתעוררות בבטחון ואמונה.
והנני לברכו שיפוצו מעיינותיו חוצה לעורר הרבים בעבודת ד'.
בברכת התורה וכוח"ט בסשצ"ג.

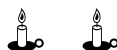
שלהי שתא תשע"ד

לעילוי נשמת

אדוני אבי מורי ורבי

הגה"צ הרב שלמה בן רבי שלום אלתר בורשטין זצ"ל
מחשובי ותיקי תלמידיה של ישיבת מיר באירופה ובשנגהי
קידש את ה' בכל הליכותיו,
ובאהבת-ישראל הגדולה אשר יקדה בו
זכה להעמיד אלפי תלמידים שאהבוהו אהבה עזה,
והדריכם בדרך העולה בית אל.
נלב"ע כ' סיון התשס"ד
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

לעילוי נשמת

מורי חמי

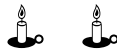
הגה"צ הרב רפאל בנימין בן רבי אריה לייב לוינ זצ"ל
מפורסם בקדושתו וצידקותו, מסר נפשו לחזק ברכים
כושלות ולעודד כל לב נשבר, והיה לתל-תלפיות להמוני
בית ישראל אשר העריצוהו ושיחרו למוצא פיו,
לברכתו, לעצתו, ולהדרכתו.
נלב"ע ו' אייר התשס"ב
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

לעילוי נשמת

אמי מורתי

הצדקת הרבנית שאשע שושנה בורשטין ע"ה
בת הרב הצדיק רבי יהושע אברהם ספיר זצ"ל
השרישה בילדיה ובכל מכריה אהבה עזה לכל דבר שבקדושה,
ומסירות נפש ללימוד תורה. גבה ליבה בדרכי ה',
והדריכה רבים לעבודתו בשמחה.
קידשה שם שמים בכל הליכותיה,
ומצאה חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.
נלב"ע י"א ניסן התשע"ה

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

לעילוי נשמת

חמותי

הצדקת הרבנית הענא ליבא לוין ע"ה
בת הרה"ג רבי חיים שרגא פייבל פראנק זצ"ל
מפורסמת בצידקותה, בתפילותיה, ובעמידתה האיתנה על
משמר דרכי הצניעות בדרך ישראל סבא. מסרה נפשה עד
מאד על לימוד התורה של בעלה, בניה וחתניה.
משמחת אלוקים ואנשים, ועמדה כסלע איתן
על משמר החינוך הטהור.
נלב"ע עש"ק ה' אייר התשע"ב

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הקדמה

מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי שהחייני וקיימני והגיעני לזמן הזה להוציא לאור עולם ספר נכבד זה, אחרי שבחסדו עלי נתפשט בבתי מדרשות ספרי הקודם "זמנים כהלכתם".

מטרת הספר היא, להתבונן בדרכי ה' בהנהגתו את העולם, לקיים מה שנאמר (ירמיה ט', כ"ג) "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ, כי באלה חפצתי נאום ה'", וכך להרבות באהבת ה', ולדעת איך למצוא חן בעיניו.

חסדי ה' אזכיר אשר זיכני ונולדתי בבית שמגדלין בו תורה ותפילה, ביתו של אאמו"ר הגה"צ הרב שלמה בורשטיין זצ"ל מחשובי ותיקי תלמידיה של ישיבת מיר המעטירה, בהיותה באירופה ובשנגהי.

אבא זצ"ל, היה תלמיד מובהק לרבנותינו הגאונים הצדיקים מרן ראש הישיבה הגרא"י פינקל זצוק"ל ומשגיחי הישיבה הגה"צ רבי ירוחם לייבוביץ' והגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין זצוק"ל, שאבא היה דולה ומשקה כל ימיו מתורתם לרבים, בתוספת נופך מרובה מדיליה עפ"י דרכם, וגם השאיר לנו אבא זצ"ל בכתובים הרבה מדברי קודשם.

את כל ימי חיו הקדיש אבא זצ"ל להרבצת תורה ויראת שמים, וזכה שבאהבה הגדולה והנפלאה שאהבוהו הבריות, ובקידוש ה' הגדול שפעל בכל הליכותיו, קירב המונים מבית ישראל לאבינו שבשמים, והדריכם בדרך העולה בית אל.

יהא ספר זה לעילוי נשמתו הטהורה שאורה ממשיך להאיר לנו ולתלמידיו הרבים מגנזי מרומים.

כמו כן הנני להוקיר את גודל פעלה של אמי-מורתי ע"ה אשר השרישה בנו אהבה עזה לכל דבר שבקדושה, ומסירות נפש ללימוד התורה, כהמשך למסורת בית סבא הרב יהושע אברהם ספיר זצ"ל שו"ב בגולת אורוגוואי, ובישראל – בעיר חדרה, ששקד במסירות נפש כל ימיו על שמירת חומות הכשרות והחינוך הטהור.

והנה הנחני ה' בדרך אמת, ומנעורי מסרני אבא זצ"ל לידו של ראש ישיבת מיר מרן הגאון רבי נחום פרצוביץ' זצוק"ל אשר קירבני מאוד ולימדני והורני את דרכי העיון, וב"ה זכיתי להסתופף בצילו ולשמוע את שיעוריו

דברי אלוקים חיים דבר יום ביומו שנים רבות, אף זיכני ה' לשאת ולתת עמו בדברי תורה כל השנים תמידין כסידרין ג' וד' פעמים ביום.

ותקונו כי עכ"פ בבואה דבבואה מדרכי העיון ומאהבת האמת שהשריש בנו באים לידי ביטוי גם בספר זה.

הכרת הטוב רבה עד מאוד חייב אנוכי למורי חמי האי גברא רבא הגה"צ הרב רפאל בנימין לוין זצ"ל ברא כרעיה דאבוה בנו של הצדיק הירושלמי המפורסם רבי אריה לוין זצ"ל, ולחמותי הצדקת ע"ה בתו של הרה"ג הרב חיים שרגא פייבל פרנק זצ"ל רבה של שכונת ימין משה בירושלים ומחבר הספרים "תולדות זאב" "נזר שרגא" ועוד, אשר במסירות נפש ממש עשו מעל ומעבר ליכולתם ונתנו כל אשר להם לסייע בידינו לשקוד על דלתי התורה.

ועל כולנה – הנני אסיר תורה לבתם נות ביטי מרת שרה תחי' מנב"ת, אשר לא חוסכת כל עמל וכל טורח ויגיעה ומוסרת נפשה להסיר ממני כל עול וכל מכשול המפריע לעמל התורה. ישלם ה' פעלה ותהא משכורתה שלימה מעם ה' אלוקי ישראל.

בצאתי את הקודש אשא כפי לה' בתפילה שימשיך לזכות אותנו ואת כל זרענו בתוך כל בית ישראל, בזכות אבותינו הקדושים, לשבת בבית ה' כל ימי חיינו בעמל התורה ושקידתה, ובפרט לזכות לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא לאמיתה של תורה.

ויהי רצון מלפני ה' יתברך שיסייענו במאוד מאוד שיתקיימו בנו דברי חז"ל שתהיה יראתנו קודמת לחכמתנו ויהיו מעשינו מרובים מחכמתנו, ועי"ז נזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתו, בדקדוק ההלכה, בדבקות, ובאהבה גמורה.

הערה חשובה

כשאנו באים ללמוד משגגה כל שהיא של גדולי הדורות, עלינו להקדים את דברי הגמרא (ב"ק נ' א') "וסביביו נשערה מאוד – מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו [פי' רש"י צדיקים הדבקים בו] כחוט השערה".

עלינו לזכור ששגגותיהם של ענקי-הרוח בישראל הם כחוט השערה בלבד, וגם זאת עשו מתוך כוונה עילאית קדושה, ואעפ"כ נענשו. והתורה וחז"ל מספרים לנו על כך כדי שנלמד מזה קל וחומר, כדכתיב "בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד" (ויקרא י' ג') ופירש"י (שם) כשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתיירא ומתעלה ומתקלס, אם כן באלו כל שכן ברשעים, וכן הוא אומר נורא אלוקים ממקדשיך אֵל תקרי ממקדשיך אלא ממקודשיך. עכ"ל רש"י.

דוקא מתוך דקדוק הדין עם גדולי הדורות כחוט השערה, אנו לומדים מזה על גדלותם העצומה, ודרך זה אנו לומדים ליראה את ה' הנכבד והנורא, שזוהי מטרת התורה וחז"ל בספרם לנו על שגגה כל שהיא של גדולי הדורות.

תוכן הספר

נושאי המאמרים

- א. "אדם", "פרא אדם",
ושאינם "אדם" כלל א
- ב. גדול העצה ורב העליליה –
הגמול על מעשה שמעורב בו טוב עם רע מאוד ט
- ג. הקב"ה מסובב שהרודף את הצדיק,
יביא הרודף בעצמו לעליית הצדיק לגדולה יט
- ד. מדוע עוברת היהדות דרך האשה
ולא דרך האיש כט
כח הנאמנות המיוחד של האשה
- ה. המאמין בה' בעל הרוח הטובה לט
בלע"ז: המאמין בה' האופטימיסט
- ו. אימת האלוקים מלכו של עולם עה
- ז. רחל ולאה – שני כוחות שונים,
אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל צא
- ח. שניים השתמשו בכלי המקדש וכל
אחד קיבל עונש אחר – עומק ענין
"אוחז מעשי אבותיו בידיו" קכא
- ט. הקשר ההדוק והנפלא בין מצות
ברית-המילה להבטחת ארץ ישראל קכט

- י. הבונה בית לה' – ה' בונה לו בית..... קמט
הדרך לזכות לשושלת משפחתית נכבדה
- יא. ג' בתי המקדש – כנגד ג' האבות קנז
- יב. כח גדול של קדושה שיוורד לעולם,
מְלוּוָה תמיד באיזה דופי קעה
- יג. הקב"ה משתמש אף בעבירות החוטאים
להשגת מטרותיו הברוכות קפג
- יד. המזלזל בחוקי הטבע –
מזלזל בכבודו של הקב"ה קצג
- טו. כאשר הקב"ה כועס על האדם
הוא איננו מאפשר לו לקיים את המצוה רג
- טז. מהלכי ה' הנפלאים בתיקון חטא
העבודה זרה שהחריב את ביהמ"ק הראשון..... ריא
הארת הקשר ההדוק הנסתר שבין פורים לפסח
- יז. החשיבות המדהימה של קיום הבטחה,
ובפרט הבטחה של ישראל לגרים גרורים..... רכה
- יח. סוד ויסוד קריעת עשרת השבטים
ממלכות בית דוד..... רלז
- יט. אף כשיש הוראה מה' להשמיד את הרע,
יגרום ה' שלא יחוסל כל הרע, כדי שישארו
הנסיון והבחירה החופשית לבחור ברע רנא
- כ. הכח של יעקב שבא מעשיו,
ינצח את הכח של עשיו שבא מיעקב..... רנז
כוחו של רבי עקיבא כנגד אותו האיש הנוצרי וכל גלות אדום

**"אדם",
 "פרא אדם",
 ושאינם "אדם" כלל**

"אדם", "פרא אדם", ושאנים "אדם" כלל

תוכן המאמר

- א. חמש דרגות בבריאה, ורק הדרגא החמישית קרויה בשם העצם "אדם".
- ב. דרגת הביניים שבין "מדבר" ל"יהודי" — הם ישמעאל וזרעו המאמינים באל אחד.
- ג. הישמעאלים - שהם דרגת הביניים בין "יהודי" ל"מדבר" - מלין ולא פורעין, ומתגוררים סביב לארץ ישראל.
- ד. מדוע מתחרט הקב"ה על בריאת הישמעאלים דוקא, ולא על בריאת שאר הגויים.

א. חמש דרגות בבריאה, ורק הדרגא החמישית קרויה בשם העצם "אדם".

כידוע, ישנם חמש דרגות בבריאה, הלא הם: דומם, צומח, חי, מדבר, יהודי.

אחד ההבדלים היסודיים בין "מדבר" ל"יהודי", הוא, שרק יהודי נקרא בשם העצם "אדם", משא"כ שאר האנשים.

וכדאיתא בגמרא (יבמות ס"א א', ב"מ ק"ד ב'): תניא וכן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל (דגבי טומאת אוהל כתיב "אדם כי ימות באוהל") שנאמר (יחזקאל ל"ד) "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם" – אתם קרויין "אדם" ואין העובדי כוכבים קרויין "אדם".

והנה, המתבונן יראה, שבין כל דרגא ודרגא בבריאה, יש גם דרגת ביניים – שהיא כעין "בין השמשות" בין הדרגא שמתחתיה לבין הדרגא שמעליה.

כגון, בין דרגת "צומח" לבין דרגת "חי", ישנם צמחים המכונים "צמחים טורפים".

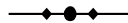
לדוגמא, הצמח הקרוי "נאדיד" [שמצוייד בשלפוחית מלאה למחצה במים, ובקצה שסתום שבחלקו החיצון זיפים. כאשר חרק נוגע בזיפים נפתח השסתום, ומים יחד עם הטרף נשאבים לחלל השלפוחית. השסתום נסגר, והשלפוחית מפרישה אנזימים המעכלים את הטרף].

וכן, הצמח הקרוי "טללית" [שהפרח שלו גדל כעלה כפול בצורת לב. שתי אונות העלה מחוברות בציר קפיצי בדומה למלכודת עכברים.

שפת העלה מצויידת בזיפים קשים הדומים לשיניים. חרק הנוחת על העלה נוגע בזיפים, והעלה נטרק עליו ומוחץ אותו].

דוגמא נוספת לדרגת-ביניים שבבריאה יש במסכת כלאים פרק ח' משנה ה', במה ששינינו שם "אדני השדה חיה, רבי יוסי אומר מטמאות באוהל כאדם" – עיי"ש בפירוש הר"ש וברטנורא, ובפירוש הרמב"ם.

עתה, נתבונן בדרגת הביניים שיש לענ"ד בין דרגת "מדבר" לדרגת "יהודי".

ב. דרגת הביניים שבין "מדבר" ל"יהודי" – הם ישמעאל וזרעו המאמינים באל אחד.

כנ"ל באות א', רק היהודי קרוי בשם העצם "אדם", משא"כ שאר האנשים.

אולם, בזה גופא יש ג' חילוקים:

(א) **יהודי** – הקרוי בשם העצם "אדם".

(ב) **ישמעאלי** – אינו קרוי בשם העצם "אדם", אבל עכ"פ קרוי בשם התואר "אדם".

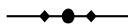
(ג) **שאר הגויים** – אינם "אדם" כלל.

דהנה, על ישמעאל כתוב (בראשית ט"ז, י"ב) "והוא יהיה **פרא אדם**", לא כתוב "**אדם פרא**", אלא "**פרא אדם**", דהיינו, דשם העצם שלו הוא "פרא", ורק שם התואר שלו הוא "אדם".

ומה שעכ"פ שם התואר שלו הוא "אדם", נראה שהוא משום האמונה שמאמינים ישמעאל וזרעו באל אחד, והם אינם עובדי עבודה זרה כלל.

נמצינו למדים, דישמעאל וזרעו הם דרגת הביניים שבין "מדבר" ל"יהודי".

דהיהודי – שיש לו את תורת ה', נקרא בשם העצם "אדם", הישמעאלי – שאין לו את תורת ה', אבל עכ"פ מאמין באל אחד נקרא בשם התואר "אדם", ושאר כל הגויים – שהם עובדי עבודה זרה אינם "אדם" כלל.

ג. הישמעאלים – שהם דרגת הביניים בין "יהודי" ל"מדבר" – מלין ולא פורעין, ומתגוררים סביב לארץ ישראל.

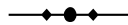
נתבאר, דהישמעאלים הם דרגת הביניים בין "יהודי" לבין "מדבר". ואכן אנו רואים, שהיהודים – עם ישראל הקרויים "אדם" שהם נזר הבריא, מקיימים את ברית המילה שבין הבורא ל"אדם" במלואה, שאנו גם מלין וגם פורעין את המילה, והישמעאלים שהם דרגת הביניים רק מלין ולא פורעין, ושאר הגויים שאינם "אדם" כלל אינם מלין כלל.

כמו כן, מקומו של היהודי – עם ישראל שהוא נזר הבריא, הוא בתוך ארמון משכן ה' בעולם דהיינו בארץ ישראל ארץ הקודש, ואילו

מקומם של הישמעאלים שהם דרגת הביניים – הוא בכל הארצות שסביב סביב לארץ ישראל כולה, בבחינת "סביב למשכן יחנו".

ומקומם של שאר הגויים שאינם "אדם" כלל – הוא הרחק הרחק מארץ ישראל, ללא שום זיקה לקדושה כלל.

וכבר נתבאר בהרחבה לעיל במאמר ב' הקשר ההדוק והנפלא בין ברית המילה לארץ ישראל, עיי"ש.

ד. מדוע מתחרט הקב"ה על בריאת הישמעאלים דוקא, ולא על בריאת שאר הגויים.

איתא בגמרא (סוכה נ"ב ב'): ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם, ואלו הן: גלות, כשדים, וישמעאלים, ויצר הרע. ישמעאלים – דכתיב (איוב י"ב) "ישליו אהלים לשודדים, ובטוחות למרגיזי אל, לאשר הביא אלוה בידו".

ויש לעיין, מדוע שונים כל כך לרעה הישמעאלים משאר אומות העולם, שדוקא על בריאת הישמעאלים מתחרט הקב"ה.

והרי לכאורה, אדרבה, הישמעאלים אשר מאמינים באל אחד, שיש להם עכ"פ שם תואר "אדם" כנ"ל, הם במעלה גבוהה יותר משאר אומות העולם עובדי עבודה זרה שאינם "אדם" כלל כנ"ל. ומדוע א"כ מתחרט הקב"ה דוקא על בריאת הישמעאלים, ולא על בריאת שאר

האומות, והרי שאר האומות הם לכאורה גרועים יותר – שהם עובדי עבודה זרה?

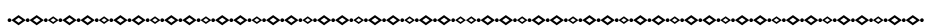
ונראה לבאר, דהטעם הוא משום שישמעאל במהותו הוא "פרא", רוצח ושוודד, כדכתיב "ידו בכל ויד כל בו" ופירש"י "ידו בכל – ליסטים", וכנ"ל בפסוק באיוב "ישליו אהלים לשודדים", ודוקא משום שהישמעאלים מאמינים בה' הם רוצחים ושוודדים **בשם ה'**, ואין לך חילול ה' גדול מזה שרוצחים ושוודדים **בשם ה'**. וזהו שקראם הקב"ה (בפסוק הנ"ל שבאיוב) "מרגיזי אל".

וכידוע, שעד היום הזה הישמעאלים רוצחים בשם ה', דבשעת הרצח הם זועקים "אלוקים גדול" (בלשונם, בערבית) ורוצחים, בחושבם שהם עושים כביכול את מצות ה' ברציחתם, וזהו כנ"ל חילול ה' נורא מאין כמותו.

וזהו שכתוב (בפסוק הנ"ל שבאיוב) "למרגיזי אל לאשר הביא אלוה בידו" – שהקב"ה מתחרט על בריאתם כיון שכאשר ישמעאל שודד ורוצח בידו, הוא רוצח בשם האלוקים.

וכיון שכל מטרת הבריאה היא לכבד ולקדש שם שמים א', **והישמעאלים עושים בשם ה' את ההיפך הגמור, שמחללים שמו ברבים באומרם שכביכול הבורא יתברך מצווה לרצוח ולשדוד, לפיכך מתחרט הקב"ה על עצם בריאתם.**

משא"כ שאר אומות העולם שאינם רוצחים בשם ה', אלא לכל היותר בשם העבודה זרה, אינם מחללים בזה עכ"פ את שם ה' הנכבד והנורא.

א. כדתנן (אבות ו', י"א): כל מה שברא הקב"ה בעולמו, לא ברא אלא לכבודו, שנאמר (ישעיה מ"ג, ז) "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו".

**גדול העצה זרב העליליה –
הגמול על מעשה שמעורב
בו טוב עם רע מאוד**

גדול העצה ורב העלילה – הגמול על מעשה שמעורב בו טוב עם רע מאוד

תוכן המאמר

פתיחה.

א. אהרון במעשה העגל.

ב. גיחזי ששיקר לנעמן.

פתיחה

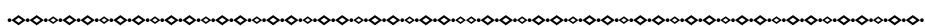
"גִּדּוּל הָעֵצָה וְרֹב הָעֲלִילָה אֲשֶׁר
עֲנִיךְ פְּקוּזוֹת עַל כָּל דְּרָכֵי בְּנֵי
אָדָם לַתַּת לְאִישׁ כְּדָרְכֵּי וּכְפָרֵי
מִעֲלָלָיו". (ירמיהו ל"ב י"ט).

במאמר זה נתבונן איך הקב"ה חודר לכל מעשי בני אדם ובוחר אותם בדקדוק רב עד אשר אף במעשה רע-מאוד שתוצאותיו ההרסניות נוראות, אם מעורבת בו איזו מחשבה או כוונה טובה, יעניש הקב"ה בכל חומר הדין על המעשה הרע מאוד, אבל בו בזמן גם יתן שכר גדול ורב על המחשבה או הכוונה הטובה שבאותו מעשה עצמו.^א

א. אהרון במעשה העגל

ידוע ומפורסם דהכשלון הנורא ביותר שהיה לצדיק הנשגב אהרון הכהן היה במעשה העגל, עד שכתוב עליו בתורה (שמות ל"ב, כ"ה) "וירא משה את העם כי פרוע הוא כי פרעה אהרון לשמצה בקמיהם" וכתוב עליו (דברים ט', כ') "ובאהרון התאנף ה' מאוד להשמידו, ואתפלל גם בעד אהרון בעת ההיא", ופירש רש"י ובאהרון התאנף ה' – לפי ששמע לכם, להשמידו – זה כילוי בנים, ואתפלל גם בעד אהרון – והועילה תפילתו לכפר מחצה ומתו שנים ונשארו שנים.

א. קצת כעין זה בגמרא יבמות ע"ח ב' "אשר משפטו פעלו" - באשר משפטו שם פעלו, במקום שדנים האדם שם מזכירין פועל צדקותיו, עיי"ש בגמ' וברש"י.

עד כדי כך חרה אף ה' באהרון על מעשה העגל, דלולא תפילת משה רבינו היה נגזר על אהרון לכלות את כל בניו ממש ר"ל.

וראה זה פלא, דבמדרש רבה מבואר בהרחבה דבזכות כוונותיו הטובות של אהרון בהתנהגותו במעשה העגל קיבל אהרון מאת הקב"ה את השכר הגדול ביותר שקיבל בכל ימי חייו, ד"מן המקדש לא יצא", ומותר שולחנו של ה' יהא אוכל ככתוב "והנותרת מן המנחה לאהרון ולבניו קודש קדשים מאשי ה'", וגם עשרים וארבע מתנות כהונה קיבל בעד זה לו ולבניו, ובזכות זה מכל שיבטו של לוי לא נבחר לכהונה גדולה אלא רק אהרון ובניו – כל זה בשכר כוונותיו הטובות של אהרון בהתנהגותו במעשה העגל.

אכן, תדר הקב"ה לנבכי כוונות ליבו הטהור של אהרון במעשהו הנורא, וראה כמה טהורות כוונותיו, ולכן, אעפ"י שיצא כאן מעשה נורא שהוא לשימצה לדורות בקמיהם של ישראל, וכתוב בו (שמות ל"ב, ל"ד) "ויגוף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרון", ונענש אהרון על זה בעונש הנורא של כילוי בנים, אעפ"כ בו בזמן גם ראה הקב"ה את כוונותיו הטובות והנפלאות של אהרון במהלך עשיית העגל, עד שנתן לו בעד זה כנ"ל את כל השכר הגדול ביותר שקיבל בכל ימי חייו.

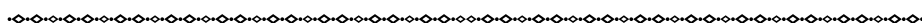

וזו לשון המדרש רבה (ויקרא, פרשה י', סי' ג'): "וירא אהרון" – מה ראה? אם בונין הם אותו, זה מביא צרור וזה אבן ונמצאת מלאכתם כלה בבת אחת, מתוך שאני בונה אותו אני מתעצל במלאכתי ורבינו משה יורד ומעבירה לעבודה זרה, ומתוך שאני בונה אותו, אני בונה אותו בשמו של הקב"ה, הדא הוא דכתיב "ויקרא אהרון ויאמר חג לה' מחר", חג לעגל מחר אין כתיב כאן, אלא "חג לה' מחר". דבר אחר,

אמר לו הקב"ה לאהרון "אהבת צדק" – אהבת לצדק את בני
ושנאת מלחייבן, "על כן משחך אלוקים אלוקיך" – אמר לו חייך שמכל
שיבטו של לוי לא נבחר לכהונה גדולה אלא אתה "קח את אהרון ואת
בניו אתו". עד כאן לשון המדרש.

הנה לפנינו התגלות חיה נפלאה של בורא העולם שופט כל הארץ, בה מתקיים במלואו הפסוק הנ"ל "גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו", באותו מעשה עצמו עונש נורא על המעשה הנורא, ובו בזמן שכר עצום ורב על כוונות הלב הטהורות הנסתרות שבאותו מעשה עצמו.

ב. גיחזי ששיקר לנעמן

בספר מלכים ב' (פרק ה') מסופר על נעמן שר צבא ארם שנצטרע. אלישע הנביא שולחו לטבול שבע פעמים בירדן, ונרפא. נעמן מבקש לתת מנחה לאלישע, ואלישע נשבע בשם ה' לא לקחת. גיחזי נער אלישע רודף אחרי נעמן, משקר ואומר לו כאילו שאלישע הנביא שלחו לתת לבני נביאים ככר כסף ושתי חליפות בגדים, נעמן מציע לו יותר, וגיחזי לוקח ממנו את הכל.

אלישע כועס מאוד על גיחזי ששיקר לנעמן כאילו הנביא ביקש תמורה בעד נבואתו ובעד הנס שעשה בשם ה', וגרם בזה גיחזי לחילול ה' גדול. לכן, אלישע מקלל את גיחזי ואומר לו "וצרעת נעמן תדבק בך וזרעך לעולם", ויצא מלפניו מצורע כשלג. ונתקיימה בגיחזי ובזרעו הקללה במלואה ככתוב (מלכים ב', ז', ג') "וארבעה אנשים היו מצורעים פתח השער" – א"ר יוחנן זה גיחזי ושלושת בניו (סוטה מ"ז א', סנהדרין ק"ז ב').

מלבד זאת, מסופר בגמרא (סוטה שם) על רשעותו של גיחזי שחטא והחטיא את הרבים, די"א שאבן שואבת תלה לו לחטאת ירבעם (לעגל שעשה ירבעם) והעמידו בין שמים לארץ, וי"א שם חקק לה על פיה והיתה אומרת אנוכי ולא יהיה לך, וי"א שדוחה היה את התלמידים מפני אלישע כשהיה משמש לפניו.

וראה זה פלא, דשם במלכים ב' בהמשך, מסופר (בפרק ז' פסוקים ג'-ט"ז) על הנס הנפלא של מנוסת מחנה ארם שצרו על שומרון, ששובב הקב"ה דמנוסת ארם נתגלתה ע"י גיחזי ובניו המצורעים שבאו ובישרו לעם ישראל על הנס, וכך ניצל עם ישראל מהרעב הנורא ששרר בשומרון עד שהיו אוכלים את בשר בניהם, דע"י גיחזי ובניו שבישרו

לעם ישראל על מנוסת ארם באו העם ובזזו את כל שלל מחנה ארם ונהיה שפע רב ושובע בישראל, כנבואת אלישע שניבא מראש על השובע שיהיה.

ויש לתמוה ולעיין, הרי גיחזי היה רשע גדול חוטא ומחטיא את הרבים כנ"ל, דמה שהיו הוא ובניו מצורעים היה עקב קללת אלישע על חטאו הנורא ששיקר לנעמן, בנוסף להחטאת הרבים שלו שנזכרה לעיל, וא"כ מדוע סובב הקב"ה שדוקא ע"י גיחזי הרשע באה התשועה הגדולה לעם ישראל שניצלו מהרעב האיום והנורא וזכו בכל שלל מחנה ארם, והרי מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב!?

ונראה, דהביאור בזה הוא כדלהלן. דהנה, חטאו של גיחזי שבעבורו נענש בקללת הצרעת היה בזה שגיחזי שיקר לנעמן כאילו הנביא מבקש מנעמן כסף ובגדים לתת לבני נביאים, והיה בזה מלבד השקר גם חילול השם כאילו שהנביא מבקש חלילה תמורה בעד נבואתו ובעד הנס שעשה בשם ה', ואכן על זה נענש קשות שדבקה בו ובזרעו צרעת נעמן עד עולם, כקללת אלישע.

אולם מאידך, כשנתבונן בשורש כוונתו של גיחזי במעשה זה, נראה שהיה בו לא רק רע, אלא היה מעורב בכוונתו גם שורש טוב.

דלשון הפסוק (במלכים ב', ה', כ'): "ויאמר גיחזי נער אלישע כו' הנה חשך אדוני את נעמן הארמי הזה מקחת מידו את אשר הביא, **חי ה'** כי אם רצתי אחריו ולקחתי מאיתו מאומה", הנה מנוסח דבריו של גיחזי "**חשך אדוני את הארמי הזה מקחת מידו**" ומהשבועה אשר נשבע בשם ה' "**חי ה'** כי אם רצתי כו' ולקחתי כו'" נראה שהיתה לו כוונה טובה, **שהרי אדם איננו נשבע בשם ה' לעשות עבירה**, והביאור בזה הוא שהיה גיחזי מצטער והיה חבל לו על זה שלא יהנו ישראל מן הרכוש של הגוי הארמי, וזה עצמו הוא שורש טוב וכוונה

טובה, אלא שבנסיבות אלו שזה היה כרוך בחילול ה' ודאי היה אסור לקחת מאומה מנעמן, וודאי שלא לשקר בשם הנביא, ולכן נענש מה שנענש.

אולם מ"מ, כוונה טובה זו **שיהנו ישראל מנכסי הגוי הארמי** כוונה טובה היתה, וכיון שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ושכר כל כוונה טובה לפיכך זימן וסובב הקב"ה שבהמשך דוקא גיחזי ובניו יהיו אלו שעל ידם תבוא הישועה לעם ישראל במעשה דמחנה ארם, שהוא ממש מעשה של מידה כנגד מידה במדויק.

דבאותו מעשה הם היו שליחי ה' שדרכם זכו עם ישראל בכל שלל מחנה ארם ובזה ניצלו מן הרעב הנורא ונהיה שובע, ונתקיימה בזה כוונתו הטובה הקודמת של גיחזי **שלא לחשוך מקחת מיד הארמים הגויים לפרנס בזה את ישראל.**

נתבונן נא מזה בנפלאות דרכי הקב"ה, אשר הוא גדול העצה ורב העליליה אשר עיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, דבאותו מעשה גופא חילקהו ה' לטוב ולרע שבו, ונתקיימו בו תרווייהו, גם "אני ה' – נאמן להיפרע", וגם "אני ה' – נאמן לשלם שכר", דעל אותו מעשה גופא קיבל גיחזי גם את העונש הנורא על הצד הרע שבמעשה, וגם את השכר הגדול על הכוונה הטובה שבו.

לפי דרכנו גם למדנו, דהא דמגלגלין זכות ע"י זכאי הוא לא רק ע"י אדם שהוא זכאי בכללותו, אלא אף ע"י רשע שבפרט מסויים הוא זכאי וצדיק, דבנושא פרטי זה שבו הוא זכאי יגלגל הקב"ה זכות על-ידו. כמו שראינו כאן שמחשבתו הטובה של גיחזי לפרנס את ישראל מרכוש הגוי צירפה הקב"ה למעשה, שגלגל הקב"ה אח"כ את זכות ישועת הפרנסה לכל ישראל מרכוש הגויים – על ידי גיחזי.

**הקב"ה מסובב
שהרודף את הצדיק,
יביא הרודף בעצמו
לעליית הצדיק לגדולה**

—✧— הרודף את הצדיק יביא בעצמו לעליית הצדיק לגדולה ✧— כא

הקב"ה מסובב שהרודף את הצדיק, יביא
הרודף בעצמו לעליית הצדיק לגדולה

תוכן המאמר

פתיחה.

א. יוסף ואחיו.

ב. משה ופרעה.

ג. דוד ואחיתופל.

ד. מרדכי והמן.

פתיחה

כתוב בספר תהילים (ב', ד') "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו".
רואים אנו במקומות רבים בתנ"ך היאך הרודף את הצדיק ומבקש להרע לו או להורגו, מסובב הקב"ה שהרודף עצמו יביא לעלייתו של הצדיק לגדולה.

ובאמת, אין לעג גדול מזה לרודף את הצדיק. דבזה מראה הקב"ה לרודף עצמו ולכל העולם כולו, דכאשר הוא איננו מסכים, לא רק שלא יכול הרודף להרע לצדיק, אלא כל הסיבות שבעולם נשלטות כליל ישירות ע"י הקב"ה המסבב את הסיבות באופן נפלא כדי שהרודף בעצמו יביא במו ידיו להצלחתו של הצדיק ולעלייתו לגדולה.

בזה נותן לנו הקב"ה שיעור נפלא גם באפסיות האדם, וגם בשליטתו הישירה והבלעדית בכל פרטי וסיבות הבריאה כולה לנהלם ולסובבם כרצונו.

נכתוב כאן בס"ד כמה דוגמאות נפלאות לזה.

א. יוסף ואחיו

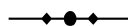
אחרי שיוסף חולם שבעתיד הוא ימלוך על אחיו והם ישתחוּ לו, משתדלים אחיו בכל כוחם להרע לו ולבטל את חלומותיו שלא יתקיימו כלל.

בבוא יוסף לדותן רואים אותו אחיו מרחוק, "ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו אותו להמיתו, ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא, ועתה לכו ונהרגהו ונשליכהו באחד הבורות ואמרנו חיה רעה אכלתהו, ונראה מה יהיו חלומותיו".

"ויהי כאשר בא יוסף אל אחיו ויפשיטו את יוסף את כותנתו את כתונת הפסים אשר עליו ויקחוהו ושליכו אותו הבורה", עד שלבסוף מכרו אותו לישמעאלים לעבד, בחושבם שבאופן זה הם ביטלו לגמרי את חלומותיו של יוסף.

ומה עושה הקב"ה? – ממש את ההיפך! הוא מראה לאחי יוסף היאך הם עצמם במו ידיהם יגרמו בזה גופא להתקיימות כל חלומותיו של יוסף ולעלייתו העצומה לגדולה. שהרי דוקא ע"י מכירתו לעבד מתגלגל יוסף למצרים ושם הוא נעשה אב לפרעה ואדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים, ושם מתקיימים לגמרי כל חלומותיו, דכל אחיו משתחווים לו פעמים רבות במצרים.

הנה ה' יתברך לעג למו לאחי יוסף, והוכיח להם ולעולם כולו כמה אפסי הוא האדם אשר אין בכוחו להרע לחבירו בלי רשות מהקב"ה, והיאך ה' שליט על כל הסיבות שבכל היקום לסובבם ולהנהיגם באופן מוחלט שיתקיים רצונו.

ב. משה ופרעה

כתוב בפרשת שמות (א', כ"ב) "ויצו פרעה לכל עמו לאמור כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", ואיתא במדרש רבה: (שמות א', י"ח) "אמר רבי יוסי בר רבי חנינא אף על עמו גזר, ולמה עשה כן? שהיו אסטרולוגין אומרים לו גואל ישראל נתעברה ממנו אמו, ואין אנו יודעין אם ישראל הוא או מצרי הוא, באותה שעה כינס פרעה כל המצרים ואמר להם השאילו לי את בניכם תשעה חודשים שאשליכם ליאור, הדא הוא

דכתיב כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו – כל הבן של ישראל אין כתיב כאן אלא כל הבן בין יהודי בין מצרי". עכ"ל המדרש רבה.

הנה, פרעה הרשע עושה כל טצדקי שבעולם כדי למנוע את תקומתו של מושיען של ישראל, עד שהוא מטביע את כל ילדי עַמו המצרים תשעה חודשים כדי שבשום אופן לא יקום מושיען של ישראל.

ומה עושה הקב"ה? – צוחק ולועג לפרעה! דהקב"ה מסובב שהבת של פרעה עצמו היא מֶשֶׁה את מושיען של ישראל מן היאור ומאמצת אותו לבן, ופרעה עצמו מגדל את מושיען של ישראל – את משה – בתוך ארמונו !

וכי יש לך לעג גדול מזה? דפרעה עושה כל טצדקי שבעולם להרוג את מושיען של ישראל, ולמעשה מסובב הקב"ה שהוא עצמו מחייהו ומפרנסו ומגדלו בתוך ארמונו !

מתוך שמתגדל משה בבית המלכות על ברכי פרעה, הוא לומד להכיר היטב את כל טכסי והנהגות בית המלכות המצרי, וכך הרודף שהוא פרעה עצמו, מכין בעצמו בביתו את מושיען של ישראל לתפקיד הרם שהוא עתיד למלא, להתייצב לפני פרעה כדי לגאול את ישראל!

מה נפלאו מעשי ה' – המשתמש ברודף את הצדיק עצמו – שהוא עצמו יְחִיָּה את הצדיק ויעלה אותו לגדולה !

ג. דוד ואחיתופל

אחיתופל היה יועצו של דוד המלך, והיה אדם חכם עד מאד, כפי שמעיד עליו הכתוב (שמואל ב', ט"ז, כ"ג) "ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלוקים".

אולם, הוא היה מתקנא במלכותו של דוד, והיה מבקש להרוג את דוד ולמלוך במקומו.

כמו שמצינו בגמרא (סוכה נ"ג) דבשעה שכרה דוד שיתין צף התהום ורצה לשטוף את העולם, אמר דוד האם יש מי שיודע אם מותר לכתוב שם על חרס ולזרוק לתהום כדי שינוח החרס על נקב התהום, ואף אחד לא ענה לדוד, ואעפ"י שהיה שם אחיתופל שידע את ההלכה – לא אמרה, אמר דוד כל שיודע לומר ואינו אומר יחנק בגרונו, רק לאחר ששמע אחיתופל את הקללה, אמר לדוד שמותר.

ומבואר בירושלמי (סנהדרין פ"י ה"ב) דמה שאחיתופל לא רצה לגלות עד ששמע את הקללה, הוא משום שאמר בליבו עכשיו התהום יפרוץ החוצה ודוד המלך יחנק מהמים, ואני אמלוך במקומו.

עוד מצינו, דכאשר אבשלום מרד בדוד אביו, אחיתופל היה בקושרים עם אבשלום, ואז הוא מייעץ לאבשלום (ש"ב ט"ז, כ"א) "בוא אל פילגשי אביך אשר הניח לשמור הבית, ושמע כל ישראל כי נבאשת את אביך וחזקו ידי כל אשר איתך".

ואח"כ הוא מייעץ עוד לאבשלום, ואומר לו (שם י"ז, א'): "אבחרה נא שנים עשר אלף איש ואקומה וארדפה אחר דוד לילה, ואבוא עליו והוא יגע ורפה ידים והחרדתי אותו ונס כל העם אשר איתו, והכיתי את המלך לבדו", והיינו, שבאופן זה אחיתופל עצמו יהרוג את המלך דוד.

ומבואר במדרש (מובא בילקוט שמעוני ש"ב סי' קנ"א, ועי' גם במהרש"א על ב"ב קמ"ז א'), דכוונת אחיתופל בכל העצות הנ"ל שנתן לאבשלום,

היתה כדי שיהרג דוד המלך, ואח"כ עפ"י בית דין יהרוג את אבשלום על ששכב עם אשת אביו, וכך תתבטל לגמרי מלכות בית דוד, ואחיתופל ימלוך במקומם.

הנה, אחיתופל עושה את כל מה שביכולתו כדי למרוד ולבטל כליל את מלכות בית דוד מן העולם.

אלא שהקב"ה, לא זו בלבד שהגן על מלכות בית דוד, ע"י שהפר את עצות אחיתופל, אלא "יושב בשמים ישחק, ה' ילעג למו".

דהנה, מלכות בית דוד הגיעה לשיא תפארתה במלכותו של שלמה המלך בנו של דוד, שהיה שלמה מושל בכל הממלכות מן הנהר ארץ פלישתים ועד גבול מצרים, ובכל עבר הנהר מתפסח עד עזה, ושלוש היה לו מכל עבריו מסביב וישוב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו מן ועד באר שבע כל ימי שלמה.

ובפרט גדלה מאד תפארת מלכות בית דוד ע"י שלמה, בזה ששלמה המלך היה החכם מכל האדם "אשר כמוהו לא היה לפניו ואחריו לא יקום כמוהו, ויבואו כל העמים לשמוע את חכמת שלמה מאת כל מלכי הארץ אשר שמעו את חכמתו" (מלכים א', ה').

והנה, ידוע דכל נס שעושה הקב"ה, הוא עושהו ככל האפשר בדרכי הטבע, ורק את החלק שכבר אי אפשר בשום אופן לעשותו בדרך הטבע, רק חלק זה עושה הקב"ה בדרך ניסית.

כגון, כאשר היה צריך לבקוע את ים סוף, הולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה. ועוד דוגמאות רבות לזה, כידוע.

אף כאן, כאשר הבטיח הקב"ה לתת חכמה עצומה לשלמה עד שיהיה החכם מכל האדם, סובב הקב"ה את הדבר ככל האפשר בדרך הטבע, דאמו של שלמה המלך היתה בת שבע שהיא בת בנו של אחיתופל (כדמוכח בפסוקים, וכדאיתא בגמרא סנהדרין ס"ט ב' וק"א ב'), והקב"ה

עשה שחכמתו העצומה של אחיתופל תעבור בתורשה דרך נכדתו בת-שבע לנינו – שלמה המלך, וכך תתגדל מאד מלכות בית דוד.

נמצא, דדוקא אחיתופל שעשה כל מה שביכולתו כדי לבטל את מלכות בית דוד מן העולם, הוא עצמו גרם לגדל את מלכות בית דוד לשיא תפארתה ע"י העברת חכמתו לשלמה המלך, וכנ"ל, ודוק.

אף כאן, אנו רואים, היאך "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו" – דהקב"ה משתמש ברודף עצמו – שהוא בעצמו יעלה את הנרדף (מלכות בית דוד) לשיא גדולתו ותפארתו!

ד. מרדכי והמן

"וירא המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו, וימלא המן חמה" (אסתר ג', ה'). ומבקש המן בכל יכולתו להשמיד את מרדכי, ואת כל עמו.

המן עושה בביתו עץ גבוה חמישים אמה ומתכנן לבוא מיד בבוקר לומר למלך לתלות את מרדכי עליו, ולבוא אח"כ עם המלך אל המשתה שמח וטוב לב.

אכן, כפי תכניתו, מיד בבוקר בא המן ועומד בחצר המלך לומר למלך לתלות את מרדכי על העץ, והמלך קוראו להכנס אליו.

לפני שהוא מספיק לומר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו, שואלו המלך: "מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו? ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני?! ויאמר המן אל המלך איש אשר המלך חפץ ביקרו יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר ניתן כתר מלכות בראשו,

ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפרתמים והלבישו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו והרכיבוהו על הסוס ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו.

ויאמר המלך להמן, מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דיברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך, אל תפל דבר מכל אשר דיברת!

ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבוהו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו. וישב מרדכי אל שער המלך, והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש.

הקב"ה סובב שדוקא הרודף הגדול – המן, אשר בא ברגעים אלו לבקש מהמלך לתלות את מרדכי על העץ, הוא בעצמו הוא אשר אומר למלך – באותם רגעים ממש – היאך לגדל את כבודו ותפארתו של מרדכי, והוא בעצמו מלביש את מרדכי את הלבוש אשר לבש בו המלך ומרכיבו על הסוס אשר רכב עליו המלך ומוליכו ברחוב העיר בשיא הכבוד וקורא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו!

"יושב בשמים ישחק, ה' ילעג למו", אין לך לעג גדול מזה אשר הקב"ה מסובב דדוקא הרודף את הצדיק להורגו, הוא במו פיו ובמו ידיו מגדל את הצדיק ומעלהו לשיא כבודו ותפארתו!

אכן, מכל המקורות הנ"ל, למדנו שיעור נפלא, גם באפסיות האדם, וגם בשליטתו הישירה והבלעדית של הבורא יתברך בכל פרטי וסיבות הבריאה כולה, לנהלם ולסובבם כרצונו.

כט

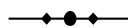
מדוע עוברת
היהדות דרך האשה,
ולא דרך האיש
כח הנאמנות המיוחד של האשה

מדוע עוברת היהדות דרך האשה ולא דרך האיש

בח הנאמנות המיוחדת של האשה

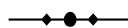
תוכן המאמר

- א. ההלכה, והבנתה.
- ב. כל מטרת בריאת האשה היתה כדי לשמור נאמנות לקב"ה - למנוע עבודה זרה.
- ג. בכל עיתות המצוקה והנסיונות של עם ישראל - הנשים הן שעמדו כחומת ברזל לשמור אמונים לקב"ה.
- ד. האשה נמשלה בתורה לירח, בגלל כוחה המיוחד לשמור נאמנות בכל מצבי הקושי והחושך.

א. ההלכה, והבנתה.

הגמרא, במסכת יבמות (י"ז א', כ"ג א') לומדת מן הפסוקים בתורה, דכאשר האב הוא גוי והאם יהודיה הילד הוא יהודי, ואילו כאשר האב הוא יהודי והאם גויה הילד הוא גוי. וכן פשוט בפוסקים. ואף שגזירת הכתוב היא, יש להבין מהו השורש הטמון בזה, איזה כח מיוחד נתן הקב"ה לאשה היהודיה, שלא ניתן לאיש היהודי.

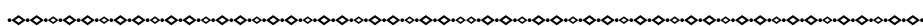
ב. כל מטרת בריאת האשה היתה כדי לשמור נאמנות לקב"ה – למנוע עבודה זרה

כתוב בפרשת בראשית (ב', י"ח) "ויאמר ה' אלוקים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו", וביאר רש"י בשם המדרש מדוע לא טוב היות האדם לבדו, וזו לשונו: "לא טוב היות – שלא יאמרו שתי רשויות הן, הקב"ה יחיד בעליונים ואין לו זוג, וזה בתחתונים ואין לו זוג".

נמצא, שכל מטרת בריאת האשה היתה כדי למנוע עבודה זרה, כדי שלא יטעו לומר שתי רשויות הן, דעל ידי בריאת האשה ישמור המין האנושי נאמנות לבוראו, ולא יסטה מדרך האמת שה' אחד ושמו אחד ואין עוד מלבדו.

וכיון שכל מטרת בריאת האשה היתה כדי לשמור נאמנות לקב"ה, לפיכך הטביע הקב"ה בטבעה של האשה כח מיוחד של מסירות ונאמנות מוחלטת לשמור ברית בכל מצב למי שבראה ולמי שכורתת עמו ברית.^א

הקב"ה טבע באשה תכונה נפלאה שיש בכוחה את העוצמה ואת כח-הסבל שבכל קושי ובכל מצב לא תסור ימין ושמאל מהנאמנות לה' לבדו, והיא רק צריכה להוציא כח זה מן הכח אל הפועל. כח מיוחד זה לא ניתן לאיש, לכן במצבי סבל וקושי עלול הוא לסטות מהנאמנות לה' ולאבד את דרך האמת במצבי אפילה, הרבה יותר בקלות מאשר האשה.

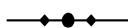

א. בזה מבואר גם מה שהאשה איננה יכולה להינשא לשני אנשים, ואילו האיש יכול לישא שתי נשים.

בזה מבואר היטב מה שמצינו בחטא העגל – החטא הקשה והנורא של עבודה זרה – שהנשים לא הסכימו בשום אופן ליטול בו חלק, שלא הסכימו לפרוק את נזמיהן לתיתם לעבודה זרה. ואעפ"י שבושש משה לרדת מן ההר, והשטן ערבב את העולם והראה דמות חושך ואפילה וערבוביה לומר ודאי מת משה, שמרו הנשים אמונים לקב"ה ולא נגררו לחטא העבודה זרה, דזהו כפי כוחן ותכלית בריאתן, שנבראו עם הכח המיוחד לשמור אמונים בכל מצב של קושי ואפילה במטרה למנוע עבודה זרה.

וכן ידוע, שבזמן גזירות האינקוויזיציה, כשיצאה הגזירה או להמיר את הדת לנצרות או למות בשריפה על קידוש ה', הרוב הגדול של היהודים שמסרו עצמן לשריפה ובלבד שלא לעבוד ע"ז היו הנשים, ולא האנשים.

וזהו כנ"ל, משום שהן נבראו עם כח-הסבל המיוחד לשמור אמונים לקב"ה בכל מצב, כיון שכל מטרת בריאתן היתה כדי למנוע ע"ז – להישאר נאמנים לקב"ה שהוא אחד ושמו אחד ואין עוד מלבדו, כפי שנתבאר.

ג. בכל עיתות המצוקה והנסיונות של עם ישראל – הנשים הן שעמדו כחומת ברזל לשמור אמונים לקב"ה

גם לאורך כל דברי ימי עם-ישראל תמיד בעיתות המצוקה בהם היו רפיון-רוח וחולשת אמונה עקב חושך-הצרות והסתר-הפנים, נשות ישראל הן שהאירו לעם את הדרך וחזקו את רוחו בשמירת אמונים לבוראו, כמו שמצינו שבזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים.

דכאשר עם ישראל במצרים כמעט ונתייאש מן הגאולה, היו אלו הנשים שחיזקו את רוח העם בבטחון ואמונתן בה' ומסרו נפשן להעמיד את כלל ישראל – כמבואר באריכות במסכת סוטה י"א ב'. וכן, כשעמרם ראה שזורקין את הבנים ליאור ואמר לשוא אנו עמלין ועמד וגירש את אשתו ועמדו כולם וגירשו את נשותיהם, היתה זו מרים שחיזקה ועודדה באמונתה בה' ובדבריה, ובגללה שב עמרם ונשא את יוכבד ושבו כולם ונשאו את נשותיהם, ונולד הגואל – כמבואר במסכת סוטה י"ב א'.

וכל זה כנ"ל, משום כוחן המיוחד של הנשים לשמור אמונים לקב"ה בכל קושי ובכל מצב, דכח זה ניתן לנשים כי זו היתה כל מטרת בריאתה של האשה, כפי שנתבאר לעיל.

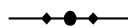
כמו כן, בחטא המרגלים, כשישבו העם לבכות איש פתח אהלו מרפיון באמונה בה', הנשים לא נטלו חלק כלל גם בחטא זה, אלא שמרו אמונים לקב"ה ובטחו והאמינו בפשיטות שהקב"ה יקיים הבטחתו ויכניסנו בבטחה לארץ ישראל, כדכתב רש"י (בבמדבר כ"ו, ס"ד) בשם המדרש, וזהו כנ"ל משום כוחן המיוחד של הנשים לשמור נאמנות, ואכן כל נשי דור המדבר נכנסו לארץ ישראל וירשוה, בניגוד גמור לאנשים של דור המדבר.

גם בזמן הסתר הפנים של גזירות המן, היתה זו אסתר המלכה שהאירה בזמן ההסתר והחושך, והיא שהלכה לפני המחנה לעורר את ישראל לצום ולשוב בתשובה ועל-ידה באה הגאולה.

והנה, הסתר הפנים שבגזירות המן בא בעיקר בגלל עבודה זרה, מפני שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנאצר כמבואר בגמ' מגילה י"ב א', ואסתר היא שעוררה לחזור בתשובה מן העבודה זרה, וזהו כמו שנתבאר שמטרת בריאת האשה בעולם היתה למנוע ע"ז ולשמור נאמנות להקב"ה.

וכן בזמן גזירות היוונים שלא למול את הבנים ושלא לשמור שבת ור"ח, האמהות הקדושות היו אלו שעלו במסירות נפש על חומת-ירושלים ומלו בעצמן את בניהן לעיני חיילי היוונים ואח"כ הפילו עצמן מן החומה על מנת לשמור את הברית שכרת עמנו הקב"ה, וכמוהו רבים בכל תולדות ימי עם-ישראל.

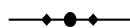
בזה מבואר מדוע עם ישראל נבנה דרך האשה היהודיה ולא דרך האיש היהודי, שרק הנולד לאם יהודיה הוא יהודי, ולא הנולד לאב יהודי. לפי שגלוי וידוע לפני הקב"ה שעתידין ישראל לחטוא ונסיונות מרים וקשים של גלויות וצרות ויסורים יעברו עליהם, ואילו נבנה עם-ישראל מהזכרים לא היו מוצאים בעצמם את הכח לשמור אמונים להקב"ה בכל חושך הצרות והסתר הפנים, וחלילה היה עם ישראל אובד, לפיכך קבע בורא העולם בתורה שעם ישראל יבנה דרך האם היהודיה, דהנשים הן הנותנות את הכח לעם לשמור אמונים להקב"ה בכל מצב, ומאירות את הדרך בלילות החושך של הגלות וההסתר.

ד. האשה נמשלה בתורה לירח, בגלל כוחה המיוחד לשמור נאמנות בכל מצבי הקושי והחושך

בחלום יוסף בפרשת וישב מצינו שהאיש נמשל לשמש והאשה לירח, ככתוב "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי". ומה שנמשלה האשה לירח מבואר גם כן עפ"י הנ"ל, דכמו שתפקיד הירח להאיר בזמן האפילה, כך תפקיד האשה להאיר את הדרך לשמור אמונים להקב"ה בזמני האפילה, בזמנים של סכנה באובדן הדרך, שבזה כח האשה גדול מאוד כנ"ל לשמור אמונים בזמני הסתר הפנים.

איתא בגמרא חולין (קל"ט ב') "אסתר מן התורה מנין, ואנכי הסתר אסתיר" ופירש"י (שם) הסתר אסתיר – בימי אסתר יהיה הסתר פנים ומצאוהו צרות רבות ורעות, ובגמ' מגילה (י"ג א') איתא "ר' נחמיה אומר הדסה שמה ולמה נקראת אסתר שהיו אומות העולם קוראים אותה אסתהר" פירש"י ירח, יפה כלבנה (כי ירח תרגומו סיהרא בבראשית ל"ז ט' – רעק"א שם בגליון הש"ס, וכן בשופטים ח' כ"א השהרנים, ובישעיה ג' י"ח והשהרנים, ובשיר השירים ז' ג' אגן הסהר – שפירשו בכולם דהיינו שעשוין כדמות ירח), וכל זה מואר יפה עפ"י מה שנתבאר לעיל שהאשה נמשלה בתורה לירח כי כוחה ותפקידה להאיר בזמן החושך והסתר הפנים, וזהו שאסתר האירה כירח – כסהר – בזמן ההסתר.

לפי מה שנתבאר על כח נאמנותה המיוחד של האשה, ושלפיכך נמשלה בתורה לירח המאיר בעיתות החושך, מוארים היטב דברי חז"ל בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ה) שנתן הקב"ה לנשים שכר שיהו להן ימי ראש חודש ימים שאין עושות בהן מלאכה, בזכות שלא רצו לתת נזמיהן לחטא העגל.

דזו לשון הפרקי דר' אליעזר שם: שמעו הנשים ולא רצו ולא קיבלו עליהן ליתן נזמיהן לבעליהן, שאמרו להם לעשות שיקוץ ותועבה שאין בו כח להציל לא נשמע לכם, ונתן להם הקב"ה שכרן בעוה"ז שהן משמרות ראשי חדשים יותר מן האנשים, ונתן להם שכר לעוה"ב שהן עתידות להתחדש כמו ראשי חדשים, שנאמר, "המשביע בטוב עדיך תתחדש כנשר נעורייכי". עכ"ל.

וכ"כ רש"י במגילה כ"ב א' (ד"ה ראשי חדשים) וז"ל: ושמעתי מפי מורי הזקן ז"ל שניתנה להם מצוה זו (שלא לעשות מלאכה בראשי חדשים) בשביל שלא פרקו נזמיהן בעגל. עכ"ל.

ולכאורה צריך להבין, הרי הקב"ה משלם במידה כנגד מידה, ומה הקשר בין ההתנגדות להשתתף בחטא העגל לשכר של ראשי חדשים.

ולפי הנ"ל מבואר הכל בס"ד, דכיוון שהנשים שמרו אמונים להקב"ה בזמן החושך והסתר הפנים של חטא העגל שבו משה בושש לבוא ובא השטן ועירבב את העולם, והן האירו בזמן האפילה, אף הקב"ה שילם שכרן שבכל ראשי החדשים בהם מתכסה הירח ודומה בטעות שבאה אפילה לעולם, מאיר להם הקב"ה בשמחת הראש-חודש.

וכמו שהירח, אעפ"י שמתכסה חוזר ומאיר אח"כ במולדו החדש, כך הנשים ששמרו אמונים בעת הכיסוי מתחדשות ושמחות בזמן התחדשות הירח, וזהו שכתוב גם בפירקי דר"א הנ"ל שאף לעוה"ב "נתן להם שכר שהן עתידות להתחדש כמו ראשי חדשים, שנאמר תתחדש כנשר נעורייכי".

והנה, כמו שהתכסות משה שבושש לבוא היתה למשך כ"ד שעות, דהטעות בחשבון היתה משעה שישית של ט"ז תמוז עד שעה שישית של י"ז תמוז (כמבואר בגמ' שבת פ"ט א' ורש"י שם ד"ה כשעלה משה, וברש"י על התורה שמות ל"ב א'), כך התכסות הירח בסוף החודש היא למשך כ"ד שעות כדאיתא בגמ' ר"ה (כ' ב') "כ"ד שעי מיכסי סיהרא", וכיון שהנשים שמרו אמונים להקב"ה בכ"ד השעות של הסתר הפנים שבהתמהמהות משה, כך ממש מידה כנגד מידה שילם להם הקב"ה שבכ"ד השעות בהם מיכסי סיהרא, שהוא זמן הכיסוי והסתר האור, הן שמחות בשמחת ראש החודש שאין עושות בו מלאכה.

מאחר שהראינו לדעת על ההקבלה וההשוואה שבתורה בין האשה לירח, יש להוסיף בזה שגם בענין אורח הנשים אנו רואים כן. חדא, דפשוט בפוסקים שיש וסת החודש, המושפע כולו מהילוך הלבנה, שבו יום החודש של הירח הוא הקובע את ביאת האורח, ואף כשחכמים קובעים לעשות את החודש חסר או מלא גם ביאת האורח משתנה ממש בהתאם לקביעת החודש כמבואר בפוסקים.

ועוד, שחודש הירח הוא לשלושים יום, וכן עונה בינונית דביאת האורח היא לשלושים יום.

והנה, שיטת השו"ע ורוב הפוסקים שהעונה בינונית היא **יום השלושים**, אבל כידוע יש כמה פוסקים שסוברים שהעונה בינונית היא **יום השלושים ואחד**, וכעין זה מצינו בחודש הירח שהוא כ"ט וחצי יום, ועל כן יש חודש שעושין אותו חסר (בן כ"ט יום) ותחילת החודש הבא **ביום השלושים**, ויש חודש שעושין אותו מלא ותחילת החודש הבא **ביום השלושים ואחד**.

וכן, לפי השו"ע ורוב הפוסקים שהעונה בינונית היא יום השלושים, כיון שוסת החודש קאי לפעמים ביום השלושים ולפעמים ביום השלושים ואחד, נמצא, דכאשר וסת החודש קאי ביום השלושים הפרישה היא רק ביום השלושים בלבד, ואילו כאשר וסת החודש קאי ביום השלושים ואחד הפרישה היא יומיים – גם ביום הל' וגם ביום הל"א. וכן הוא ממש גם בחודש הירח, דכשעושין אותו חסר, ראש חודש הוא רק ביום הל', וכשעושין אותו מלא ראש חודש הוא יומיים – גם ביום הל' וגם ביום הל"א.^ב

ב. ואף לענין הפוריות יש הקבלה גמורה ומדוייקת בין מחזור הירח לאורח הנשים, כידוע.

לט

**המאמין בה'
בעל הרוח הטובה**
ובלע"ז: המאמין בה' האופטימיסט

**ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אזורי,
והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורישנה.** (במדבר יד, כ"ד)

המאמין בה' בעל הרוח הטובה

ובלע"ז: המאמין בה' האופטימיסט

תוכן המאמר

פתיחה.

- א. מדוע לא כיבד יעקב אבינו את צוואתה של אשתו רחל.
- ב. שורש הצלחת אפרים הצעיר, יותר ממנשה הבכור.
- ג. שורש הצלחתו של אליעזר – הצעיר בבני משה רבנו, בניגוד לכשלונו של גרשום הבן הבכור.
- ד. אסור לאדם לחשוב שהוא לא יקבל טובה מה' כי אין לו מספיק זכויות, במחשבה כזאת הוא מעורר דינים על עצמו ומעכב את קבלת הטובה.
- ה. רבי עקיבא – דמות נפלאה נוספת של "המאמין בה' בעל הרוח הטובה".
- ו. כל גדולי שושלת המשפחה אשר מחלציה יוצא מלך המשיח מצטיינים בכח זה של "המאמין בה' בעל הרוח הטובה".
- ז. מדוע "המאמין בה' בעל הרוח הטובה" אהוב כל כך לבוראו.
- ח. שורש כוחם המיוחד של רות המואביה ודוד המלך ויוצאי חלציו.
- ט. מדוע מלך המשיח צריך להיות משושלת משפחתית שכל גדוליה מצטיינים בכח זה של "המאמין בה' בעל הרוח הטובה".

המאמין בה' בעל הרוח הטובה

פתיחה

בעולם הזה, אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, אלא כל אדם - חלק מכוסו מלא וחלקו ריקן.

ודע, דחוק הוא בבריאה, שאם תמיד ישמח ויודה לה' על החלק שיש לו - יהיה מאהובי ה' ויצליח מאד בחלקו המלא וגם יקבל מה' יותר.

ואם חלילה יהיה נרגן ומתאונן על החלק החסר - יהיה משנואי ה' ולא יצליח בחלקו המלא, וגם עלול עוד לאבד ממה שיש לו כבר.

וכן, על דרך זה, אם אדם מאמין ובטוח בה' שודאי יצליחו - ודאי הוא שיצליח.

אבל אם מאמין בה' אבל חושש שלא יצליחו כי אומר שאין לו מספיק זכויות כדי להצליח, וכדומה - חזקתו שאכן לא יצליח.

א. מדוע לא כיבד יעקב אבינו את צוואתה של אשתו רחל.

רחל אמנו יולדת בן ברגע האחרון לפני פטירתה מן העולם, והיא קוראת את שמו "בן-אוני", ככתוב (בראשית ל"ה י"ח) "ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני".

בנוהג שבעולם, והוא מכללי דרך ארץ, שמכבדים את בקשתו האחרונה של האדם לפני פטירתו, וכאן אנו רואים דבר תמוה: יעקב אבינו, שרחל היא אשתו האהובה, איננו מכבד את המילים האחרונות שיצאו מפי אשתו ברגע האחרון לפני פטירתה, אלא משנה את שמו וקורא לו "בנימין".

וזה לכאורה תמוה, כיצד יעקב אבינו איננו מתחשב בזה ברצונה של רחל, והרי רצונו של האדם זהו כבודו!?

ואמר על זה אדוני אבי מורי ורבי זצ"ל, תירוץ נפלא ואמיתי. דיעקב אבינו ידע שיש חוק בבריאה, שאם מתמקדים בחלק הרע שבחיים ומנציחים את הכשלון והאנינות, הרי זה גורר עוד ועוד רעות וכשלונות. ואם חלילה היה יעקב אבינו קורא לו "בן אוני" – דהיינו בן צערי ואבלי כפי שקראה לו רחל, היו חלילה רודפים את הילד הזה צער אחרי צער, אנינות אחרי אנינות.

לכן נתחכם יעקב והפך את שמו ל"בנימין" – בן הימין, בן ההצלחה, ככתוב "ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל". דהיינו היא סמל החוזק וההצלחה, ובזה הפך יעקב אבינו לטובה את כל מזלו ודרכו של בן־זקונו¹.

.....

ב. וכמו שכתב הרמב"ן וז"ל: והנכון בעיני כי אמו קראתו בן אוני ורצתה לומר בן אבלי [כמו] "מלחם אוני" (הושע ט' ד) "לא אכלתי באוני" (דברים כ"ו י"ד), ואביו עשה מן אוני כוחי מלשון "ראשית אוני" (בראשית מ"ט ג) "ולאין אוני" (ישעיה מ' כ"ט), ולכן קרא אותו

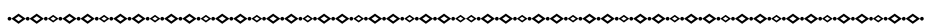
ורואים אנו שהסכים הקב"ה עם יעקב, שהרי בשמות השבטים שבחושן, וכן בכל התורה, נקבע שם השבט "בנימין" – כפי שקרא לו אביו, ולא "בן-אוני" כפי שקראה לו אמו.

והנה, דרכם של ישראל לקרוא שם לבן ביום השמיני בשעת ברית-המילה, ומסתבר, דבמשך שבעת הימים הראשונים כיבדו המטפלות את מילותיה האחרונות של אמו-יולדתו והמשיכו עד ברית-המילה לקרוא לו "בן-אוני".

הבה נתבונן מה היו התוצאות הנוראות וההרסניות שנגרמו לילד הזה, ששבעה ימים בלבד קראו לו "בן-אוני".

דברפרשת פנחס (במדבר כ"ו) אנו מוצאים שחמש משפחות חסרו מבניו של בנימין, וכתב על זה רש"י שם (בפסוק כ"ד) "כאן נתקיימה מקצת נבואת אמו שקראתו בן אוני – בן אנינות, ובפילגש בגבעה נתקיימה כולה".

והדברים מבהילים, שהרי בפילגש בגבעה כמעט ונשמד כל שבט בנימין, עד שלא נותרה שום אשה מהשבט, וכל הגברים של השבט נשמדו חוץ משש מאות איש בלבד שנותרו.

בנימין בן הכח או בן החוזק, כי הימין בו הגבורה וההצלחה, כענין שכתוב "לב חכם לימינו" (קהלת י' ב'), "ימינך תמצא לכל שונאין" (תהילים כ"א ט'), ימין ה' רוממה" (שם קי"ח ט"ז), רצה להיות קורא אותו בשם שקראתו אמו והנה תרגם אותו לטובה ולגבורה. עכ"ל.

כעין זה מצינו בדברי הימים א' ד' (פסוק ט') "ויהי יעבץ נכבד מאחיו, ואמו קראה שמו יעבץ לאמר כי ילדתי בעצב", ופירש שם ה"מצודת דוד" וז"ל: כאשר ילדה אותו היה לה עצבון מה, ולזכרון קראה את בנה יעבץ בהיפוך אותיות מעֵצב, כאילו תאמר שיהפך העצב לשמחה.

זוהי התוצאה ההרסנית הנוראה של קריאת השם "בן אוני". הנצחת הצער והאבל סופה שמביאה בכנפיה עוד ועוד צער ואבילות, רחמנא ליצלן.

מעשה, ברור לנו היטב, כמה צדק יעקב אבינו שלא כיבד את דבריה האחרונים של אשתו האהובה רחל, אלא שינה שמו מ"בן אוני" ל"בנימין" – בן הימין, בן ההצלחה ועשיית החיל.

הבה נתבונן כמה נשתנה מזלו של שבט בנימין לטובה, ע"י שינוי השם שעשה לו אביו.

כידוע, עם ישראל כיום מורכב ברובו הגדול משבטי יהודה ובנימין בלבד, ורק מיעוטו הוא משאר עשרת השבטים.

דעשרת השבטים שהוגלו ע"י סנחריב, ברובם הגדול לא שבו, ונעלמו בין הגויים, ורק מעטים מכל שבט הושבו לישראל ע"י ירמיהו הנביא כדאיתא בגמרא (מגילה י"ד ב').

הרי שמלבד שבט יהודה, רק שבט בנימין זכה לחסות כולו בשלמות תחת כנפי השכינה לעד. בזה בא לידי ביטוי השם בנימין – בן הימין, בן ההצלחה, כפי שקראו אביו, מלבד מה שזכה בן-הימין שבית המקדש נבנה בחלקו ונתקיים בו בלבד שהקב"ה "חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן".

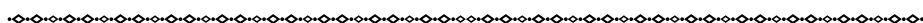

כאן המקום להביא את דברי הגמרא במועד קטן כ"ז ב'.

דאיתא שם בגמרא: אמר רב יהודה אמר רב כל המתקשה על מתו יותר מדאי, על מת אחר הוא בוכה. היתה אשה^ג שגרה בשכנותו של רב הונא, היו לה שבעה בנים, מת אחד מהם והיתה בוכה עליו יותר מדאי, שלח לה רב הונא "אל תעשי כך" והיא לא השגיחה בו והמשיכה לבכות, אז שלח לה רב הונא "אם תצייתי מוטב, ואם לא, את כביכול רוצה להכין צידה (דהיינו תכריכים) לבן אחר", ומת עוד אחד מבניה, ואח"כ מתו כולם, לבסוף אמר לה רב הונא את מכינה צידה (תכריכים) לעצמך, וגם היא מתה.

כתוב (ירמיה כ"ב י') "אל תבכו למת ואל תנודו לו" – אל תבכו למת יותר מדאי, ואל תנודו לו יותר מכשיעור, הא כיצד, שלושה ימים לבכי, ושבעה להספד, ושלושים לגיהוץ ולתספורת, מכאן ואילך אמר הקב"ה אי אתם רחמנים בו יותר ממני. ע"כ הגמרא.

אסור לעבור את גבולות האנינות והאבל, שמחת-החיים של בני המשפחה שממשיכים לחיות צריכה – עם תום ימי האבל – לשוב ולהציף אט אט את ליבותיהם של החיים עלי-אדמות. לשוב לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב, בהודייה על כל נשימה ונשימה שחנן ה' אותנו בהם. לחיות מתוך שמחה והודייה על כל רגע ורגע בחיים, שנותנים לנו את האפשרות הנפלאה לצבור בעולם הזה תורה ומצוות כחול אשר על שפת הים, שהרי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא.

ב. שורש הצלחת אפרים הצעיר, יותר ממנשה הבכור.

בפרשת "ויחי" מתואר אירוע שצריך תלמוד. יוסף הצדיק מביא את שני בניו מנשה ואפרים להתברך מהסבא יעקב אבינו לפני פטירתו. הוא מעמיד את מנשה הבכור מימינו של יעקב, ואת אפרים הצעיר – משמאלו. יעקב משכל את ידיו ושם את ימינו על ראש אפרים הצעיר.

יוסף תומך את יד ימינו של אביו להסירה מעל ראש אפרים הצעיר ולתיתה על ראש מנשה הבכור באומרו "לא כן אבי, כי זה הבכור, שים ימינך על ראשו".

יעקב ממאן ואומר "ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטון יגדל ממנו וזרעו יהיה מלוא הגויים".

ויש להבין, מהו הלימוד המיוחד שמלמד כאן יעקב אבינו את בנו יוסף.

ונראה, דשורש הענין הוא כדלהלן.

יוסף עבר בחייו משברים ותהפוכות קיצוניות: עד גיל שבע עשרה הוא חי חיים נהדרים בבית אבא, הוא בן הזקונים, האהוב ביותר, שיעקב מוסר לו את כל סתרי התורה. והנה, בגיל שבע עשרה הוא נמכר לעבד למצרים הטמאה ע"י אחיו ששנאוהו – נפילה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא.

במצרים הוא מושלך על לא עוול בכפו אל בית הסוהר שאינו אלא בור ("וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אותי בבור"), ושתיים עשרה שנה מחייו עוברים באותו בור – בית הסוהר החשוך במצרים.

לאחר שתים עשרה שנה בכלא מריצים אותו לפתע מן הבור, והוא נעשה מושל בכל ארץ מצרים – האימפריה של העולם בזמנו. אמנם הוא עדיין מנותק ממשפחתו, אבל זוכה הוא לכבוד-מלכים, עושר וכח-שלטון עצומים. בנוסף לכך הוא זוכה להתחתן ונולדים לו שני בנים.

את שם הראשון הוא קורא "מנשה" – "כי נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי", יוסף מנציח בזה את חצי הכוס הריקה בחייו, ומקונן על אשר נלקח ממנו כל מה שהיה לו. כאשר נולד לו הבן השני, הוא קורא את שמו "אפרים" – "כי הפרני אלוקים בארץ עניי", כאן מנציח יוסף את ההצלחה שהקב"ה הצילו מבור בית הסוהר ונתן לו פרי-בטן במצרים.

ויש לתמוה, הרי שום דבר מהותי לא נשתנה בחיי יוסף בין לידת בנו הראשון ללידת בנו השני, וכבר בלידת בנו הראשון יכל יוסף לקרוא לו אפרים "כי הפרני אלוקים בארץ עניי"?!

במקום זה, בחר יוסף בלידת בנו הראשון להנציח את החלק הרע והמר שבחייו, ורק בלידת הבן השני שם לבו להודות לה' על רחמיו וחסדיו הגדולים, שגאלו מן הבור וחיתנו ונתן לו פרי בטן. הרי אם חלילה היה מת בתוך בור בית הסוהר היו מתייחסים אל מותו כאל מיתת יתוש או זבוב, שהרי חיי עבד במצרים לא נחשבו למאומה.

.....

ד. "פרו ורבו", "פרו" – אחד מוליד אחד, ו"רבו" – אחד מוליד הרבה (רש"י בראשית א' כ"ב). יוסף אמר "כי הפרני אלוקים בארץ עניי" לשון פריה ולא לשון רביה, ואת זה יכל הוא כבר לומר בלידת בנו הראשון.

והנה, זכה לצאת חי מהכלא, לשלוט בכל האימפריה המצרית, להתחתן וללדת את מנשה.

כבר בלידת בנו הראשון היה צריך יוסף – לפי דרגתו – להודות לה' על כל הטוב אשר גמלו ולהנציח את חסדי ה' איתנו כפי שעשה בלידת בנו השני, שקראו אפרים על שם שהפרני אלוקים בארץ עניי.

זהו השיעור הגדול שלימד יעקב את יוסף הצדיק: מ"מנשה" – שהנצחת בשמו את החלק הרע "נשני אלוקים את כל עמלי ואת כל בית אבי" – לא תצא הצלחה גדולה, ואילו מאפרים הצעיר שהנצחת את חסד ה' איתך שהצילך ונתן לך פרי בטן – ממנו תהיה ההצלחה הגדולה, וזהו שאמר לו יעקב "ידעתי בני ידעתי, גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטון יגדל ממנו וזרעו יהיה מלוא הגויים".

רק ההודייה על הטוב, וההתרכזות בחסד ובהצלחה שנותן לנו הבורא, רק היא מביאה את המשך ההצלחה הגדולה, הדביקות בה', והעלייה מעלה מעלה בדרך העולה בית אל.

המנהיג החשוב שיצא ממנשה - גדעון השופט, גדל והצליח כי תיקן את קלקול הנרגנות.

בגדעון השופט כתוב (שופטים ו' י"ב-י"ד): "וירא אליו מלאך ה' ויאמר אליו ה' עמך גבור החיל. ויאמר אליו גדעון בי אדוני ויש ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת, ואיה כל נפלאותיו אשר סיפרו לנו אבותינו לאמור הלא ממצרים העלנו ה', ועתה נטשנו ה' ויתננו בכף מדין. ויפן אליו ה' ויאמר לך בכוחך זה והושעת את ישראל מכף מדין, הלא שלחתך".

ומבאר על זה המדרש (תנחומא שופטים ד', ילקו"ש על ספר שופטים אות ס"ב - ומובא מזה ברש"י וברד"ק בספר שופטים על הפסוקים הנ"ל) דבדורו של גדעון היו ישראל בצרה, והיה הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות ולא היה מוצא, שהיה הדור דל במצוות ובמעשים, וכיון שנמצא זכות בגדעון שלימד עליהם זכות, מיד ויפן אליו ה'.

שאמר גדעון למלאך "ויש ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת ואיה כל נפלאותיו וכו' הלא ממצרים העלנו ה' וכו'" - דהיינו, שאמר לו גדעון, אמש (דהיינו בליל פסח) קראנו את ההלל והיה אבי מקריאני בצאת ישראל ממצרים, אם צדיקים היו אבותינו עשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו - כשם שעשית להם נס כך עשה לנו נס, אמר הקב"ה חייך כך לימדת סגוריא על בני, כדאי אתה שאדבר עמך, מיד ויפן אליו ה' ויאמר לך בכוחך זה בכח הזכות שלימדת סגוריא על בני. ע"כ המדרש.

גדעון השופט היה המנהיג החשוב שיצא משבט מנשה. וכבר נתבאר דשורש חוסר ההצלחה של שבט מנשה טמון בזה שבשמו הנציח יוסף את חצי הכוס הריקה, את התאוננותו על "כי נשני אלוקים את

כל עמלי ואת כל בית אבי" במקום להודות לה' על שהצילו מבור בית הסוהר ונתן לו שלטון על כל ארץ מצרים וכו'.

והנה, גדעון מתקן חטא זה של אבותיו. הוא נמצא בדור דל מאד בזכויות, דל מאד במצוות ובמעשים טובים, ובתוך כל החסר והחושך הללו הוא מוצא נקודת אור להמליץ טוב על ישראל, בטענו: ממה נפשך, אם צדיקים היו אבותינו שגאלם ה' ממצרים, יושיענו ה' בזכותם, ואם רשעים היו – כשם שעשה להם נפלאותיו בחינם כן יעשה גם לנו!

כח זה, למצוא בתוך הכוס הריקה את טיפת המים שבכל זאת ישנה ולהתמקד בה, למצוא את נקודת האור והזכות בתוך ים החושך – זהו הכח הנפלא שהיה חסר בשורשו של שבט מנשה, וכיון שגדעון נתחזק מעצמו והלך בכח זה, הוא תיקן בזה את שורש חוסר ההצלחה של שבטו, ולכן מצליח גדעון להיות המנהיג הגדול שיוצא משבט מנשה בתקנו את שורש פגם אבותיו, וזהו שהקב"ה אומר לו: "חייך, כך לימדת סנגוריא על בני, כדאי אתה שאדבר עמך, מיד ויפן אליו ה' ויאמר לו לך בכוחך זה – בכח זכותך שלימדת סנגוריא על בני!"

גם מי שבשורש יצירתו קיימת נטייה להיות מתאונן ונרגן, כאשר הוא מתגבר ומוצא את נקודת האור, את נקודת החסד והזכות להודות עליה לה', או להמליץ בה טוב על ישראל, הרי הוא נהיה אהוב וחביב מאוד לה' ומוצא חן מאוד בעיניו, וה' מרעיף עליו שפע של אהבה והצלחה.

**ג. שורש הצלחתו של אליעזר – הצעיר
בבני משה רבינו, בניגוד לכשלונו של
גרשום הבן הבכור.**

במקביל להבדל בין מנשה הבכור לבין אפרים הצעיר, אנו מוצאים אותו הדבר בהבדל בין שני בני משה רבינו, בין גרשום הבכור לאליעזר הצעיר.

דהנה, משה רבינו גדל בארמון המלכות של פרעה, והיה במצרים – אותה ארץ בה היו כל שאר אחיו בני ישראל, ואחרי שהרג את המצרי והוא נאלץ לברוח ממצרים מפני פרעה שרצה להורגו, ה' עושה עמו נס ופלא ומצילו בצורה ניסית מחרבו של פרעה. הוא בורח למדין – ארץ נכריה שאין בה אף יהודי, ומוצא מקלט בבית יתרו. בחסדי ה' עליו הוא נושא שם לאשה את צפורה ומוליד ממנה בן ראשון, והנה הוא קורא לו "גרשום" – "כי גר הייתי בארץ נכריה". אמת היא שהוא יהודי בודד בארץ נכריה, אבל עצם זה שהוא חי כאן במדין הוא משום חסד ה' שהצילו בניסים מחרב פרעה.

והנה, במקום להנציח בשמו של הבן הראשון את חסדי ה' עליו שהצילו מחרב פרעה, הוא מבכר להנציח בשמו את עובדת היותו גר בארץ נכריה, ורק כאשר נולד בנו השני הוא קורא לו "אליעזר" – "כי אלוקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה".

ויש לתמוה, הרי שום דבר מהותי לא נשתנה בחיי משה בין לידת בנו הראשון ללידת בנו השני, דמה שה' הצילו מחרב פרעה היה בכלל הרבה זמן לפני נישואיו.

ומדוע א"כ בלידת בנו הראשון הוא מקונן על חלקו הרע החסר, שהוא גר בארץ נכריה, ורק בלידת בנו השני הוא מודה לה' על חלקו הטוב והמלא שה' היה בעזרו והצילו מחרב פרעה – שהוא נס שה' עשה לו עוד לפני שנשא בכלל אשה, כבר בהיותו צעיר?!

עתה, כשנתבונן בזה, נשתומם לראות את תוצאותיה הנוראות של הקינה על חלקו החסר, לעומת התוצאות הנהדרות של השמחה וההודייה לה' על חלקו הטוב.

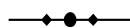
דמ"גרשום" שבשמו הנציח את החלק הרע והמר של היותו גר בארץ נכריה, יצא לו למשה נכד שהוא ובניו היו כהנים לעבודה זרה רחמנא ליצלן, דהיינו תושבים בעבודה זרה הקרויה "ארץ נכריה" (עפ"י שמואל א' כ"ו "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמור לך עבוד אלוהים אחרים" – והגמרא כתובות סוף ק"י ע"ב), ככתוב בספר שופטים (י"ח ל' – ובגמרא ב"ב ק"ט ב') שיהונתן בן גרשום בן משה היו הוא וגם בניו ובני בניו כהנים לפסל מיכה.

לעומת זאת, בנו "אליעזר", שבשמו הנציח את השמחה וההודייה לה' על שהיה בעזרו והצילו מחרב פרעה, אליעזר זה גדל והיה לצדיק ות"ח מפואר כראוי לבנו של משה רבינו, כדאיתא בדברי חז"ל.

יתר על כן, לא רק הגדולה והתפארת הרוחניים יצאו למשה רבינו מאליעזר שבשמו הנציח את ההודייה לה' על החסד והטוב, אלא אפילו הברכה וההצלחה הגשמיים באו לו רק מאליעזר ולא מגרשום.

דהנה, איתא בגמרא ברכות (ז' א'): א"ר יוחנן משום ר' יוסי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר בו, מנא לן – ממשה רבינו, שנאמר "הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום", ואעפ"י שמשה רבינו לא הרפה מתפילתו לה' והמשיך לבקש רחמים על ישראל, אפ"ה אוקמה בזרעיה שנאמר בדברי הימים (א' כ"ג)

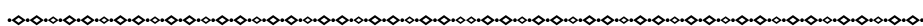
הנה, גם ההבטחה לטובה שיצאה מפי הקב"ה להוציא ממשה רבינו ששים ריבוא, נתקימה רק דרך אליעזר וזרעו, ולא דרך גרשום כלל, דהתאוננות על החלק הרע גוררת ומביאה רק עוד רע, ואילו הודייה לה' על הטוב גוררת ומביאה בכנפיה רק עוד ועוד טובה וברכה.

"בנים אתם לה' אלוקיכם" (דברים י"ד א'), ומדרכו של אבא שנותן ומשפיע טובה לבניו גם אם לפי מעשיהם אינם ראויים לה.

וכבר אמרו חז"ל (ברכות ז' א') "וחנותי את אשר אחון – אעפ"י שאינו הגון, ורחמתי את אשר ארחם – אעפ"י שאינו הגון".

עוד אמרו חז"ל (מדרש רבה קהלת ו' ו-ז') "כל עמל האדם לפיהו" – אמר רבי שמואל כל מה שיעמול אדם ויסגל מצוות ומעשים טובים בעולם הזה אינו מספיק להבל היוצא מתוך פיהו^ה, והרי שכל הטובות שמקבל האדם מה' הן רק מתנות חינם מהבורא הטוב והרחום שדרכו

ה. "להבל היצא מתוך פיהו" - י"מ לנשימה אחת, שמוציא מפיו הבל רע בכל נשימה לשאוף שוב אויר טוב, וי"מ - לכפר בכך אפי' על עוון דיבור של הבל אחד שהוציא מפיו.

להיטיב לברואיו ללא תמורה כלל.

ולכן, אסור לאדם לחשוב שהוא לא יקבל טובה מה' כי אין לו מספיק זכויות, כיון שבזה הוא מראה בעצמו שסובר דכל מה שקיבל מה' עד היום היה כביכול עבור זכויותיו, או עכ"פ שהוא סובר שמעתה ה' לא יתן לו יותר מתנות חנם אלא רק בעד זכויות, וזהו שקר גמור, ובזה הוא מכחיש ומקטין מאד את עוצם טובו של הבורא יתברך שכביכול חלילה אינו משפיע טובות אלא רק בעד זכויות, במקום להאמין ולהכיר בגודל טובו של ה' יתברך הטוב והמיטיב האין-סופי שהשפעת הטובה ממנו היא בלתי מוגבלת ואיננה תלויה בדבר.

נמצא, דבזה הוא מעורר על עצמו את מידת הדין, וגורם שהקב"ה יעכב או אפילו ימנע ממנו לגמרי את הטובה שהוא מבקש.

לפי"ז, נבין היטב שתי פרשיות עמוקות בתורה: (א) דברי אברהם ותגובת ה' בברית בין הבתרים בענין הבטחת ארץ ישראל, (ב) חטא המרגלים.

שתי פרשיות הקשורות זו בזו כדלהלן.

דהנה, בברית בין הבתרים מבטיח ה' לאברהם שתי הבטחות גדולות: (א) זרע, (ב) ארץ ישראל. על הבטחת הזרע כתוב "והאמין בה" ויחשבה לו צדקה", ואילו על הבטחת ארץ ישראל אמר אברהם "במה אדע כי אירשנה", ואיתא בגמ' (נדרים ל"ב א') מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתיים ועשר שנים וכו' מפני שהפריז על מידותיו של הקב"ה שנאמר במה אדע כי אירשנה, ובמדרש רבה: (בראשית מ"ד י"ד) "במה אדע – ר' חייא ברב חנינא אמר, לא כקורא תגר, אלא אמר לו באיזו זכות".

כתגובה על דברי אברהם "במה אדע כי אירשנה" אמר לו הקב"ה "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע

מאות שנה וכו' ודור רביעי ישובו הנה".

דכאשר אברהם אבינו שאל "במה אדע – באיזו זכות" הוא עורר בזה את מידת הדין מהטעם שנתבאר בהרחבה לעיל, ועל כן, באה על זה תגובת ה' שרק אחרי "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", ורק אחרי דור רביעי, רק אחרי כל זה יזכו לקבל את ארץ ישראל.

בזה גם נזרע זרע הפורענות לחטא העתידי של המרגלים (בבחינת מעשה אבות סימן לבנים) שאמרו "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" שהביא למניעת כל הדור ההוא מלהיכנס לארץ ישראל, ולעיקוב של ארבעים שנה נוספות בקבלת ארץ ישראל.

והביאור על זה הוא כמו שכותב מרן ה"חפץ חיים" בספרו "שמירת הלשון" כדלהלן. דלכאורה יפלא מאד, הלא המרגלים היו גדולי ישראל, ראשי סנהדראות, וכיצד אמרו שטות כזאת דחזק הוא ממנו – דכביכול אפי' בעל הבית (דהיינו הקב"ה) אינו יכול להוציא כליו משם (כדאיתא בגמ' סוטה ל"ה א').

וכתב על זה ב"שמירת הלשון" (חלק שני פרשת שלח) דברים נפלאים, וז"ל: כשבאו לרגל הארץ התגבר היצר עליהם לומר [כדי] לנצח עם רב כזה וגיבורים כאלו צריך לזה זכות גדולה ונוראה, אבל לא לאנשים כמונו שזה מקרוב עשינו העגל וגם בשר תאווה, ולזה אמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה אפס כי עז העם היושב בארץ וגו' וגם ילידי הענק ראינו שם, עמלק יושב בארץ הנגב וכו' החתי והיבוסי וגו', וכאומר שלנצח כולם קודם שנבוא לארץ ישראל צריך גם כן לזה זכות גדולה ובפרט לבוא אל העם בארץ ישראל ולהתגבר שם עליהם.

ומה שהבטיח הקב"ה לתת לנו את הארץ הוא דוקא אם היינו זכאים בגדר צדיקים היה מגרש מפנינו האויב והיה נותן לנו רשות להשמידם.

ועל זה ענה כלב בן יפונה "וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן וכו'", וכוונתו, אילו בא הקב"ה עִמָּנוּ בדין לא היה נקרע לנו הים ולא הוריד לנו את המן כי גם בים היה שלא כראוי כמה דכתיב "וימרו על ים בים סוף", וכן על המן היה מתחילה תלונה, וכן כל אותה העת עד כעת, ואף כעת עלה נעלה לארץ ישראל כמו שאמר משה רבינו וירשנו אותה כאשר נבוא שם.

דטענותם של עשרת המרגלים היא טעות מעיקרה. הקב"ה אינו מדקדק על האדם לומר אושיעך רק באופן שתהיה צדיק, רק אומר לו לא אושיעך אם תהיה מורד ח"ו, ולזה סיימו יהושע וכלב ואמרו "אך בה' אל תמרודו", וכל זמן שאין אדם מורד בהקב"ה לעקור מצוותיו בכוונה יוכל לקוות לכל טוב. עכ"ל ה"שמירת הלשון" בקיצור.

הנה כי כן, כמו שאברהם אבינו אמר "במה אדע-באיזו זכות", כך גם טעו בזה המרגלים שחשבו שהקב"ה יתן לנו את א"י רק באופן שנהיה צדיקים ויהיו לנו זכויות, אותה טעות שחזרה על עצמה ובאותו ענין ממש של האמונה בקבלת ארץ ישראל.

ומסביר שם מרן ה"חפץ חיים" שטעות זו קיימת דוקא אצל גדולי העולם החשובים, כי כל מה שהאדם חשוב ביותר הוא מכיר יותר את ערכו הדל ועל כן הוא שפל בעיני עצמו ביותר, ולכן הם היותר טועים לחשוב שאינם ראויים בעיני ה' מצד רוע מעשיהם ואינם ראויים שיעשה להם ה' ניסים.

אם נתבונן, נשתומם לראות כמה אימות והרסניות הם תוצאותיה של טעות זו שאדם טועה לחשוב שה' יושיעו ויתן לו טובה רק אם יש לו זכויות.

שהרי, על מה שאמר אברהם אבינו "במה אדע – באיזו זכות" נענש שנשתעבדו בניו למצרים מאתיים ועשר שנים, ונתעכבה בגלל זה קבלת ארץ ישראל המובטחת ארבע מאות שנה כנ"ל בגמרא נדרים ל"ב א', ונגרר מזה בעתיד שגם המרגלים חשבו שאין להם זכויות מספיקות לכבוש את ארץ ישראל, ומשום כך מתו הם וכל הדור ההוא במדבר ונתעכבה קבלת ארץ ישראל בעוד ארבעים שנה, וקבע הקב"ה את הלילה הזה שבו בכו בכייה של חינום שיהא לילה של בכייה לדורות¹ ובו חרבו שני בתי המקדש ונלכדה ביתר ונחרשה ירושלים ועוד צרות רבות ונוראות במשך כל הגלות הארוכה שארעו כולם בתשעה באב [כגון גירוש ספרד] והכל בגלל אותה בכייה של חינום ששורשה בטעות האיומה שכאילו הקב"ה לא נותן טובה אלא רק תמורת זכויות, חלילה. הנה הראינו לדעת, כמה נוראה טעות זאת.

לעומת זאת, כלב בן יפונה "עקב היתה רוח אחרת עמו" שהאמין בפשיטות באמונה שלימה שגם אם באמת איננו ראויים להשפעת הטובה מאת ה' אין בזה שום סיבה ומניעה כלל מלקבל את הטובה מאת ה' הטוב והמיטיב, וכמו כל הניסים שעשה לנו אף שלא היינו ראויים להם כקריעת ים סוף והורדת המן, ולכן הכריז כלב "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה" – הוא כלב אהוב ה' שמכונה בגלל זה "עבדי כלב" וה' מביאו בשמחה אל הארץ והוא זוכה בגיל שמונים וחמש להכרית בעצמו את הענקים מחברון אחרי שניתן לו מן השמים

.....

1. משל למה הדבר דומה, לאבא הרואה את בנו בוכה בחינם ללא הפסקה, וסוטר לו האבא בחזקה ואומר לו: עכשיו יהיה לך על מה לבכות.

כח נעורים בגיל זה כמו בהיותו בן ארבעים שנה כמסופר בספר יהושע (י"ד ו' ט"ו), והוא וזרעו וזרע זרעו זכו לקבל את חברון לנחלה עולמית בארץ ישראל.

כלב בן יפונה – הוא הוא המאמין בה' בעל הרוח הטובה, עבד ה' האהוב מאוד לבורא יתברך.

ה. רבי עקיבא – דמות נפלאה נוספת של "המאמין בה' בעל הרוח הטובה".

נתבאר (בסעיפים א'–ד') שחוק הוא בבריאה דהמודה לה' ושמח בחצי הכוס המלאה שניתנה לו, הוא אהוב ה' שיצליח מאד בחלקו, וגם יקבל מה' יותר.

דמות נפלאה נוספת של עבד ה', שאכן שמח והודה לה' כל ימי חייו על כל חלק שקיבל, וראה בכל מצב אף הנורא ביותר רק את הטוב מאת ה', הוא רבי עקיבא הגדול, וזהו סוד הצלחתו.

תחילה, יש להביא בזה את דברי הגמרא בנדרים (נ' ב' – בתרגום לעברית): רבי עקיבא התקדשה לו בתו של כלבא שבוע והדירה הנאה מכל נכסיו, הלכה ונישאה לו בחורף, היו ישנים בבית התבן (ללא כר וכסת) והיה רבי עקיבא מלקט את התבן משערותיה, אמר לה, אילו היה לי (די ממון) הייתי מקשט אותך בתכשיט הקרוי "ירושלים של זהב", בא אליהו הנביא ונדמה להם כאדם וקרא אליהם מהפתח ואמר להם תנו לי מעט תבן שאשתי ילדה ואין לי דבר להשכיב אותה עליו, אמר לה ר' עקיבא לאשתו ראי אדם שאפילו תבן אין לו. ע"כ.

רבי עקיבא, במקום להתאונן על מצבו הקשה, הוא מסתכל על העני יותר ממנו, ומתוך כך הוא שמח בחלקו. ואכן בגלל זה, קיבל ר' עקיבא לבסוף את שכרו מושלם מן השמים, דלבסוף נתעשר מאד (כמובא בגמרא נדרים שם), ואף קנה לאשתו "ירושלים של זהב" (כדאיתא בגמרא שבת נ"ט).

דוגמא נוספת ל"רוח הטובה" של ר' עקיבא, מצינו בגמ' ברכות (ס' ב'), וז"ל הגמרא (שם, בתרגום לעברית): רבי עקיבא היה הולך בדרך, כשהגיע לעיר אחת ביקש ללון שם בלילה ולא נתנו לו מקום ללון, אמר ר' עקיבא כל מה שה' עושה הוא לטובה, הלך ולן בשדה, היה איתו תרנגול וחמור ונר, באה רוח וכיבתה את הנר, בא חתול ואכל את התרנגול, בא אריה ואכל את החמור, אמר ר' עקיבא כל מה שעושה ה' הוא לטובה, באותו לילה בא גדוד ושבח את העיר, אמר להם ר' עקיבא וכי לא אמרתי לכם כל מה שה' עושה הכל לטובה [שאלו היה הנר דלוק או התרנגול קורא או החמור נוער היה הגדוד בא לשבות גם אותו].

רבי עקיבא רואה בכל דבר רק את הטובה והחסד של הקב"ה, ולכן הוא אהוב.

דוגמא קיצונית עוד יותר, בה מתגלה בכל זוהרה "הרוח הטובה" של ר' עקיבא – **המסוגל למצוא בתוך הרעה הגדולה ביותר את הטובה והחסד של הקב"ה**, ולהתמקד רק בה – אנו מוצאים בסוף מסכת מכות, וז"ל הגמרא שם: וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי מפלטה בריחוק מאה ועשרים מיל והתחילו בוכין, ורבי עקיבא משחק, אמרו לו מפני מה אתה משחק, אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו הללו כושיים שמשתחווים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלוקינו שרוף באש ולא נבכה?!

אמר להן לכך אני משחק, ומה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה!

שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קודשי הקודשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק, אמרו לו מפני מה אתה משחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה?! אמר להם לכך אני משחק דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה?! אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש וגו', בזכריה כתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת, בלשון הזה אמרו לו עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו. ע"כ לשון הגמרא.

שועל יוצא ממקום בית קודש הקודשים – מראה מזעזע שכולו דין נורא, כולו משפטיך תהום רבה, ומי מסוגל לראות ברעה גדולה כזו את הטובה והחסד של הקב"ה ולהתמקד רק בה ולשחוק? – רבי עקיבא הגדול!

כח נפלא זה של רבי עקיבא – לראות את האור גם במצב שכולו שחור ולהתמקד רק בו – מגיע לשיאו הנאדר, המעורר השתאות, ברגעי חייו האחרונים עלי אדמות.

והוא, במעשה המובא בגמרא ברכות ס"א ב': "בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה זמן ק"ש היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של

ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן? אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו?! היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד, יצתה בת קול ואמרה אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד."

סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והוא כולו מאושר שזכה לרגע זה לקיים "בכל נפשך"! זהו רבי עקיבא הגדול - המאמין בה' בעל הרוח הטובה!

ו. כל גדולי שושלת המשפחה, אשר מחלציה יוצא מלך המשיח, מצטיינים בכח זה של "המאמין בה' בעל הרוח הטובה".

יש להתבונן בעובדה מעניינת, שכל גדולי שושלת המשפחה אשר מחלציה יוצא מלך המשיח מצטיינים במידה זו של "המאמין בה' בעל הרוח הטובה", כדלהלן.

א - כלב בן יפונה ומרים הנביאה

מבואר בגמרא (סוטה י"א ב' - י"ב א') שמלכות בית דוד יוצאת מכלב בן יפונה ומרים הנביאה.

כלב בן יפונה - הוא הוא "המאמין בה' בעל הרוח הטובה", עליו מעיד הקב"ה "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי", כפי שנתבאר כבר בהרחבה לעיל.

כמו כן, מצינו במרים, שכאשר עם ישראל היה במצרים בשיא השיעבוד ונתייאש מן הגאולה, היתה זו מרים שברוחה הטובה הפיחה רוח חדשה של אורה ותקוה בעם, כדאיתא בגמרא (סוטה י"ב א'): "וילך איש מבית לוי, להיכן הלך? אמר רב יהודה בר זבידא שהלך בעצת בתו, תנא, עמרם גדול הדור היה, כיון שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו אמר לשוא אנו עמלין, עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן וגרשו את נשותיהן, אמרה לו בתו, אבא, קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא בעוה"ז, ואתה בעוה"ז ולעוה"ב, פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת, אתה צדיק ודאי שגזירתך מתקיימת שנאמר ותגזר אומר ויקם לך, עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולן והחזירו את נשותיהן. 'ויקח' – ויחזור מיבעי ליה, א"ר יהודה בר זבידא שעשה לה מעשה ליקוחין, הושיבה באפריון ואהרון ומרים מרקדין לפניו ומלאכי השרת אמרו אם הבנים שמחה".

ומזה נולד משה רבינו מושיען של ישראל.

אצל המאמינים בה' בעלי הרוח הטובה אין שום מצב בעולם שיראו אותו כולו רע, כולו שחור ואבוד, אלא תמיד הם ימצאו בתוך כל השחור נקודת אור כלשהי ויתמקדו רק בה, ומתוך כך הם אהובים מאוד למעלה וזוכים לישועות נפלאות מה'.

מרים, היא אשר ברוחה הטובה הושיעה והעלתה את ישראל מתהום היאוש בשיא השיעבוד אל סולם הגאולה.

כלב בן יפונה ומרים הנביאה, שני עבדי ה' הצדיקים, המאמינים בה' בעלי הרוח הטובה, נישאים זה לזה ומהם יוצאים "בתי מלכות" – מלכות בית דוד ומלך המשיח.

ב - רות המואביה

גם לרות המואביה – אם סבו של דוד המלך – יש את הכח הנפלא הנ"ל.

שהרי מצינו שנעמי חמותה מתארת לה מצב לגמרי שחור שאין בו שום תקוה כלל, ואעפ"כ רות בבטחונה בה' מוצאת אור ותקוה.

נעמי מפצירה בה ובערפה לשוב לבית אימן, ואומרת להן (רות א' י"א – י"ג): "שובנה בנותי, למה תלכנה עמי, העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים? שובנה בנותי לכנה כי זקנתי מהיות לאיש כי אמרתי יש לי תקוה גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים, הלהן תשברנה עד אשר יגדלו? הלהן תעגנה לבלתי היות לאיש? אל בנותי כי מר לי מאוד מכם כי יצאה בי יד ה'".

ערפה אכן משתכנעת מיד מהדברים ההגיוניים של נעמי ושובה למואב, ואילו רות – המאמינה בה' בעלת הרוח הטובה – איננה מקבלת שיש מצב שכולו שחור ואבוד, אלא ממשיכה לדבוק בחמותה מתוך אמונה בה' שלעולם אין יאוש. היא עונה לנעמי "אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך, כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין, עמך עמי ואלוקיך אלוקי וכו'", "ותרא כי מתאמצת היא ללכת איתה ותחדל לדבר אליה".

והקב"ה משלם לרות את שכר אמונתה ותקותה מושלם, ומזכה אותה לא רק להעמיד בן מבועז גדול הדור, אלא אף לראות במו עיניה את ניניה דוד ושלמה יושבים על כסא מלכות ישראל.

ג - דוד המלך

חיו של דוד המלך היו חיים מלאי צרות, ואעפ"כ הוא "נעים זמירות ישראל". בכל מצב מצא דוד את חסד ה' הטוב והתמקד רק בו בהודייה גדולה לה'.

דוד מכונה ע"י הקב"ה בתואר של אהבה שלא מצינו כמותו אצל אף אחד מכל גדולי העולם, רק אצל דוד מצינו שהקב"ה מכנהו "איש כלבבו" ככתוב (שמואל א' י"ג, י"ד) "ביקש ה' לו איש כלבבו ויצוהו ה' לנגיד על עמו".

השם "דוד" הוא מלשון דוד, ככתוב "אני לדודי ודודי לי", שזה מורה על האהבה הגדולה שבין הקב"ה לדוד.

לענ"ד, סוד האהבה הגדולה שאהב הקב"ה את דוד, הוא משום שהוא היה הסמל של "המאמין בה' בעל הרוח הטובה", שבכל מצב, אף הקשה והשחור ביותר, לא איבד מעולם את תקותו ובטחונו בה', ומצא תמיד את נקודת האור והחסד להודות ולזמר עליה לה'.

כגון, בשמואל א' פרק ל', כאשר העמלקים פשטו על צקלג ושרפו אותה באש ושבּו את כל הנמצאים בה, כתוב שם (פסוקים ג'-ו'): "ויבא דוד ואנשיו אל העיר והנה שרופה באש, ונשיהם ובניהם ובנותיהם נשבו. וישא דוד והעם אשר איתו את קולם ויבכו עד אשר אין בהם כח לבכות. ושתי נשי דוד נשבו אחינועם היזרעאלית ואביגיל אשת נבל הכרמלי. ותצר לדוד מאד כי אמרו העם לסקלו כי מרה נפש כל העם איש על בניו ועל בנותיו, ויתחזק דוד בה' אלוקיו".

דוד לא מאבד את תקוותו ובטחונו בה' גם במצב הזה, הוא מתחזק בה' אלוקיו ורודף אחרי העמלקים, וה' אכן מצליחו להציל את הכל ועוד לקחת שלל רב.

דוד המלך הוא זה שהורה ולימד לדורות ש"אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים" כדאיתא בגמרא ברכות י' א', דכשראה דוד את המלאך וחרבו שלופה בידו ומשחית והורג אלפים ורבבות מישראל (בספר שמואל ב' פרק כ"ד), הוא לא מנע את עצמו מבקשת הרחמים כדביאר רש"י בברכות שם.

הצרה הנוראה ביותר שארעה לדוד בכל ימי חייו היתה בסוף ימיו, במרד אבשלום בנו.

ההשפלה והבזיון הגיעו לשיאים נוראים, כמעט כל העם בוגד בו, פונה לו עורף ומתחבר לאבשלום בנו יוצא חלציו המבקש להורגו.^ז דוד בורח מירושלים כל עוד נפשו בו מפני בנו והעם המבקשים להורגו, והוא בורח יחף ובוכה.

ואז בעת צרה כזאת שלא היתה כמותה לדוד מאז הולדו, הוא שר מזמור לה' – "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו" (תהילים ג'). וכבר תִּמְקֶה על כך הגמרא (ברכות ז' ב'): מזמור לדוד? קינה לדוד מיבעי ליה! ומתרצת הגמרא: אמר רבי שמעון בן אבישלום משל למה הדבר דומה לאדם שיצא עליו שטר חוב, קודם שפרעו היה עצב, לאחר שפרעו שמח, אף כן דוד, כיון שאמר לו הקב"ה (לאחר החטא עם בת שבע) "הנני מקים עליך רעה מביתך" היה עצב, אמר שמא עבד או ממזר הוא דלא חייס עלי, כיון שראה דאבשלום הוא שמח, משום כך אמר "מזמור".

מי הוא זה ואיזה הוא האדם שיכול במצב נורא שכזה, שכולו שחור משחור, למצוא את נקודת האור והחסד של הקב"ה ולשיר לו אז על זה שיר מזמור? – דוד! הסמל הנפלא של "המאמין בה" בעל הרוח הטובה", הוא ה"איש כלבבו" של הקב"ה!

.....

ז. אבשלום גם בא על פילגשי דוד אביו לעיני השמש.

ד - חזקיהו המלך

איתא בגמרא ברכות י' א': בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבוא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה (מלכים ב' כ', א'), מאי "כי מת אתה ולא תחיה" – מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא וכו' משום דלא עסקת בפריה ורביה, אמר לו חזקיהו לישעיהו עתה תן לי בתך אפשר שתגרום זכותי וזכותך ויצאו ממני בנים הגונים, אמר לו ישעיהו כבר נגזרה עליך גזירה, אמר לו חזקיהו: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא, כך מקובלני מבית אבי אבא (הוא דוד המלך) אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. מיד ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה', וה' קיבל את תפילתו והוסיף לו חמש עשרה שנות חיים.

כאשר אנו מתבוננים בדברי חזקיהו לנביא ה': "בן אמוץ, כלה נבואתך וצא", נראים לכאורה דבריו כהתרסה וחוצפה כלפי נביא ה', וכי כך אומרים לנביא שבא לומר את דבר ה' "כלה נבואתך וצא"? אתמהה.

אלא הביאור בזה הוא, שחזקיהו אומר לישעיהו: אצלנו, שאנו משושלת מלכות בית דוד, לא קיים כלל מושג של מצב שהוא כולו שחור ואבוד, אנו בכל מצב מוצאים את נקודת האור והתקווה לה', ולפיכך מה שהוספת מדעתך האישית דכיון שכבר נגזרה הגזרה אי אפשר לשנותה, הוא מבחינתנו דבר שאסור בשום אופן לאומרו, דזהו דבר הנוגד מבחינתנו את יסודות האמונה בה' ולכן "כלה נבואתך וצא", כך מקובלני מבית דוד אבי אבא שאפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים.

חזקיהו, ממשיך דרכו של סבו דוד המלך, "המאמין בה" בעל הרוח הטובה".

עוד מצינו באותו פרק בספר מלכים (ב', פרק כ'), דכאשר חזקיהו חוטא בזה שהוא מכניס את שלוחי מלך בבל לבית המקדש, הקב"ה כועס עליו מאוד, "ויאמר ישעיהו אל חזקיהו שמע דבר ה', הנה ימים באים ונישא כל אשר בביתך ואשר אצרו אבותיך עד היום הזה בבלה, לא יותר דבר אמר ה'. ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל" – נבואת זעם ותוכחה נוראה. ומהי תגובתו של חזקיהו על נבואה נוראה זו? "ויאמר חזקיהו אל ישעיהו טוב דבר ה' אשר דברת, ויאמר הלוא אם שלום ואמת יהיה בימי".

חזקיהו איננו מאבד את עשתונותיו עם שמיעת נבואת הזעם והתוכחה הנוראה הזו, אלא מיד מחפש בה את נקודת האור ואת הטובה של הקב"ה ומתמקד רק בה ואומר: "טוב דבר ה', הלוא אם שלום ואמת יהיה בימי".

הוא איננו שם לבו אל הרעות הקשות שבנבואה (בידעו שמשפט ה' צדק ואמת, וזה מגיע לו בעונו) אלא מיד מוצא בה את החסד מאת ה', וקובע: טוב דבר ה', כי שלום ואמת יהיה בימי – היא היא דרכו הנפלאה של "המאמין בה" בעל הרוח הטובה".

הנה כי כן, כל גדולי שושלת המשפחה אשר מחלציה יוצא מלך המשיח, מצטיינים בכח נפלא זה של "המאמין בה" בעל הרוח הטובה", כמו שהראינו לדעת מכלב בן יפונה ומרים הנביאה ורות המואביה ודוד המלך וחזקיהו המלך – שמהם יוצא מלך המשיח.

ז. מדוע "המאמין בה' בעל הרוח הטובה" אהוב כל כך לבוראו.

האדם השמח ומודה לה' על החלק המלא של הכוס שקיבל, ואינו מתלונן על חלק הכוס הריק, הוא משום היותו של אדם כזה **ענוותן**, המבין שמכח מעשיו לא מגיע לו מאומה [וכדברי חז"ל הנ"ל "כל עמל האדם לפיהו – כל מה שיעמול אדם ויסגל מצוות ומעשים טובים בעולם הזה אינו מספיק להבל היוצא מתוך פיהו" – וכדלעיל בהערה ה'] ולכן הוא מאושר בחלק שיש לו וכולו מלא הודייה לה'. והענוותנות – היא כידוע הבסיס והיסוד למציאת חן בעיני הקב"ה, כדכתיב (משלי ג', ל"ד) "לענוים יתן חן".

ועוד, שזה כאבא הנותן מתנה לבנו ורואה שהוא שמח בה מאוד, שזה מעוררו לתת לו עוד ועוד.

עוד יש להעמיק להתבונן בזה, דהבורא ברא את כל היקום ולכן הוא חס על כל הבריאה כי כולה מעשי-ידיו, ואף כשהוא נאלץ להמית את הרשעים בעוון רשעותם צער יש לפניו, וכמו שאמר למלאכים כאשר הטביע את המצרים בים-סוף "מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה?".

וכאשר יש פרי שהוא רקוב מאוד, שורץ תולעים, אך נותר בו בפרי חלק קטן ביותר שהוא טוב, שבו לא פשה הנגע, חס הקב"ה על אותו חלקיק קטן טוב ומשמרו ומגדלו להוציא ממנו פירות טובים ומתוקים. וכדלהלן שבסדום שהיא סמל הרעה והרשעה בעולם מצא הקב"ה חלקיק קטן טוב, שהוא כוונתם הטובה של בנות לוט, והציל חלק קטן זה ושמר עליו וגידלו וטיפחו עד שברבות הדורות הוציא ממנו את רות המואביה ונעמה העמונית ומלכות בית דוד ומלך המשיח.

ומכאן, ש"המאמין בה' בעל הרוח הטובה", שיש לו את הכח למצוא את נקודת האור והחסד של ה' בתוך השחור ולהתמקד רק בה ולשמוח בה ולהודות להקב"ה עליה, הרי הוא הולך בדרכיו של הקב"ה (כמצוות "והלכת בדרכיו") ונעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית ובבנין העולם, ולכן הוא אהובו של ה'.

מכל הטעמים הנ"ל מבואר היטב מדוע "המאמין בה' בעל הרוח הטובה" אהוב כל כך לבוראו.

ח. שורש כוחם המיוחד של רות המואביה ודוד המלך ויוצאי חלציו.

לעיל הראינו לדעת, שרות המואביה ודוד המלך ויוצאי חלציו, הם סמל של הכוח הנפלא למצוא תמיד נקודת אור בתוך ים-השחור ולשמוח בה.

המקור והשורש לכוחם הנפלא הזה מצוי בכך שכל ביאתם לעולם מקורה בכך שמצא הקב"ה נקודת אור קטנה בתוך ים-השחור של סדום הרשעה ושל פריצת גדרי עולם, וגידל וטיפח נקודת אור קטנה זו עד שהוציא ממנה את רות המואביה ואת דוד המלך, וכדאמרו חז"ל: "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו" (תהלים פ"ט) – היכן מצאתיו? בסדום!" (מדרש רבה בראשית לך-לך פרשה מ"א).

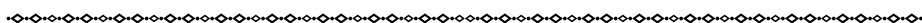
שהרי, אין לך מקום של רוע ורשעה יותר מסדום, ומתוך סדום הרשעה הוציא הקב"ה את לוט ובנותיו והצילם, ואח"כ במקום

המלטותם נעשה מעשה תועבה של לוט שבא על בנותיו, אולם, בתוך כל החושך הזה מצא הקב"ה שכוונת בנות לוט היתה טובה וכדאיתא בגמרא (נזיר כ"ג א', הוריות י' ב'): לוט ושתו בנותיו – הן שנתכוונו לשם מצוה צדיקים ילכו בס"ח, הוא שנתכוון לשם עבירה ופושעים יכשלו בס. (דבן נח אסור בבתו, ואפי' למ"ד שמותר בבתו כבר גדרו עצמם אומות העולם אחרי המבול מעריות אלו – תוס' והרא"ש נזיר כ"ג א').

דהקב"ה, הבוחן כליות ולב, ידע דבנות לוט חשבו בטעות שכל העולם נחרב, ושאביהן הוא האיש היחיד שנשאר בחיים, משום כך החליטו להזדווג לו על מנת ללדת ילדים ולהבטיח את המשך קיום המין האנושי.

את נקודת האור הזו בתוך ים-החושך של סדום שמר הקב"ה וגידלה וטיפחה עד שברבות הדורות הוציא ממנה את רות המואביה ואת דוד המלך ובית מלכותו עד מלך המשיח.

וכיון שכל הורתם ולידתם של רות המואביה ושל דוד המלך ובית מלכותו היתה מזה שהקב"ה הציל ושמר וטיפח את נקודת האור מתוך ים-השחור של סדום ושל פריצת גדרי עולם (של אבא שבא על בנותיו), לכן יש להם בשורשם את הכח הנפלא הזה למצוא תמיד את נקודת האור בתוך כל השחור ולהתמקד רק בה ולשמוח ולהודות לה' עליה – להיות "המאמינים בה' בעלי הרוח הטובה", ודוק.

ח. ועוד בגמרא (ב"ק ל"ח ב', ועי' גם נזיר כ"ג ב', הוריות י"א א'): א"ר חייא בר אבא א"ר יהושע בן קרחה לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשביל לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה קדמתה ארבע דורות לישראל, עובד ישי דוד ושלמה, ואילו צעירה עד רחבעם דכתיב ושם אמו נעמה העמונית.

**ט. מדוע מלך המשיח צריך להיות משושלת
משפחתית, שכל גדוליה מצטיינים בכח זה
של "המאמין בה" בעל הרוח הטובה".**

העולם הזה הוא עולם מלא ברשע, עולם של שקר. יצר לב האדם רע מנעוריו, הרשעים יעלוזו, וכל המיצר לישראל נעשה ראש. והמצב גרוע עוד הרבה יותר בעקבתא דמשיחא, חוצפא יסגא, ויראי חטא נמאסים, ונערים פני זקנים ילבינו, זקנים עומדים מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה וכלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו ופני הדור כפני הכלב.

אדם מתבונן במצב הנורא של העולם הזה, ומאידך גיסא הוא קורא על ימות המשיח שבהם יגור זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבע, וינהרו כל העמים אל בית ה' בירושלים ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

רק מי שניחן בצורה קיצונית מאוד בכח הנפלא הזה של "המאמין בה" בעל הרוח הטובה" יכול לעמוד במשימה קשה כל כך להפוך את כל החושך הנורא שבעולם הזה לאור גדול, ע"י שיקח את נקודות האור המעטות שיש בעולם ויתמקד בהם, ויטפחם ויגדלם עד מאד, עד שיאיר את כל העולם כולו באור ה'.

לכן, מלך המשיח, שתפקידו להפוך את כל השחור-הנורא לאור גדול, חייב להיות דוקא משושלת משפחתית שכל גדוליה מצטיינים בכח הנפלא הזה של "המאמינים בה" בעלי הרוח הטובה" בדרגה הגבוהה והקיצונית ביותר.

זהו הטעם שמלך המשיח יוצא כחוסר מובחר דוקא מהגזע הזה של כלב ומרים ורות ודוד וחזקיהו ודומיהם, גדולי "המאמינים בה' בעלי הרוח הטובה", כי רק בכח זה הוא יוכל להפוך את כל השחור והרוע הנורא שבעולם הזה לאור גדול שיאיר את כל העולם כולו באור ה', עד לתיקונו המושלם במלכות ש-ד-י.

עה

אימת האלוקים
מלכו של עולם

אימת האלוקים מלכו של עולם

גם כאשר בוערת בנו אש-האהבה והקרבה לבורא,
עלינו להחדיר בקרבנו את אימתו - אימת האלוקים
מלכו של עולם, כי נורא הוא מאד.

גם בעת הדביקות בה', ובפרט אז, עלינו לזכור היטב
את המרחק והפער העצום שבין הבורא לנברא,
ולהזהר עד מאד שלא לפגוע, חלילה, בכבודו ובמוראו.

תוכן המאמר

- א. פתיחה - ביאור הענין.
- ב. חזקיהו - תפילתו בבית המקדש ותפילתו מתוך חוליו.
- ג. חזקיהו ושלוחי מלך בבל.
- ד. מדוע דוקא חזקיהו הוא זה שבא ללוות את רבן יוחנן בן זכאי בשעת פטירתו.
- ה. שמעון בן שטח וחוני המעגל.

א. פתיחה - ביאור הענין.

יש שאדם עובד את הקב"ה בכל לבבו ובכל נפשו, וכל מחשבותיו דבוקות בה' יתברך יומם ולילה, ומתוך דביקותו העצומה בבורא ית"ש והרגשתו התמידית את קירבת ה' שהוא צילו על יד ימינו ובכל אשר יפנה יצליחנו, הרי דוקא מתוך דביקות וקירבה זו עלול הוא לשכוח את הפער והמרחק העצום האינסופי שיש בין הבורא לנברא, אשר כל יושבי הארץ כאין נחשבים למולו (דניאל ד' ל"ב).

שכחה זו של הפער העצום שבין הבורא לנברא, אשר כל העולם כולו הוא אין ואפס למולו, אף אם היא באה מתוך האהבה והקרבה היתירה לה', טומנת היא בחובה סכנות הרות אסון. שָׁפָן, חובתו של האדם לשים תמיד מול עיניו וליבו את אימת האלוקים מלכו של עולם, וכדאמרין (קידושין ל"ב ב') "שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך", ואם במלך בשר ודם כך, במלך מלכי המלכים הקב"ה על אחת כמה וכמה, ואל לנו לשכוח חלילה אף לרגע "כי האלוקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים" (קהלת ה' א).

ואדרבה, דוקא בזמן שמרגיש האדם קירבה יתירה ודביקות גדולה בה', ושה' מצליחו בכל דרכיו, דוקא אז יותר מתמיד עליו לחזור ולשנן ולהשיב אל ליבו כי הפער האינסופי בינו לבין הבורא נשאר על כנו ולא ישתנה לעולם, ולהיזהר מאוד מאוד בכבוד מלך העולם. "כי ה' אלוקיך אש אוכלה הוא אל קנא" (דברים ד' כ"ד) וכל פגיעה קלה בכבוד מלכו של עולם אף אם היא באה מתוך קירבתו היתירה של הבן לאביו שבשמים, הרי היא נוראה, ונוראות תוצאותיה.

ב. חזקיהו - תפילתו בבית המקדש ותפילתו מתוך חוליו.

כשאנו באים ללמוד משגגה כל שהיא של גדולי הדורות, עלינו להקדים את דברי הגמרא (ב"ק נ' א') "וסביביו נשערה מאוד - מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו [פי' רש"י צדיקים הדבקים בו] כחוט השערה".

עלינו לזכור ששגגותיהם של ענקי-הרוח בישראל הם כחוט השערה בלבד, וגם זאת עשו מתוך כוונה קדושה, ואעפ"כ נענשו. וחז"ל מספרים לנו על כך כדי שנלמד מזה קל וחומר, כדכתיב "בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד" (ויקרא י' ג') ופירש"י (שם) כשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתיירא ומתעלה ומתקלס, אם כן באלו, כל שכן ברשעים, וכן הוא אומר נורא אלוקים ממקדשיך אל תקרי ממקדשיך אלא ממקודשיך. עכ"ל רש"י.

דוקא מתוך דקדוק הדין עם גדולי הדורות כחוט השערה, אנו למדים מזה על גדלותם העצומה, ודרך זה אנו לומדים ליראה את ה' הנכבד והנורא, שזוהי מטרת התורה וחז"ל בספרם לנו על שגגה כל שהיא של גדולי הדורות.

מעשה נלמד מן הגדול שבענקים, חזקיהו מלך יהודה, אשר ביקש הקב"ה לעשותו משיח (סנהדרין צ"ד א'), ואשר שמונה שמות של גדולה קרא לו "פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום" (ישעיהו ט' - סנהדרין שם).

וכך מעיד הכתוב על חזקיהו: "בה' אלוקי ישראל בטח ואחריו לא היה כמוהו בכל מלכי יהודה ואשר היו לפניו, וידבק בה' לא סר מאחריו וישמור מצוותיו אשר צוה ה' את משה, והיה ה' עמו בכל

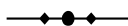
אשר יצא ישכיל" (מ"ב י"ח ה'ז). "ויעש הטוב והישר והאמת לפני ה' אלוקיו, ובכל מעשה אשר החל בעבודת בית האלוקים ובתורה ובמצוה לדרוש לאלוקיו בכל לבבו עשה והצליח" (דבה"ב ל"א כ"כ"א).

חזקיהו – ממזכי הרבים הגדולים שבכל הדורות. הוא אשר טיהר את ביהמ"ק והחזיר את העבודה, וביער את הע"ז, והסיר את הבמות ויאמר ליהודה רק במזבח אשר בבית ה' תקריבו, והחזיר את כל דורו בתשובה עד שנעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, ובדקו בימיו מדין ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, ובדקו מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה (כדאיתא בגמרא סנהדרין צ"ד ב').

והנה, אותו חזקיהו – העבד הנפלא של הקב"ה, כאשר בא סנחריב מלך אשור והקיף עם צבאו האדיר את ירושלים, עומד חזקיהו בתפילה לה' בבית המקדש שיושיע את ישראל מיד אשור (במלכים ב' י"ט י"ד-י"ט).

וכך כותב התנא דבי אליהו (רבא פ"ח) על תפילה זו: "כשבא סנחריב והקיף את ירושלים עמד חזקיהו בתפילה לפני הקב"ה שנאמר (מלכים שם) ויתפלל חזקיהו לפני ה' ויאמר ה' אלוקי ישראל יושב הכרובים כו', הטה ה' אזנך ושמע, פקח ה' עיניך וראה, ושמע את דברי סנחריב וכו'. נראה שהיה חזקיה מדבר עם הקב"ה כאדם שהוא מדבר עם חבירו, מיד נחה רוח אלוקים על ישעיהו הנביא ואמר ליה ישעיהו הנביא לחזקיהו המלך והלא אדם שהוא מדבר עם מי שהוא גדול ממנו הלא מרתיע כל גופו ונזדעזעין כל אבריו, המדבר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה על אחת כמה וכמה שיהא מדבר באימה וביראה ברתת ובזיע, לפיכך חלה חזקיהו חולי גדול שנאמר (מ"ב כ' א') בימים ההם חלה חזקיהו למות כו'". עכ"ל התנא דבי אליהו.

אולם אח"כ, מתוך חוליו, אחרי שישעיהו הנביא אומר לו בנבואה שימות מחליו, הוא מיסב פניו אל הקיר ומתפלל לה' מקירות לבו "אנה ה' זכר נא כו' ויבך חזקיהו בכי גדול", הנה כאן תפילתו מלאה הכנעה ורתיעה והיא נאמרת באימה וביראה ברתת ובזיע, בזה תיקן חזקיהו את אופן תפילתו הקודמת בבית ה', וה' רופא לו ומוסיף על ימיו חמש עשרה שנה. (היינו דכתיב "יראת ה' תוסיף ימים" – משלי י' כ"ז).

ג. חזקיהו ושלוחי מלך בבל.

נס גדול נעשה לו לחזקיהו – ה' נותן לו אות שירפא לו בזה שמחזיר לו את השמש עשר מעלות אחורנית. מלך בבל ברואדך בלאדן בן בלאדן בתגובה על הנס הנפלא שולח ספרים ומנחה אל חזקיהו. חזקיהו שמח לקבל את פני שליחי מלך בבל הגויים, יושב עמהם לאכול ומראה להם את כל אשר בביתו ובכל ממשלתו, עד שלא היה דבר אשר לא הראם כולל הארון והלוחות וספר התורה אשר בקודש הקדשים.

הקב"ה כועס מאוד על חזקיהו הצדיק על שישב לאכול עם העכו"ם והראה להם את הארון והלוחות, וכעונש על זה נותן לו בן רשע – את מנשה, ועוד נבואות פורענות על זרעו.

דכתיב (מ"ב כ' י"ב-י"ג) "וישמע עליהם חזקיהו (בישעיהו ל"ט ב': וישמח) ויראם את כל בית נכתה כו', לא היה דבר אשר לא הראם חזקיהו בביתו ובכל ממשלתו. ופירש"י: לא היה דבר – את הארון

והלוחות וספר התורה. (עי' ביומא נ"ג ב' "רשב"י אומר ארון גלה לבבל שנאמר לא יותר דבר אמר ה' אלו עשרת הדיברות שבו" ושם במהרש"א, ובתוספתא דסוטה פי"ג ה"ב). מקור דברי רש"י הוא בתנא דבי אליהו ובפרקי דר"א, ובעוד מקומות בדברי חז"ל.

וזו לשון התנודב"א (רבא פ"ח): ויאמר (ישעיהו) מה ראו בביתך ויאמר חזקיהו כו' לא היה דבר אשר לא הראיתים באוצרותי, וכי דברים הללו ביקש ממנו, אלא אמר לו מפני מה גילית סוד ה' לעכו"ם. ועוד שם: שאל חזקיהו אות שנאמר מה אות כי ירפא ה' לי, ושינה לו הקב"ה מעשה שמים, וכששינה לו מעשה שמים גבה דעתו עליו ואכל עם העכו"ם, ובשביל שאכל עם עכו"ם והראה להם את הארון וגילה להם סוד העליונים נתן לו מנשה. (עי' גם במדרש שוחר-טוב מובא בלקו"ש על מלכים ב' פ"כ סוף אות רמ"ד).

וזו לשון הפרקי דר"א (פנ"ב): ועוד שפתח את הארון והראה להם את הלוחות ואמר בזה אנו עושין מלחמה ונוצחין שנאמר וישמח עליהם חזקיהו ויראם את בית נכתה, וכעס עליו הקב"ה ואמר לו לא דיך שהראית להם את כל אוצרות כו' אלא שפתחת להם את הלוחות מעשי ידי, חייך כו'. (וע"ע בשיר השירים רבה ג' ג', ובפתיחת הרמב"ן על החומש שגרס שם בשהש"ר גירסא אחרת: ספר תגין הראה להם).

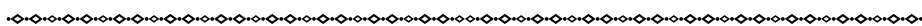
והנה, ברור דשגגתו של חזקיהו הצדיק הנשגב נבעה מרוב דביקותו ואהבתו הגדולה לה', דפשוט דכוונתו היתה מאוד לטובה, להראות לגויים את יקר תפארת גדולת אלוקינו וישראל עמו, שיראו את גודל ההדר והפאר של מקדש ה' והשראת שכינתו על ישראל, אלא שמ"מ יש כאן פגיעה בכבוד מלכו של עולם, דכבוד אלוקים הסתר דבר ואין רשות לשום בריה ליכנס לקודש הקדשים אלא רק לכהן הגדול ביום

הכיפורים בתנאים מיוחדים ואף גם זאת באימה וביראה ברתת ובזיע. ועם כל כוונת חזקיהו הצדיק לטובה לגרום לקידוש השם, אסור היה לו להראות את כל זה לעכו"ם.^א

אגב, יש להאיר כאן דבר נפלא ונורא בהתבוננות בעונש המידה כנגד מידה שהעניש האלוקים את חזקיהו, שהרי הקב"ה מדקדק עם צדיקיו כחוט השערה.

דנתבאר דבגלל שאכל חזקיהו עם העכו"ם והכניס אותם בקודש הקדשים והראה להם את הארון והלוחות נתן לו בן רשע את מנשה. וכיצד סובב הקב"ה כן?

הנה מבואר בגמרא (סנהדרין ק"ד א') שאשתו של חזקיהו היא עצמה היתה משקה ומוזגת באותה סעודה שעשה חזקיהו לשלוחי מלך בבל העכו"ם, ומובא בספרים דמתוך שהיו שלוחי מלך בבל גבורים ונאים ולבושים בתכלית הפאר וההדר התבוננה בהם אשת חזקיהו בסעודה ואח"כ בשעת ההתייחדות עם בעלה חזקיהו חשבה עליהם, והרי יש בזה מעין בני ערבוביא ובני תמורה שהם בני תשע מידות שכבר מן הרחם נולדים מורדים ופושעים, וכך נולד מנשה.

א. מוצאים אנו אצל דוד המלך את גודל יחס ההכנעה הכבוד והרתיעה מפני כלי בית ה'. דהנה דוד בברחו מפני אבשלום בנו והוא בסכנת מות ממשיית, והוא עובר על פני הדרך אל המדבר, והנה צדוק והלויים איתו נושאים את ארון ברית האלוקים להוליכו עם דוד בכל נדודיו לשמור את המלך דוד, ודוד בגודל נפשו פונה לצדוק ואומר לו: (ש"ב ט"ו כ"ה-כ"ו) "השב את ארון האלוקים העיר, אם אמצא חן בעיני ה' והשיבני והראני אותו ואת נוהו, ואם כה יאמר לא חפצתי בך, הנני, יעשה לי כאשר טוב בעיניו".

ארון-האלוקים איננו רכושו הפרטי של דוד, ואיננו ערובה ומשכון בידי, אלא ארון האלוקים הנורא הוא, ועל כן, גורלו האישי של דוד ואפילו סכנת המות בה הוא נתון אינם מורים לו לדוד שום היתר לפגוע חלילה במשהו בכבודו ואימתו של מלך העולם. שיעור גדול באימת האלוקים שמלמד אותנו דוד המלך.

(עי' בגמ' נדרים כ' ב': וברותי מכם המורדים והפושעים בי אמר רבי לוי אלו בני תשע מידות... בני תמורה... בני ערבוביא כו', ובפירושי הראשונים שם).

ויש לנו להתבונן, דכמו שחזקיהו הכניס את הגויים שליחי מלך בבל לחדר-המיטות של הקב"ה, כך הקב"ה מכניס את אותם גויים עצמם לחדר-המיטות של חזקיהו, וכך נולד לו מנשה הרשע.

דכידוע, קודש-הקדשים נקרא בנביאים "חדר-המיטות" כיון שהוא המקום בו מתייחד הדוד דהיינו הקב"ה עם רעייתו כנסת ישראל^ב וכדאיתא בגמרא יומא נ"ד א' על הפסוק "בין שדי ילין" עיי"ש, וכיון שהכניס חזקיהו את הגויים שליחי מלך בבל לחדר ההתייחדות של הקב"ה, אף הקב"ה במידה כנגד מידה מכניס את אותם גויים עצמם בחדר ההתייחדות של חזקיהו באופן שנתבאר לעיל (עי' שאשתו התבוננה ביופיים של הגויים הללו, ואח"כ חשבה עליהם בשעת ההתייחדות עם בעלה חזקיהו), ועל ידי זה נולד לו הבן הרשע מנשה.

ולב מי לא יחרד ולא יתר ממקומו בראותו את עומק דקדוק הדין של הבורא יתברך עם צדיקיו, והיאך הוא מסבב את כל הסיבות שבעולם כרצונו באופן נפלא ונורא לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו.

ב. ככתוב במלכים ב' י"א ב': ותקח יהושבע בת המלך יורם אחות אחזיהו את יואש בן אחזיה ותגנוב אותו מתוך בני המלך המומתים אותו ואת מניקתו בחדר המיטות ויסתירו אותו מפני עתליהו. ופירש"י שם: בחדר המיטות – בעליית בית קדשי הקדשים כמה שהוא אומר (שם בפסוק ג') ויהי איתה בית ה' מתחבא שש שנים, וקורא אותה חדר המיטות על שם "בין שדי ילין".

(עי' במדרש שוחר טוב י"ח, ובסדר עולם רבה פי"ח, ומובא גם בילקו"ש ח"ב מלכים רמז רל"ג, עיי"ש. וע"ע ברש"י תהלים כ"ז ה'. ודברי חז"ל על הפסוק "בין שדי ילין" הם בגמרא יומא נ"ד א' כדכתבנו בפנים.)

**ד. מדוע דוקא חזקיהו הוא זה שבא ללוות
את רבן יוחנן בן זכאי בשעת פטירתו.**

הנה הראינו לדעת ממסכת-חיייו של הצדיק הגדול בענקים חזקיהו המלך אשר הכתוב מעיד עליו "וידבק בה" לא סר מאחריו וישמור מצותיו... והיה ה' עמו בכל אשר יצא ישכיל", דדוקא מתוך גודל קירבתו ודביקותו בה' נשתכח ממנו פעמים בודדות, לפי דרגתו הגדולה, הפער הנורא והאינסופי שבין הבורא לברואיו.

בזה יתיישב לאמיתה של תורה הקושי המפורסם שנתקשו בו העולם בביאור הגמרא במסכת ברכות כ"ח ב'.

דהכי איתא שם בגמרא:

כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות, אמרו לו תלמידיו, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, מפני מה אתה בוכה, אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם, ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם, ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון, אעפ"כ הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון, ולא עוד אלא שיש לפני שני

דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה?!, אמרו לו רבינו ברכנו, אמר להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, אמרו לו תלמידיו עד כאן?, אמר להם ולואי, תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם. בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה, והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא [אלי ללוותי]. עד כאן הגמרא.

ומפורסם הקושי שנתקשו בו המפרשים מדוע דוקא חזקיהו המלך הוא זה שבא ללוות את רבן יוחנן בן זכאי בשעת פטירתו, מדוע לא צדיקים אחרים כגון דוד המלך וכדומה?

אלא האמת תורה דרכה, דלפי מה שנתבאר לעיל על מסכת-חיייו של חזקיהו המלך, מבואר הכל היטב. שהרי, כפי שנתברר לעיל, שגגתו של חזקיהו המלך הצדיק הנשגב היתה דדוקא מתוך גודל אהבתו ודביקותו בה' נשתכח ממנו לפעמים הפער הנורא והאינסופי שבין הבורא לברואיו, ופגם לפעמים לפי דרגתו העצומה באימת מלכו של עולם, ועל כך קיבל תוכחה לפי דרגתו מפי נביאי ה'.

והנה כאן, רואים אנו את רבן יוחנן בן זכאי הגדול, אשר ההשגחה העליונה מינתה אותו לנושא עול התורה ועול עם-ישראל בדור הנורא של חורבן ביהמ"ק השני, והוא – העמוד הימיני של עם ישראל, הפטיש החזק שהעמיד והרביץ תורה בישראל לאלפים ולרבבות כחזקיהו המלך בשעתו – הוא בוכה בשעת פטירתו בדמעות שליש בהולכו לעמוד לדין לפני מלכו של עולם ואין הוא בוטח כלל בכל זכויותיו האדירות ומעשיו הנפלאים, אלא הוא חושש מאוד שמא מוליכין אותו לגיהנם כי אין אדם יודע את עומק הדין ובפרט שסביביו נשערה מאוד.

הרי כאן רבן יוחנן בן זכאי מלמד אותנו פרק נפלא ונורא הוד באימת מלכו של עולם, רבן יוחנן פורש לפנינו כאן את הפער הנורא והאינסופי שבין הבורא הנצחי הכל-יכול שאין אנו משיגים אפס קצהו, לברואיו קרוצי החומר המוגבלים והרגעיים.

(ככתוב "כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם").

לכן, מי הוא זה אשר בא ללוות את רבן יוחנן לישיבה של מעלה – הלא ודאי חזקיהו המלך, שהרי הוא זה אשר ממנו אנו לומדים את אימת האלוקים ואת הזהירות המופלגת הנדרשת בכבוד מלכו של עולם בפרט מן הגדולים מלאי הזכויות הדבוקים בה' תמיד בכל לבבם ובכל נפשם, לכן הוא אשר ראוי לו יותר מכל לבוא ללוות את רבן יוחנן הגדול מיד אחרי השיעור הנפלא שלימד רבן יוחנן בהבנת החרדה והאימה מן האלוקים.

חזקיהו – שכל היסורין ונבואות הפורענות שניתכו עליו מן השמים ללמד באו שלא לפגום מאומה באימתו ובכבודו של מלך העולם על אף הזכויות הרבות והעצומות של הצדיק ודביקותו הנפלאה בה', הוא אשר ראוי לו יותר מכל, והוא אשר אכן בא ללוות את רבן יוחנן בן זכאי המורה הגדול (מריה דשמעתא) באימת מלכו של עולם, שלא בטח במאומה בכל זכויותיו הרבות בחרדתו הגדולה מהאלוקים.

ומאותו שיעור מאלף שנתן רבן יוחנן בשעת פטירתו בחרדה הנוראה מהאלוקים, מלווהו חזקיהו המלך היישר מן השיעור אל ההיכלות הזוהרים בישיבה של מעלה בגן עדן.

ה. שמעון בן שטח וחוני המעגל.

מצינו עוד חסיד עליון שגם-כן מתוך דביקותו העצומה בבורא ית"ש והרגשתו התמידית את קירבת ה', שהיה מרגיש כבן-בית לפניו, גם ממנו נשתכח פעם אחת המרחק והפער העצום שבין הבורא לנברא עד שפגם, לפי דרגתו העצומה, באימת מלכו של עולם, ואף הוא נענש על כך קשות.

דכך שנינו במשנה תענית י"ט א' על האי תנא קדישא חסידא חוני המעגל:

מעשה שאמרו לו לחוני המעגל התפלל שירדו גשמים כו' התפלל ולא ירדו גשמים, מה עשה עג עוגה ועמד בתוכה ואמר לפניו רבש"ע בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך, התחילו גשמים מנטפין, אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות, התחילו לירד בזעף, אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה, ירדו כתיקנן כו', שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה (שאדם גדול אתה – רש"י כ"ג א') גוזרני עליך נדוי, אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שהוא מתחטא על אביו ועושה לו רצונו.

שמעון בן שטח שולח לחוני המעגל "אלמלא חוני אתה גוזרני עליך נדוי", מפני שאעפ"י שחוני המעגל מרגיש כבן-בית לפני ה' והוא באמת צדיק נשגב, אעפ"כ אסור לו להטיח דברים כלפי מעלה לומר לא כך שאלתי כו' לא כך שאלתי כו', והרי מנדין על כבוד הרב ק"ו על כבוד מלכו של עולם – כך מבואר מדברי רש"י שם (תענית כ"ג א' ד"ה לנדות).

ואכן מצינו שנענש חוני המעגל על כך קשות, כי הנוגע בכבוד הבורא – אעפ"י שכוונתו היתה לטובה להציל את ישראל מהרעב – כנוגע בבבת עינו.

דהכי איתא בגמרא תענית כ"ג א':

יחיב (חוני המעגל) קא כריך ריפתא, אתא ליה שינתא נים, אהדרא ליה משוניתא איכסי מעינא ונים שבעין שנין כו'. (אחרי השבעים שנה) אזל לביתה כו' אמר להו אנא חוני המעגל, לא הימנוהו, אזל לבית המדרש שמעינהו לרבנן דקאמרי נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל דכי הוי עייל לבית מדרשא כל קושיא דהוו להו לרבנן הוה מפרק להו, אמר להו אנא ניהו, לא הימנוהו ולא עבדי ליה יקרא כדמיבעי ליה, חלש דעתיה בעי רחמי ומית, אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא.

אנו רואים כאן מעשה יוצא דופן, שנרדם חוני המעגל למשך שבעים שנה ואח"כ בקומו מתרדמתו לא האמינוהו שהוא חוני המעגל ולא כיבדוהו כראוי לו עד שחלש דעתיה ובעי רחמי ומית, דאו חברותא או מיתותא.

ונראה פשוט שכל זה בא מן השמים כנידוי בדרך כבוד, שהרי שמעון בן שטח כבר קבע שבאמת חייב היה נידוי כי מנדין על כבוד הרב ק"ו על כבוד מלכו של עולם, רק ששמעון בן שטח עצמו נמנע מלנדותו משום כבודו של חוני, ועל כן נידוהו מן השמים בדרך כבוד, שהרי "נדוי" היינו הרחקה מבני אדם, שישב בדד וידום, ועל כן הרדימו הקב"ה לשבעים שנה וכך הרחיקו מחברת בני אדם ("נדוי" בגימטריא שבעים, ו"ימי שנותינו בהם שבעים שנה"), ואח"כ בקומו מתרדמתו לא האמינוהו שהוא חוני המעגל ולא כיבדוהו כראוי לו – מידה כנגד מידה

על שלא כיבד את הקב"ה כראוי – עד שחלש דעתיה ובעי רחמי ומית, דאו חברותא או מיתותא, והיינו ממש נידוי והרחקה, שגם אחרי קומו מתרדמתו לא מצא חוני חברת-אנשים להתרועע עמם ולמצוא ביניהם את מקומו בין אנשים.

ונראה שיש כאן בעונש זה גם עוד מידה כנגד מידה לצדיקים שהקב"ה מדקדק עמם כחוט השערה, שאם הצדיק איננו מרגיש ומכבד את המרחק והפער העצום שבין הבורא לאדם, הקב"ה מרחיק אותו במידה כנגד מידה אף מן בני – האדם עצמם, והיינו נידוי.

סוף דבר הכל נשמע, דאף כי ודאי עלינו לעבוד את ה' מתוך אהבה ודביקות, וזו היא העבודה המעולה והנבחרת כידוע, אעפ"כ גם מתוך הדביקות, ובפרט מתוכה, אסור לנו חלילה לשכוח אפילו לרגע כמימריה את אפסיותנו כנבראים אל מול הבורא יתברך, ועלינו להשיב אל לבנו תמיד את החרדה והאימה ממלכו של עולם, ולהירתע ולהיזהר מאוד מאוד בכבודו יתברך ד"כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם" (משנה חגיגה י"א ב').

וכבר הבטיחנו הבורא יתברך ע"י עבדיו הנביאים "כי מכבדי אכבד", ומרובה מידה טובה על מידת פורענות אחת על חמש מאות.

ברוך שם כבודו לעולם, וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן.

**רחל ולאה – שני כוחות
שונים, אשר רק יחדיו
בונים את בית ישראל**

"יתן ה' את האשה הבאה אל
ביתך כרוזל וכלאה אשר
בנו שתיהם את בית
ישראל". (רות ד' י"א)

— רחל ולאה – כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל — עג

רחל ולאה – שני כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל.

תוכן המאמר

- א. יתרונות כוחה של רחל.
- ב. יתרונות כוחה של לאה.
- ג. השוני במהות בין רחל ללאה.
- ד. מדוע כל ההתחלות נעשות דוקא ע"י בני בניה של רחל.
- ה. מדוע רק השילוב של רחל ולאה יחדיו יכול לבנות את בית ישראל.
- ו. ביאור הטעמים ליתרונות המיוחדים של רחל.
- ז. ביאור הטעמים ליתרונות המיוחדים של לאה.
- ח. הטעמים לשמות "רחל" ו"לאה".

רחל ולאה – שני כוחות שונים, אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל.

א. יתרונות כוחה של רחל.

בארבעה דברים מצינו את כוחה המיוחד של רחל אמנו.

(א) אמרו חז"ל (פסיקתא רבתי פרשה י"ג) "אמר הקב"ה אין זרעו של עמלק נופל אלא ביד בני בניה של רחל". ולכן, במדבר במלחמת עמלק שולח משה רבנו את יהושע תלמידו להלחם בעמלק (כדכתיב בשמות י"ז, ט'), כי יהושע הוא משבט אפרים, מבני בניה של רחל, ולא יוצא משה בעצמו להלחם בעמלק כמו שנלחם עם עוג מלך הבשן, כי משה הוא משבט לוי מבני בניה של לאה, ואין עמלק נופל אלא ביד בני בניה של רחל. וכן שמואל הנביא מצווה בשם ה' את שאול המלך ללכת להכות את עמלק (בשמואל א', ט"ו ב-ג'), כי שאול הוא משבט בנימין, מבני בניה של רחל, ואין עמלק נופל אלא ביד בני בניה של רחל. וכן, כאשר המן העמלקי מבקש להשמיד את עם ישראל, קמים למולו מרדכי ואסתר משבט בנימין, מבני בניה של רחל דוקא.

(ב) ענין אחר בו אנו רואים את כוחה המיוחד של רחל, הוא כל ענין החיבור בין עם ישראל לארץ ישראל – כיבושה של ארץ הקודש והאחזות עם-ישראל בה ובקדושתה, והקשר אליה לעולם.

דהכובש את ארץ ישראל ומנחילה לעם ישראל הוא דוקא יהושע בן נון משבט אפרים, מבני בניה של רחל דוקא.

— רחל ולאה – כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל — צה

וכן מצינו, דכאשר עם ישראל נענש וגולה מארץ ישראל, מי היא האם המבכה על בניה שיוצאים מארץ ישראל לגלות ומיאנה להנחם על כך? הלא היא דוקא רחל, ככתוב (ירמיהו ל"א, י"ד-ט"ז) "קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים, רחל מבכה על בניה מיאנה להנחם על בניה כי איננו". ובזכות מי הם שבים לארץ ישראל? שוב בזכות רחל דוקא ככתוב (שם) "כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך נאום ה' ושבו מארץ אויב, ויש תקוה לאחריתך נאום ה' ושבו בנים לגבולם".

הוי אומר, רחל אמנו דוקא, היא זו שבכוחה ובזכותה כובש עם ישראל את ארץ ישראל, נאחז בקדושתה, ותמיד קשור אליה.

דוגמא נוספת לזה מצינו בדברי חז"ל (מדרש רבה על דברים, ואתחנן פרשה ב' אות ח') דאמר הקב"ה: יוסף שהודה בארצו נקבר בארצו, משה שלא הודה בארצו לא נקבר בארצו, עיי"ש. הנה, יוסף – בנה של רחל – מקפיד תמיד להזדהות עם ארצו, ארץ ישראל, ומשה – בחיר בניה של לאה – לא מקפיד על זה. ודוק.

ג) כח נוסף המיוחד לרחל דוקא, הוא דהשראת השכינה הקבועה בדרגא הגבוהה ביותר בעולם הזה, דהיינו בבית המקדש בקודש הקדשים, היא בחלקו של בנימין דוקא, דהיינו בשטחה של בנה של רחל דוקא, ולא בשטחם של בני לאה.

כדכתיב "לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן" ואיתא בגמרא (יומא י"ב א') מה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים... לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן לגבורה שנאמר "ובין כתפיו שכן" ופירש"י אושפיזן – שהיה הארון נתון בחלקו.

ד) עוד מצינו שכל הנחת היסודות, דהיינו ההתחלות של הדברים הגדולים בעם-ישראל, נעשים תמיד רק ע"י זרעה של רחל. ורק לאחר

הנחת היסודות האיתנים ע"י זרע רחל, ממשיך הבנין לעולם ע"י זרעה של לאה.

כגון, את מלכות ישראל נתן הקב"ה לשבט יהודה שהוא מבני לאה, דשולת מלכות ישראל ניתנה לדוד ולזרעו עד עולם, ואעפ"כ, מלך ישראל הראשון שהניח את היסוד למלכות ישראל היה דוקא שאול המלך משבט בנימין מבני בניה של רחל, שהוכתר ע"י הקב"ה בעצמו למלך הראשון של ישראל, ורק אחרי שהקב"ה הניח את היסוד למלכות ישראל ע"י שאול מבני בניה של רחל, רק אח"כ המליך את דוד מבני בניה של לאה למלך על ישראל הוא וזרעו אחריו עד עולם.

כמו כן לענין הגאולה העתידה, דאת היסוד לגאולה מניח דוקא משיח בן יוסף, שהוא מבני בניה של רחל, ורק אחרי שהוא הניח את היסוד האיתן, רק אח"כ מגיע משיח בן דוד, שעל יסוד זה הוא בונה, ומביא את הגאולה השלימה.

נמצא לסיכום, בארבעה דברים מצינו את יתרון כוחה של רחל:

- (א) **עמלק** – אין עמלק נופל אלא ביד בני בניה של רחל.
- (ב) **ארץ ישראל** – רק בכוחה של רחל וזרעה כובש עם ישראל את ארץ ישראל ונאחז בקדושתה, ובכוחה דוקא מקושר אליה לעולם.
- (ג) **קודש הקודשים** – השראת השכינה בעולם הזה בדרגא הגבוהה ביותר היא רק בשטח שבט בנימין, בנה של רחל.
- (ד) **היסודות** – הנחת היסודות לכל הדברים הגדולים בעם ישראל נעשית תמיד רק ע"י זרעה של רחל, ורק אח"כ פועל זרעה של לאה.

ב. יתרונות כוחה של לאה.

שבט יהודה קיבל את הכח של המלכות, וניתנה המלכות לדוד ולזרעו עד עולם עד מלך המשיח ועד בכלל שהוא ג"כ מבני בניו של דוד, משבט יהודה. הרי שכח המלכות הוא כוחה של לאה – אמו של יהודה, ולא כוחה של רחל.

עוד מצינו דשבט לוי קיבל את הכהונה והלווייה, הרי לנו עוד יתרון כח שניתן לבני בניה של לאה ולא לבני בניה של רחל.

כמו כן רואים אנו שכח ההודאה המיידית על החטא, והתשובה, הוא כוחם המיוחד של בני לאה דוקא.

יהודה בן לאה הודה מיד בחטאו ואמר "צדקה ממני", וכן דוד המלך משבט יהודה כאשר הוכיחו נתן הנביא על חטא בת-שבע הודה גם כן מיד ואמר "חטאתי לה" (שמואל ב', י"ב, י"ג), לעומת שאול המלך מבני בניה של רחל שכאשר הוכיחו שמואל על זה שהשאיר בחיים צאן ובקר של עמלק וכן את אגג מלך עמלק חי, ניסה להצטדק באומרו "מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבוח לה' אלוֹקִיךָ" (בשמואל א' ט"ו, ט"ו) וכן מצטדק הוא שם בהמשך בפסוקים כ"כ"א, ולא מצא שאול בעצמו את הכח להודות "חטאתי" אלא רק אחרי ששמואל מודיעו שה' מאסו מלהיות מלך.

וזהו שנאמר על דוד המלך "נאום הגבר הוקם על – שהקים עולה של תשובה" (מו"ק ט"ז ב'), דהכח להודות על החטא והכח לשוב בתשובה על החטא, ואף החמור ביותר, זהו הכח של דוד המלך ושבט יהודה – כוחם של בניה של לאה דוקא.

ומכאן אנו מגיעים ליתרון-כח נוסף של לאה וזרעה על פני רחל וזרעה, שקשור לכח הנ"ל.

דבלאה וזרעה מתקיים הפסוק "שבע יפול צדיק וקם" שיש בכוחם לקום אחרי כל נפילה ואף לחזור ולקום שוב ושוב אחרי שבע נפילות, דלעולם לא יפלו לייאוש וחידלון, אלא תמיד יקומו מחדש ביתר שאת וביתר עוז.

משא"כ רחל וזרעה, וכגון שאול המלך שלאחר שחטא לא מצא כח בעצמו לקום מנפילתו, אלא לא סלח לעצמו ונפל לעצבות ולדכדוך ומחמתם נתרחקה ממנו השכינה לגמרי עד יום מותו. דכוחו של שאול המלך מבני בניה של רחל הוא בהיותו צדיק גמור ללא שום חטא כפי שיתבאר לקמן, אבל משנפל וחטא וכבר איננו יכול להיות צדיק גמור, מרגיש הוא כאילו כבר אבדה כל תקוותו.

משא"כ בלאה וזרעה שבכל מצב ולו הגרוע ביותר ימצאו תמיד את האור והתקווה והכח לתקומה מחודשת.

נמצא לסיכום, בארבעה דברים מצינו את יתרון כוחה של לאה:

(א) **כח המלכות** – עד מלך המשיח ועד בכלל.

(ב) **הכהונה והלוייה**.

(ג) **הוידוי והתשובה** – הכח להודות מיד בחטא ולהתוודות עליו, ולשוב תמיד בתשובה.

(ד) **כח התקומה** – הכח לקום תמיד מחדש אפי' אחרי נפילות רבות.

ג. השוני במהות בין רחל ללאה.

כדי להבין את השוני במהות בין רחל ללאה, יש להקדים את דברי הברייתא שבגמרא בבא מציעא ס"ב א'.

דתניא התם: שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם ממים, ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו, עד שבא ר' עקיבא ולימד "וחי אחיך עמך" חייך קודמים לחיי חברך.

ומה היתה רחל אמנו עושה במקרה כזה שבידה היה קיתון המים?
– היא היתה נותנת את כל המים לחברתה, שתחיה חברתה, אף שהיא עצמה תמות!

כמו שראינו שרחל מסרה את הסימנים ללאה אחותה ובזה היא בעצם מסרה לה את כל חייה, שהרי רחל ידעה שכל עתידה הרוחני יתקיים בנישואיה עם יעקב אבינו, והיא לא ידעה שיעקב יסכים בסוף לשאת שתי נשים, ואף על פי כן היא מסרה למעשה ע"י הסימנים את יעקב אבינו לאחותה לאה, אעפ"י שהיא תאבד את יעקב ועימו היא תאבד את כל חייה, את כל עתידה הרוחני הנצחי.

זוהי רחל אמנו! צדיקה שלא מהעולם הזה, צדיקה קיצונית ביותר שאין לה כלל את מגבלות הבשר-ודם.

גם רחל אמנו וגם לאה אמנו הן כמובן צדיקות גמורות, אלא שלא
היא צדיקה גמורה מאוזנת – הפועלת בתוך מגבלות העולם הזה, בתוך גבולות הבשר ודם שיש לו את כבלי הגוף הנגוף, היא משלבת באיזון שקול בין השמים לבין הארץ.

הוי אומר, רחל – צדקת גמורה קיצונית הפועלת ללא מגבלות הבשר ודם, לעומת לאה – צדקת גמורה מאוזנת הפועלת בתוך מגבלות הבשר ודם. וכפי שיתבאר להלן, רק החיבור בין שתיהן בונה יחדיו את שלימות עם ישראל.

כדי להבין מתי עם ישראל נצרך לכוחה של רחל, ומתי לכוחה של לאה, יש להקדים את דברי ספר החינוך בשם הרמב"ן על הפסוקים בספר ויקרא פרק ב' פסוקים י"א-י"ב.

דכתיב שם: "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה". קרבן ראשית תקריבו אותם לה', ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח", וביאר בספר החינוך (מצוה קכ"ו) בשם הרמב"ן טעם לזה מדוע השאור והדבש אסורים בהקטרה, וז"ל: "ובעבור שהקרבנות לרצון השם הנכבד, לא יבואו מן הדברים אשר להם היד החזקה לשנות הטבעים, וכן לא יבואו מן הדברים המתוקים לגמרי כמו הדבש, רק מן המזוגים, כאשר אמרו זכרונם לברכה בבריאת עולם שיתף מידת רחמים במידת הדין ובראו". עכ"ל.

כלומר, הקב"ה איננו אוהב את הדרכים הקיצוניות, אלא רק את הדרכים הממוצעות, ועל דרך שאמר החכם מכל אדם (קהלת ז', ט"ז): "אל תהי צדיק הרבה, ואל תתחכם יותר, למה תשומם".

כי נשמת האדם הוכנסה לתוך גוף נגוף בשר ודם, ואם ילך האדם בקיצוניות ויתרחק כליל ממגבלות הגוף ומצרכיו, לא תוכל הנשמה להתקיים בגוף בלא איזון, ולא תוכל לקיים את התורה והמצוות שנצטוותה לקיימם דוקא רק בהיותה בתוך הגוף, והתוצאה תהיה שממה מוחלטת.

אלא, שלפי ביאור זה של הרמב"ן יש לשאול, אם הדרכים הקיצוניות – השאור והדבש – אינם רצויים לקב"ה ולכן לא יעלו אל

— רחל ולאה – כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל — קא

המזבח לריח ניחוח, מדוע א"כ כתוב על השאור והדבש "קרבן ראשית תקריבו אותם לה'", דהיינו, שכאשר הקרבן הוא קרבן "ראשית" – קרבן שבא להתחלה של דבר חדש – אזי כן רצויים השאור והדבש? ד"שתי הלחם" הבאים בשבועות מן החיטה הראשונה החדשה – עשויים משאור, והבכורים שהם הפירות הראשונים שגדלו – באים דבש (דהיינו התאנים והתמרים שיש בהם דבש), מדוע א"כ שונה "קרבן ראשית" משאר הקרבנות?

התשובה לזה היא יסוד גדול.

דאעפ"י שהקיצוניות איננה רצויה לה' יתברך, זהו בדרך כלל, במהלך הרגיל של החיים, אבל בכל התחלה של דבר חדש בין בגשמיות ובין ברוחניות חייבים להתחיל דוקא בקיצוניות.

דהיסוד של כל דבר חייב להיות איתן ביותר, הרבה יותר חזק מכל ההמשך, ודוגמאות רבות מאוד לזה בין מן החיים הגשמיים ובין מן החיים הרוחניים.

כגון בבניית בנין, דכידוע את יסודות הבנין בונים רק בחומרים החזקים ביותר (כגון מבטון וברזל בלבד) כי יסודות הבנין הם המחזיקים את כל הבנין כולו, ורק את המשך הבנין בונים מחומרים פחות חזקים (כגון בלוקים וכדומה).

דוגמא נוספת, בעל חנות הפותח חנות חדשה ימצא בה במשך שמונה-עשרה שעות רצופות ביממה כשהוא טורח בכל כוחו להעמיד את החנות לארגנה ולסדרה, ועסוק ראשו ורובו בכל טצדקי למשוך אליה קונים רבים. ואם נשאל אותו האם הוא חושב להמשיך כך תמיד, אף הוא יענה שודאי לא, אלא שבפתיחה, בהתחלה, כשעתה הוא מעמיד את החנות הוא חייב להתחיל בקיצוניות עם כל כוחו ומרצו.

כיוצא בדבר אתה אומר בעניינים הרוחניים, כגון בהתחלת זמן לימוד בישיבה, נראה את הבחורים לומדים במלוא התנופה והעוצמה ובמלוא ההתמדה, ואף שהם יודעים שבהמשך הזמן תחלש העוצמה וההתמדה, מ"מ אם לא יתחילו בקיצוניות לאן יגיעו באמצע הזמן?

בזה גם מבואר מה שאיתא בירושלמי ונפסק בשו"ע בהלכות עשרת ימי תשובה (סי' תר"ג) דאף מי שאינו נזהר מפת של עכו"ם, בעשרת ימי תשובה צריך לזהר, וכבר כתבו האחרונים שהוא הדין בשאר החומרות, דאף חומרות שאינו נוהג בהן כל השנה ינהג בהן בעשרת ימי תשובה.

וידועה התמיהה על זה, וכי ה"שולחן ערוך" מלמד אותנו חלילה להעמיד פנים בימי המשפט – בעשרת ימי תשובה – כאילו אנו צדיקים? והלא בי"א בתשרי אחרי המשפט נמשך לאכול פת עכו"ם, וכי חלילה מלמדים אותנו להיות כגונבי דעת העליונה? וכי הקב"ה איננו יודע שבי"א בתשרי נאכל שוב פת עכו"ם?

ולפי הנ"ל הכל מבואר היטב, דכיון דעשרת ימי תשובה הם עשרת הימים הראשונים של השנה החדשה, לפיכך מלמדים אותנו חז"ל את היסוד הנ"ל, שאת התחלת השנה אנו חייבים להתחיל בקיצוניות, שאם לא נתחיל בקיצוניות בכל העוצמה, לאן נגיע באמצע השנה?

זהו שאמרה התורה דאעפ"י שהשאור והדבש – שהם מייצגי הקיצוניות – אינם רצויים לה' ולכן "אל המזבח לא יעלו לריח ניחוח", אעפ"י כ"קרבן ראשית תקריבו אותם לה'", דבשביל ההתחלות החדשות השאור והדבש דוקא רצויים מאוד.

[**בדרך אגב** יש להעיר, דבזה מוטעם כמין חומר מנהגם של ישראל לשים על השולחן דבש בראש השנה, דכידוע שולחן האכילה דומה

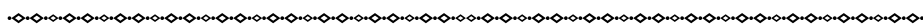
— רחל ולאה – כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל — קג

למזבח כדאיתא בגמרא, ולכן מצוה לשים מלח כל השנה על השולחן על דרך "על כל קרבנך תקריב מלח" (רמ"א סי' קס"ז ס"ה), והיום היחיד בשנה שאנו נוהגים להקפיד לשים על השולחן גם דבש הוא ראש השנה^א, דאכן דבש אסור לו לעלות על המזבח, אבל ל"קרבן ראשית" הוא רצוי, וכיון שראש השנה הוא ראשית השנה, ההתחלה החדשה שצריכים להתחיל אותה דוקא בקיצוניות כנ"ל, לכן שפיר בראש השנה המנהג להקפיד לשים גם דבש על השולחן].

ד. מדוע כל ההתחלות נעשות דוקא ע"י בני בניה של רחל.

נתברר לנו עד עתה, השוני במהות בין רחל ללאה, דרחל היא צדיקה גמורה קיצונית הפועלת ללא מגבלות הבשר ודם, לעומת לאה שהיא צדיקה גמורה מאוזנת הפועלת בתוך מגבלות הבשר ודם. וכן נתברר, דבמהלך הרגיל של החיים רצוייה תמיד הדרך המאוזנת והשקולה – דרכה של לאה, ולעומת זאת בכל ההתחלות חייבים להתחיל דוקא בקיצוניות – בדרכה של רחל. כפי שראינו בהתייחסות התורה

א. כדאיתא בגמרא (הוריות י"ב א', וכריתות ו' א'): אמר אביי יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא קרא ורוביא כרתי סילקא **ותמרי**, ופירש"י (שם בכריתות) דהענין בתמרי הוא משום דמתקי. והובא בשו"ע סי' תקפ"ג ס"א. ועוד ברמ"א שם: נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש ואומרים תתחדש עלינו שנה מתוקה. ובאחרונים שם: שנוהגין להטביל פרוסת הבציעה בדבש. ואף שהתורה מיירי בדבש פירות ובזה הכוונה לדבש דבורים, מ"מ שניהם בעלי מתיקות קיצונית ושניהם מייצגים את הקיצוניות, שרצוייה מאד בהתחלה חדשה.

לשאור והדבש שהם הקיצוניים, הרצויים רק כ"קרבת ראשית".

בזה מתברר לנו הטעם לעובדה המעניינת שהובאה לעיל, שבכל ההתחלות החדשות של עם ישראל, תמיד היו ההתחלות ע"י בני בניה של רחל דוקא, ורק ההמשך נעשה ע"י בני בניה של לאה. כגון, דאעפ"י שכל שושלת מלכות ישראל ניתנה לדוד ולזרעו עד עולם שהם משבט יהודה, מבני בניה של לאה, אעפ"י כ מלך ישראל הראשון שהוכתר למלך ע"י הקב"ה בעצמו היה דוקא שלא משבט יהודה, אלא היה שאול המלך משבט בנימין. וכן בגאולה העתידה, המניח את היסודות לגאולה הוא משיח בן יוסף מבני בניה של רחל, ורק אח"כ מגיע משיח בן דוד שמביא את הגאולה השלימה, כשהיא נבנית על היסודות שהניח משיח בן יוסף.

כי כל היסודות וההתחלות חייבות להיות דוקא קיצוניות כשאור והדבש, ולכן כל היסודות וההתחלות נעשות דוקא ע"י בני בניה של רחל – הצדיקה הקיצונית.

וכמו שמצינו בשאול – מלך ישראל הראשון – צידקות קיצונית המצוייה רק בבני בניה של רחל, כפי שכתוב על שאול המלך "בן שנה שאול במלכו" (שמואל א' י"ג א') ואמר רב הונא (בגמ' יומא כ"ב ב') כבן שנה שלא טעם טעם חטא [וע"ע שם בגמ' בדברי רב יהודה אמר שמואל, על שאול, שלא היה בו שום דופי], והיכן נמצא ילוד אשה כזה שעד שהומלך בהיותו בן יותר מחמישים לא טעם טעם חטא? – רק בבני בניה של רחל, בעלת הצידקות הקיצונית.

ועוד איתא בגמרא (מו"ק ט"ז ב') על הפסוק (תהילים ז') "שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני" וכי כוש שמו והלא שאול שמו, אלא מה כושי משונה בעורו אף שאול משונה במעשיו, ופירש"י משונה במעשיו – צדיק גמור.

— רחל ולאה – כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל — קה

זהו שאול העושה מעשים "משונים" דהיינו מעשים קיצוניים ביותר של צידקות.

הדבר הגדול הזה ששמו מלכות ישראל, חייב להתחיל דוקא עם קיצוניות, ולכן רק שאול הצדיק הגמור הקיצוני, מבני בניה של רחל הצדיקה הגמורה הקיצונית, יכול להיות המלך הראשון ולהניח את היסודות למלכות ישראל, ורק אחרי שהונחו היסודות האיתנים ביותר ע"י שאול מבני בניה של רחל, יבואו דוד וזרעו משבט יהודה מבני בניה של לאה וימלכו על ישראל מלכות מאוזנת ושקולה שהיא הרצוייה לאחר ההתחלה – במהלך הרגיל של החיים, ובפרט בענין זה של מלכות כדיבואר לקמן.

וכן הגאולה העתידה – שהיא גאולת כל העולם – חייבת להתחיל דוקא בקיצוניות, דוקא רק ע"י בני בניה של רחל, וזהו משיח בן יוסף המניח את היסודות האיתנים לגאולה, ורק אח"כ מגיע משיח בן דוד מבני בניה של לאה המביא את הגאולה העולמית, אשר הוא בונה ומקים אותה בצורה שקולה ומאוזנת על היסודות האיתנים הקיצוניים שהניחו בני בניה של רחל.

וזהו שבירכו אנשי בית לחם את בועז במגילת רות (ד' י"א) "יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל", ועמדו על זה חז"ל (תנחומא, ילקו"ש על רות שם) ומובא שם ברש"י מדוע הקדימו אנשי בית לחם את רחל ללאה והלא הם היו משבט יהודה מבני בניה של לאה? ותירצו חז"ל דאעפ"י שהם היו מלאה "היו מודים שעיקר הבית היתה רחל". ואפשר לפרש ש"עיקר הבית" היינו היסוד האיתן שעליו מונח כל הבית, דהיינו כדנתבאר לעיל, דאת היסודות וההתחלות של כל דבר בבית ישראל מניחים תמיד דוקא רק רחל ובניה, ורק ההמשך נעשה ע"י לאה ובניה, ולכן אף אנשי בית

לחם מבני בניה של לאה שידעו זאת הקדימו את רחל ללאה, וזהו שאמרו "כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל", דההתחלות – היסודות שעליהם נבנה כל בית ישראל הונחו תמיד ע"י רחל, ורק המשך הבניה נעשה ע"י לאה. ודוק.

גם ידוע שיוסף הצדיק – בנה של רחל – הוא אכן אבי מידת היסוד [הספירה השישית מבין שבע הספירות], כי את היסוד הקדוש לכל בנין בעם ישראל, שצריך תמיד להיות קיצוני בחוזקו, יכולים להניח רק רחל ובניה הצדיקים הקיצוניים, כנ"ל.

גם יש להוסיף הארה, דכידוע, תמיד היסוד נברא האחרון, כגון דהאדם הוא יסוד הבריאה, והאדם נברא האחרון מכל הנבראים, וביום השישי שהוא יום מידת היסוד.

כמו כן, בני רחל ובני בניה שהם היסוד לכל דבר בבית ישראל כדנתבאר לעיל, נולדו האחרונים מבין השבטים, דיוסף ובנימין, וכל שכן אפרים ומנשה שהם שבט יוסף שנחלק לשניים, הם השבטים שנולדו האחרונים ממש מבין כל השבטים.

— רחל ולאה – כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל — קז

ה. מדוע רק השילוב של רחל ולאה יחדיו יכול לבנות את בית ישראל.

לפי מה שנתבאר בסעיפים ג'-ד' מובן לנו היטב מדוע רק השילוב של רחל ולאה יחדיו יכול לבנות את בית ישראל, ולא כל אחת בפני עצמה.

כיון שלכל היסודות וההתחלות בבית ישראל – הצריכות להעשות דוקא בקיצוניות – נצרכים אנו דוקא לכוחה של רחל הצדיקה הקיצונית, ואילו לכל המשך הבניין – הצריך להעשות דוקא בדרך השקולה והמאוזנת – נצרכים אנו דוקא לכוחה של לאה הצדיקה השקולה והמאוזנת, ולכן רק השילוב של רחל ולאה יחדיו נותן לנו את שלימות בנין בית-ישראל, וזהו מה שכתוב כנ"ל "כרחל וכלאה אשר בנו שתיים את בית ישראל", רחל – את התחלת הבניין, את היסוד, ולאה – את ההמשך.

לפי הנ"ל גם מתברר לנו מדוע אהב יעקב את רחל יותר מאשר את לאה, ומדוע גלגל הקב"ה שישא גם את לאה, ודוקא מלאה יצאו השבטים המוצלחים ביותר שהם לוי ויהודה – הכהונה והמלכות, וגדולי העולם משה רבנו ואהרן הכהן ודוד המלך ומלך המשיח.

משום דבאמת, הצידקות הקיצונית של רחל אמנו מלהיבה את לב הרואה, והאדם משתומם וכולו מלא הערצה מול התגלות צידקות נוראה שכזאת. מי מסוגלת למסור את כל חייה בעולם הזה ובעולם הבא

לאחותה ולהשאר בלי כלום, הלא היא רק רחל הצדיקה הקיצונית, וכך היתה רחל בכל מעשיה. צידקות זאת שלא מעלמא הדין מבריקה ומפעימה מאוד בגדלותה, ולכן לבו של יעקב נמשך יותר לאהוב את רחל – המרשימה בצידקותה הקיצונית.

אבל הקב"ה, היודע שאת החיים בעולם הזה אי אפשר לעבור בקיצוניות כזאת, דרך להתחלות טובה הקיצוניות, אבל בבניין החיים הרגיל בעולם הזה דרושה דוקא הצידקות המאוזנת והשקולה – צידקותה של לאה, לפיכך גלגל הקב"ה לידי יעקב שישא גם את לאה, דדוקא רק מהצידקות המאוזנת והשקולה של לאה יוכלו לצאת הכהונה והמלכות כפי שיתבאר, ולכן דוקא רק מלאה נולדו גדולי העולם – משה רבנו ואהרון הכהן ודוד המלך ומלך המשיח, כדלהלן.

1. ביאור הטעמים ליתרונות המיוחדים לרחל.

אדם יסודו מעפר, וכידוע מאז שאדם הראשון אכל מעץ הדעת נכנס בקירבו יצר הרע והפך לחלק מהווייתו. לפיכך נגזר על האדם שיהא סופו לעפר, כי החלק הרע שבקירבו – הקנאה והתאוה והכבוד – לא יוכלו להיפרד ממנו עד שישוב הגוף לעפר וישחרר את הנשמה – שהיא חלק אלוק' ממעל – מכבלי היצרים המחשיכים את אורה ומונעים את התגברות כוחה. וזהו "כי לא יראני האדם וחי", דהנשמה כלואה בגוף אשר יצרו מחשיכים ומגבילים מאוד את כוחה הרוחני.

— רחל ולאה – כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל — קט

והנה, כבר נתבאר לעיל (בסעי' ג-ה) שרחל אמנו היא צדקת גמורה קיצונית, כזאת הפועלת בעולם הזה ללא מגבלות החומר של הבשר ודם, שהנגיעות והאינטרסים האנוכיים האישיים לא תופסים אצלה מקום כלל, עד שמוכנה למסור את כל חייה ואת כל עתידה הרוחני לאחותה.

מענה נבין, מדוע אין עמלק נופל אלא ביד בני בניה של רחל. כיון שישנו עם אחד בלבד עלי אדמות שכל-כולו רקוב ורע כל כך עד שאין בו אף שמץ של טוב כלל. ולכן אין תיקונו אלא בסכין – בהשמדתו, ואין שמו של הקב"ה שלם ואין כסאו שלם עד שימחה כליל מן העולם.

והנה, רק מי שפעולותיו הן כה זכות וטהורות באופן קיצוני כל כך שלא דבק בהם כלל שום שמץ של אנוכיות ו"עמלקיות", ששום נגיעה של יצר הרע לא משפיעה מאומה על טהרת מעשיו, הוא יש לו את כח הזכות המוסרית להשמיד למחות ולאבד מתחת השמים את העם העמלקי.

אבל מי שדבק בו ולו מעט מזעיר מן הטומאה העמלקית, מיצר לב האדם הרע מנעוריו, מעפרוריות ואנוכיות הבשר ודם, אין לו את הכח המוסרי להשמיד ולאבד את העם העמלקי מן העולם, דעליו יאמר "קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים". וכידוע, שאסור לאדם להעניש את הזולת בדבר שהוא עצמו איננו נקי ממנו לגמרי, כי אז הוא נתבע מן השמים על קנאותו.

רחל – הצדקת הקיצונית שמסרה את כולה, את העולם הזה ואת העולם הבא שלה לאחותה ללא שום רווח כלל, אלא אך ורק כדי להיטיב – היא הניגוד הקיצוני לרוע הנורא העמלקי שבא להתקיף את עם ישראל בדרך בצאתם ממצרים ללא שום רווח עבורו כלל, אלא אך

ורק כדי להרע, רק כדי "לקרר את האמבטיה הרותחת" אפילו בידעו שודאי יכווה.

רחל – המיטיבה רק כדי להיטיב, מול עמלק – המרע רק כדי להרע.

זהו עומק הענין מדוע אין עמלק נופל אלא ביד בני בניה של רחל, כי רק הם המה הצדיקים הקיצוניים אשר לא דבק בהם מאומה מ"עמלקיות" הבשר ודם, ולכן רק להם יש את הכח להשמיד את עמלק מן העולם. ודוק.

לפי"ז גם יובן מדוע רק בכוחה של רחל ובני בניה כובש עם ישראל את ארץ ישראל ונאחז בקדושתה, ודוקא בכוחה של רחל מקושר עם ישראל לעולם לארץ ישראל.

דהנה, לכאורה תמוה הדבר, שדה-חיטה אחד אשר חלקו מצוי בתוך גבולות ארץ ישראל וחלקו האחר מחוצה לה, אותה חיטה שבתוך אדמת ארץ ישראל קדושה בכל מיני קדושות – דחייבת בתרומות ומעשרות ובחלה מן התורה ובכל המצוות התלויות בארץ, והאוכל טבל חייב מיתה בידי שמים וכו', ואילו חברתה החיטה שמחוץ לגבולות א"י נשארה בטומאתה ובכל גשמיותה.

והדבר הוא פלא, היאך יתכן להחיל כל כך הרבה קדושה ומעלות רוחניות בדבר גשמי כל כך, דהיינו באדמה שהיא כה מגושמת ומלוכלכת?

אלא הביאור בזה הוא, שרק מי שפעולותיו הן כה נעלות ורוחניות שהם מנותקות כליל מכל שמץ של ארציות ומכל נגיעה ואנוכיות של עפרוריות החומר, הוא אשר בכוחו להחיל את הקדושה הרוחנית בתוך

— רחל ולאה – כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל — קיא

ארציות האדמה ולהופכה לאדמת קודש.

רק הכח הרוחני הקיצוני כל-כך של רחל וצאצאיה שהוא כל-כולו טהור וזך לגמרי ומנותק כליל מכל שמץ של ארציות ועפרוריות, רק הוא יכול לבוא מלמעלה ולהפיח ולהחדיר קדושה וטהרה באדמה שהיא גשמית כל-כך ולהופכה לארץ קדושה וטהורה.

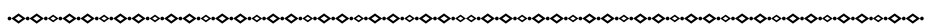
לכן, רק יהושע שהוא מבני בניה של רחל הוא הכובש את ארץ ישראל ומקדשה ומנחילה לעם הקדוש.

ולכן רק רחל היא המבכה על בניה היוצאים לגלות ועוזבים את אדמת הקודש, ורק כשכר לפעולותיה הזכות והטהורות כל-כך של רחל מבטיח הקב"ה להשיב את עם ישראל לארץ ישראל ולקדושתה. ודוק.

לפי"ז גם יובן מדוע השראת השכינה הקבועה בדרגא הגבוהה ביותר בעולם הזה, דהיינו בבית המקדש בקודש הקדשים, היא בחלקו של בנימין דוקא, מבניה של רחל דוקא.^ב

כיון שבאמת גם זה הוא פלא, כפי שכבר אמר החכם מכל האדם "וכי האומנם ישב אלוקים על הארץ? הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בניתי" (מלכים א', ח' כ"ז), דהיאך תיתכן השראת השכינה העליונה הקדושה והנוראה כל כך בבית ארצי? זה ודאי יכול להיות אך ורק בשטחו של שבט שהוא מבניה של רחל הצדיקה הקיצונית שכל פעולותיה הן זכות וטהורות כל כך עד שהן

ב. מלבד זה שבית המקדש וקודש הקדשים הם בחלקו של בנימין בנה של רחל, גם המשכן שהיה בשילה במשך 369 שנה היה גם כן בשטח בניה של רחל דוקא – בשטח אפרים.

מנותקות כליל מכל שמץ של אנוכיות ועפרוריות, רק היא יכולה לקדש ולטהר את הארציות בדרגא הקיצונית הגבוהה ביותר באופן שתוכל לשרות בו בקביעות רוח האלוקים הנורא, על הארץ. ודוק.

ז. ביאור הטעמים ליתרונות המיוחדים של לאה.

נתבאר לעיל (בסעי' ג') דלאה אמנו היא הצדקת המאוזנת והשקולה, הפועלת בתוך מגבלות העולם הזה, בכוחו של הבשר ודם שיש לו את כבלי הגוף הנגוף. היא המשלבת באיזון שקול בין השמים ובין הארץ. בידועה שבין כך ובין כך האדם איננו מושלם "ואין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא".

בזה יובן מדוע כח המלכות ניתן ליהודה ולדוד ולזרעו עד עולם – שהם בניה של לאה, משום שכח המלכות הוא הכח לקחת אחריות ולשמור על שליטה בכל מצב ללא איבוד העשתונות, כח האיזון ושיקול הדעת. אם המלך יגרר אחרי מעשים קיצוניים כי אז יאבד את כל מלכותו.

וכבר האריכו בזה רבות בספרים הקדושים להוכיח שתכונת המלכות היא לקחת האחריות והשליטה בכל מצב, וכנאמר על שלמה המלך בירידתו הגדולה "ולבסוף **מלך** על מקלו", ואין כאן המקום להאריך בזה.

לפיכך, המלכות – שכולה אחריות, שיקול הדעת, והשליטה בכל מצב – יכולה לצאת רק מלאה, הצדיקה המאוזנת, ולא מרחל הצדיקה הקיצונית.

— רחל ולאה – כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל — קיג

הכהנים והלויים הם המשרתים בהיכלו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, בבית המקדש. וכידוע המשרתים בהיכלו של מלך חייבים ג"כ לשמור תמיד על איפוק, איזון, ושיקול הדעת. קיצוניות איננה מקובלת בהיכלו של מלך, וכדהבאנו לעיל בסעי' ד' את דברי הרמב"ן שביאר שזהו עומק הענין של האיסור "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה"'. ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח".

לפיכך, גם הכהונה והלוייה יוצאים רק מלאה – הצדיקה המאוזנת, ולא מרחל – הצדיקה הקיצונית.

בסעי' ב' נתברר עוד יתרון מיוחד של לאה ובניה, והוא הכח להודות מיד בחטא ולהתוודות עליו ולשוב תמיד בתשובה. כח שלא מצינו כמותו אצל רחל ובניה.

והביאור בזה הוא כדלהלן, דאדם שכוחו המיוחד הוא בהצטיינותו הקיצונית המושלמת, הצטיינות של מאה אחוז – של "צדיק גמור", כאשר קורה פעם אחת שהוא נכשל, הוא מאבד בזה את כל כתר ההצטיינות של המאה אחוז שהוא תמיד עיקר כוחו, ולכן קשה לו מאוד להודות בכשלונו ולהתוודות עליו, כיון שבהכרתו בחטאו הוא מרגיש שכביכול חרב עליו עולמו, הואיל וכבר איננו יכול להיות "צדיק גמור".

משל למה הדבר דומה, לאדם שבגדיו מבריקים ביותר ומרשימים ביותר בגלל הלובן הקיצוני שלהם ונקיונם המדהים מכל רבב, הנה ברגע שיפול עליהם כתם אחד הוא מורגש ביותר, וכתם זה כבר גורם

לבגד לאבד את הכתר המיוחד שהיה לו שהיא הצטיינותו המושלמת בלבנוניותו ובנקיונו הקיצוניים.

לכן, רחל ובניה – שהם צדיקים קיצוניים כדנ"ל – קשה להם הרבה יותר להודות בחטא ובכשלון ולשוב ממנו בתשובה כי הם מרגישים שכביכול הכרה בחטא והודאה בו כמוה כאיבוד כל עיקר כוחם, כל ה"צדיק גמור", כנ"ל.

משא"כ לאה ובניה – שהם צדיקים מאוזנים ושקולים כדנ"ל – המכירים בעצמם דבין כך ובין כך האדם קרוץ מעפר ואיננו מושלם, בין כך ובין כך יצר לב האדם רע מנעוריו ו"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", וכיון שממילא בגדיו אינם נקיים לגמרי, גם אם הוא נכשל בחטא ודבק בו עוד כתם אין הוא מרגיש שחרב עליו עולמו, וביתר קלות מסוגל הוא להודות על חטאו וכשלוננו, להתוודות עליו ולחזור בתשובה.

זהו שמצינו שיהודה בנה של לאה, ודוד המלך היוצא ג"כ מחלציה, הודו מיד בחטאם, ודוד המלך הוא ה"גבר הוקם על" – שהקים עולה של תשובה. וכפי שאומרת הגמרא ביומא (כ"ב ב') "דוד בשתים ולא עלתה לו" – דאף שחטא בשתים לא איבד את המלוכה, אלא תמיד מצא את הכח להתוודות ולחזור בתשובה.

דכפי שנתבאר לעיל לאה ובניה לפי אופיים ותכונתם הם המסוגלים ביתר קלות וביתר עוז להודות מיד בחטא, להתוודות עליו, ולהורות לעולם את דרך התשובה. ודוק.

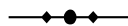
לפי"ז, גם מבואר היתרון הנוסף של לאה ובניה שקשור לכוחם הנ"ל והוא כח התקומה.

— רחל ולאה – כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל — קטז

הכח לקום תמיד אחרי כל נפילה, ולחזור ולקום שוב ושוב אף אחרי שבע נפילות, דלעולם לא יפלו לייאוש וחידלון.

כיון שלאה ובניה הם הצדיקים המאוזנים והשקולים כדנ"ל, המכירים בעצמם דבין כך ובין כך יצר לב האדם רע מנעוריו, והאדם הקרוץ מעפר איננו מושלם כלל¹ ו"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", וממילא גם אם הם נופלים לא מרגישים שחרב עליהם עולמם, אלא מוצאים בעצמם תמיד את הכח האור והתקווה לתקומה מחודשת, כח אשר נמצא בשורש תכונתם כנ"ל.

כמו כן, מאחר שהם יודעים בעצמם שאינם בגדר צדיק גמור קיצוני אשר מעולם לא חטא, הם גם לא נבהלים מאוד ולא נופלים לייאוש כאשר מידת הדין פוגעת בהם ואסון מתרגש עליהם, אלא קל להם יותר להצדיק את מידת הדין ולקום מחדש אחרי הנפילה. לכן, "שבע יפול צדיק וקם" – הוא כוחם הנפלא של לאה ובניה.

ג. זהו שאמר דוד המלך במזמור התשובה (תהילים נ"א) "הן בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אמי" – בעצם הולדתי כבר טבוע בי החטא, ולכן אין זה פלא שחטאתי, ואף שאני מכיר באשמת, סוף סוף החטא הוא חלק מהווייתי, ולכן אין לי להשבר מהנפילה, אלא לחלות פני ה', לשוב בתשובה, ולחזור ולקום.

ח. הטעם לשמות "רחל" ו"לאה".

כידוע, שמו של אדם מורה על המהות שלו^ד וכדאמרו חז"ל (ברכות ז' ב') "לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ, אל תיקרי שמות אלא שמות".

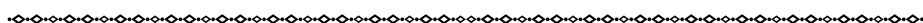
והנה, נתבאר שרחל היא צדקת קיצונית, המוכנה לתת את כל אשר לה ואת כל חייה למען חברתה – אעפ"י שע"י זה היא עצמה תאבד את כל חייה.

רַחֵל היא כיבשה בוגרת בשנה השנית לחייה^ה. טיבעה של הכיבשה שאין היא מתנגדת כלל כשגוזזין ממנה את צמרה, נוח לה שיתחמם מישהו בצמרה אעפ"י שהיא עצמה מאבדת בזה את צמרה המחמם את גופה. יתר על כן, אף כשהיא מובלת לשחיטה אין היא מתנגדת, נוח לה שיהנה הזולת מבשרה אעפ"י שהיא עצמה תאבד בזה את כל חייה, כדכתיב בישעיהו נ"ג ז': "כשה לטבח יובל וכרחל לפני גוזזיה נאלמה ולא יפתח את פיו".

זוהי רחל אמנו, הצדקת הקיצונית הנותנת את כל אשר לה ואת כל חייה לזולתה!

נתברר לעיל, שלאח היא הצדקת המאוזנת והשקולה אשר מתקיים בה "שבע יפול צדיק וקם", שיש לה את הכח לקום תמיד אחרי כל

ד. שם מלשון שומה דהיינו הערכה, דהשם מורה על ערכו של האדם.

ה. עי' במשנה מנחות פי"ג מ"ז "איל ורחל", ובמשנה פרה פ"א מ"ג "אילים בני שתיים".

— רחל ולאה – כוחות שונים אשר רק יחדיו בונים את בית ישראל — קיז

נפילה ולחזור ולקום שוב ושוב אף אחרי שבע נפילות, דלעולם לא תיפול לייאוש וחידלון, אלא בין בצרות החיים ובין בחטאים תמיד תמצא בעצמה את הכח ליטול אחריות להודות על החטא לחזור בתשובה ולהתחיל מחדש.

ובאמת, הכח הזה לא להשבר לעולם, אלא לקום מחדש אף אחרי אין-ספור נפילות, דורש תעצומות נפש ויגיעה רבה.

דרכה של צידקות כזו של "שבע יפול צדיק וקם" היא דרך שיש בה **עייפות ויגיעה רבה**, לשאת כל פעם מחדש את המשא והעול של התשובה, ההתחזקות, והתקומה פעם נוספת. וכמו שכתוב בדוד המלך מבני בניה של לאה "נאום הגבר הוקם על – שהקים עולה של תשובה".

פירוש המילה לָאָה היא **עִיֶּפָּה וְיִגְעָה**¹ זהו כוחה של לאה אמנו לשאת תמיד את המשא הכבד והעול של התשובה והתקומה מחדש בכל החטאים הנפילות והצרות של החיים², ותמיד לדבוק ולשוב ולדבוק בכל מצב באל חי, מקור החיים.

1. כדכתיב "כי את רגלים רצתה וילאוך" (ירמיה י"ב, ה'), "מה עשיתי לך ומה הלאיתיך" (מיכה ו', ג'), ועוד.

2. וכפי שאמר דוד המלך מבני בניה של לאה: "כל משבריק וגליך עלי עברו" (תהילים מ"ב), וכדאמר רבי עקיבא (ביבמות קכ"א א') שניצל מטביעה בים הגדול: "דף של ספינה נזדמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי".

ק"ט

**שניים השתמשו בכלי המקדש
וכל אחד קיבל עונש אחר –
עומק ענין "אוחז מעשי אבותיו בידיו"**

שניים השתמשו בכלי המקדש וכל אחד קיבל
עונש אחר — עומק ענין "אוחז מעשי
אבותיו בידיו"

תוכן המאמר

- א. בלשאצר ואחשורוש.
- ב. וּשְׁתֵּי וּאֲחִישׁוּרוֹשׁ.
- ג. יסוד בענין "אוחז מעשי אבותיו בידיו".

א. בלשאצר ואחשורוש

איתא בגמרא מגילה י"א ב': בלשאצר אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו (בלשאצר הוציא כלים של בית המקדש והשתמש בהם), היינו דקאמר ליה דניאל "ועל מרי שמיא התרוממת ולמאניא די ביתה היתיו קדמך (זהו שאמר לו דניאל ועל אדוני השמים התרוממת ואת כלי ביתו הביאו לפניך – דניאל ה' כ"ג), וכתוב "בה בליליא קטיל בלשאצר מלכא כשדאי" (וכתוב בו בלילה נהרג בלשאצר המלך הכשדי – שם, שם, ל').

אחשורוש אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו (אחשורוש הוציא כלים של בית המקדש והשתמש בהם) בא שטן וריקד ביניהן והרג את ושת. עד כאן הגמרא.

הנה מצינו שני מלכים גויים שהזידו והשתמשו בכלי המקדש, וכל אחד קיבל עונש אחר: אחד נהרג הוא עצמו, והאחר רק נהרגה לו אשתו. ויש לעיין מדוע נענשו בעונשים אחרים על אותו מעשה, שהוא לכאורה אותו פשע?

דהמלך הראשון שנשתמש בכלי המקדש היה כנ"ל בלשאצר מלך בבל, ועל זה נענש שהקב"ה הרגו מיד באותו הלילה, והמלך השני שנשתמש בכלי המקדש היה כנ"ל אחשורוש מלך פרס ומדי, ומה היה עונשו? בא שטן וריקד ביניהן והרג את ושת.

וצריך להבין, מדוע בלשאצר נהרג, ואילו אחשורוש לא נהרג כלל אלא הקב"ה רק לקח לו את אשתו ושת, והלא לכאורה שניהם פשעו אותו פשע?

ונראה בס"ד דהתשובה האמיתית על זה היא עפ"י הא דאיתא בגמרא ברכות ז' א', דזו לשון הגמרא: כתיב פוקד עוון אבות על בנים, וכתוב בנים לא יומתו על אבות, לא קשיא, הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם.

נמצא, דכשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם נפרעין מהם גם על עוון אבותיהם.

ובפשע הנ"ל של בלשאצר ואחשורוש, מבואר ההבדל ביניהם היטב
 עפ"י הא דאיתא בגמרא נדרים ס"ב א'.

דהנה, אדם זר שמשתמש בכלי המקדש עובר על שני איסורים: (א)
 מעילה בהקדש, שהתחצף למעול בהקדש ולהשתמש בכלים הקדושים לצורך
 חולין **ולחלל אותם**. (ב) גניבה, שלקח כלים שאינם שלו ונשתמש בהם.

והנה, על בלשאצר שהיה הראשון שנשתמש בכלי המקדש, איתא
 בגמ' נדרים ס"ב א' וז"ל: בלשאצר שנשתמש בכלי קודש שנעשו חול,
 שנאמר ובאו בה פריצים וחיללוה כיון שפרצום נעשו חול, נעקר מן
 העולם, דכתיב בה בליליא קטיל בלשאצר. עכ"ל הגמ'.

והביאור בזה נראה כך: דהנה בהא דדרשינן "ובאו בה פריצים
 וחיללוה — כיון שפרצום נעשו חול" פירש"י על זה (במס' ע"ז נ"ב ב')
 וז"ל: "מכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יצאו כליו לחולין" עכ"ל.

מבואר, דבזה שאבי אביו של בלשאצר — שהיה נבוכדנאצר — נכנס
 עם חילותיו להיכל, בזה גופא יצאו כלי המקדש לחולין. והנה, קי"ל
 כנ"ל דרשע האוחז וממשיך מעשי אבותיו הרעים נענש לא רק על
 פשעיו אלא גם על פשעי אבותיו. והלכך — כאשר בלשאצר, שהיה בן
 בנו של נבוכדנאצר הרשע, התחצף ונשתמש בכלי המקדש לשתיות יין,
 אז נענש גם על פשעי אבי-אביו שנכנס להיכל ומעל בקודשים ועשה
 את כלי המקדש חולין, דבזה שהשתמש בלשאצר בכלי המקדש הוא
 המשיך את מעשי-הרשע של אבותיו.

נמצא, דבלשאצר נענש על שני האיסורים שיש בהשתמשות בכלי
 הקודש, גם על המעילה בהקדש שמעל אבי-אביו נבוכדנאצר (שבלשאצר
 המשיך את מעשיו כששתה יין באותם כלי המקדש, כנ"ל, ולכן נענש גם על זה)
 וגם על הגניבה שלקח ונשתמש בכלים שאינם שלו.

משא"כ אחשורוש שנשתמש באותם כלי מקדש ממש [שהרי שניהם השתמשו באותם כלי-המקדש הראויים לשתיית יין], הוא לא היה לו שום קשר לעבירה של המעילה בהקדש, שהרי הכלים כבר היו חולין כנ"ל ואחשורוש איננו שייך כלל לעבירה של נבוכדנאצר שמעל בהקדש **שהרי הוא איננו ממשפחת נבוכדנאצר**, אלא אחשורוש נענש אך ורק על איסור גניבה בלבד, שלקח ונשתמש בכלי חולין שאינם שלו.

לכן, בלשאצר שנענש גם על המעילה בהקדש קיבל מיד את עונשו מושלם כדכתיב "בה בליליא קטיל בלשאצר מלכא כשדאי". ואילו אחשורוש שרק נענש על איסור גניבה שנשתמש בכלים שאינם שלו, לא נהרג כלל, אלא רק בא שטן וריקד ביניהן והרג את אשתו ושתי, וזהו מידה כנגד מידה כפי שיבואר כאן.

דהנה, איתא בגמרא מגילה י"ב ב' וז"ל: ביום השביעי כטוב לב המלך ביין – אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות, אבל עובדי כוכבים שאוכלין ושותין אינן מתחילין אלא בדברי תיפלות, וכן בסעודתו של אותו רשע הללו אומרים מדיות נאות והללו אומרים פרסיות נאות, אמר להם אחשורוש **כלי שאני משתמש בו** אינו לא מדיי ולא פרסי אלא כשדיי, רצונכם לראותה כו'.

נמצא שאחשורוש קרא לאשתו "כלי שאני משתמש בו", אמר הקב"ה לאחשורוש אתה גנבת ממני ולקחת והשתמשת בכלים שלי, אף אני במידה כנגד מידה אקח ממך את הכלי שלך שאתה משתמש בו דהיינו את אשתך ושתי, לכן נענש אחשורוש בזה שה' הרג לו את אשתו ושתי.

משא"כ בלשאצר שנענש גם על המעילה בהקדש – בה בליליא קטיל בלשאצר, וכנ"ל. ודוק.

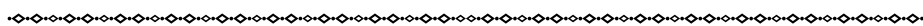
ב. ושתי ואחשורוש

עד עתה נתבאר מדוע נענש אחשורוש בזה שנלקחה ממנו אשתו ושתי. עתה יש להוסיף ולבאר את חשבון עונשה של ושתי עצמה, שנהרגה.

והנה, גם זה מתבאר על פי הנ"ל. שהרי ושתי עצמה היתה בת-בנו של נבוכדנאצר הרשע כדאיתא בגמרא מגילה י"ב ב' [ז"ל הגמרא שם: תחת הסרפד יעלה הדס – תחת ושתי הרשעה בת-בנו של נבוכדנאצר הרשע ששרף את רפידת בית ה' רפידתו זהב, יעלה הדס – זו אסתר הצדקת שנקראה הדסה], וכבר נתבאר דרשע האחז וממשיך מעשי אבותיו נענש גם על פשעי אבותיו, והנה גם ושתי השתמשה בכלי המקדש ובזה אחזה במעשי אבי אביה נבוכדנאצר^א שפרץ וחילל ומעל בכלי המקדש, משום כך נענשה היא גם על המעילה בהקדש של אבי-אביה נבוכדנאצר^ב, ולכן נהרגה, בדיוק כמו בלשאצר שג"כ נענש על המעילה בהקדש של אבי אביו נבוכדנאצר, ולכן נהרג.

משא"כ אחשורוש שאין לו שום שייכות כלל לעבירה של המעילה בהקדש, שהרי הוא איננו ממשפחת נבוכדנאצר כלל, כנ"ל.

בזה השלים הקב"ה את העונש הכתוב בגמ' נדרים (ס"ב א') הנ"ל על המשתמש בכלי הקודש שהוא נעקר מן העולם, דעתה בהריגת ושתי בת-בנו של נבוכדנאצר נתקיים בשלימות העונש על נבוכדנאצר הרשע

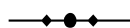
א. עיין באסתר רבה ג', ט', שאף השתמשה בבגדי הכהן הגדול כמו אחשורוש. ועיי"ש בפרשה ה' סי' ב' שגם לא היתה מנחת לאחשורוש ליתן רשות לבנות את בית המקדש ואומרת לו מה שהחריבו אבותי (אבי אביה נבוכדנאצר) אתה מבקש לבנות!?

ב. אפשר להוסיף, שגם הפשע השני של ושתי "שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשיטתן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת" (גמ' מגילה י"ב ב'), גם זה מעין מעילה וחילול כלי קודש, שחיללה את קדושת בנות ישראל.

שהחריב את ביהמ"ק וחילל את קדושתו וקדושת כליו, שהוא וכל זרעו נעקרו ונכרתו מן העולם.

זהו שניבא ישעיהו (בפרק י"ד פס' כ"ב) "וקמתי עליהם נאום ה' צבאות והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד נאום ה'", ואמרינן עלה בגמ' (מגילה י"ב) נין – זו מלכות, ונכד – זו ושתי, ופירש"י (שם בישעיהו) נין – בן מושל במלכות אביו, ונכד – בן הבן, נין זה בלשאצר (שהיה בן-בנו של נבוכדנאצר ואחרון מלכי בבל) ונכד זו ושתי, עכ"ל.

מלכות בבל ומשפחת נבוכדנאצר, שהחריבו וחיללו את הקודש, נעקרו ונכרתו כליל מן העולם, וזה נתקיים ונסתיים סופית בהריגת המלכה ושתי בת-בנו שאחזה מעשי אבותיה והשתמשה גם כן בכלי המקדש, ובהריגתה נכרת סופית הזרע האחרון של הפריצים – הרי הוא בית המלכות של נבוכדנאצר הרשע שפרץ והחריב וחילל את קדושת המקדש וכליו, ודוק.

ג. יסוד בענין "אוחז מעשי אבותיו בידיו"

לפי דרכנו למדנו, דהא דהקב"ה פוקד עוון אבות על בנים כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, זהו אף באופן שמעשה האב היה פשע גדול יותר מפשע הבן, דמ"מ כיון שממשיך הבן לאחוז במעשי אבותיו, נענש הבן גם על הפשע של האב שהיה גדול יותר מהפשע שלו. שהרי רק נבוכדנאצר אבי אביהם של בלשאצר וושתי מעל בהקדש והוציא את כלי המקדש לחולין, ואילו בלשאצר וושתי נכדיו נשתמשו בכלים שכבר היו חולין, ומ"מ כיון שהמשיכו לאחוז מעשי אבותיהם

בידיהם בזה שנשתמשו בכלי המקדש, נענשו גם על המעילה בהקדש של אבי אביהם. ודוק.

והנה, מידה טובה יתירה על מידת פורענות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות וזו לאלפיים (כמובא ברש"י על התורה שמות כ', ו'), וא"כ מי שאוחז מעשי אבותיו הצדיקים, אעפ"י שמעשי אבותיו גדולים ועצומים הרבה יותר ממעשיו, מ"מ כיון שאוחז והולך בדרכיהם אפי' שמעשיו קטנים הרבה יותר, ק"ו שיקבל גם את שכר **כל מעשיהם הגדולים** של אבותיו ואבות אבותיו עד אברהם אבינו, ק"ו בן בנו של ק"ו מבלשאצר וושתי הנ"ל.

קבט

הקשר ההדוק והנפלא
בין מצות ברית-המילה
להבטחת ארץ-ישראל

הקשר ההדוק והנפלא בין מצות ברית-המילה להבטחת ארץ ישראל

בראשית י"ז ח'-י'

"וַנְתַּתִּי לְךָ וּלְזֶרְעְךָ אֶזְרִיךְ אֶת אֶרֶץ מִזְרִיחַ אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאֻזּוֹחֹת עֹלָם כֹּי וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה וְזֶרְעְךָ אֶזְרִיךְ לְדִוְרוֹתֶם, זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ כֹי הַמוֹל לָכֶם כָּל זָכָר."

וכתב רש"י ביהושע ה' ד': וזה הדבר אשר מל יהושע, על ידי דיבור מל אותם, אמר להם סבורים אתם לירש את הארץ ערלים, לא כך נאמר לאברהם (בראשית שם) ואתה את בריתי תשמור וגו' ונתתי לך ולזרעך אזוריך את ארץ מגוריך. (מקור דברי רש"י בפסיקתא מובאת בילקוט שמעוני ביהושע שם). ועי' גם ברש"י שם בבראשית י"ז ט'.

הנה מבואר בתורה הקשר ההדוק בין מצות ברית המילה להבטחת ארץ ישראל.

שכרותה ברית דו-סטריט בין הקב"ה לבין עם ישראל, דבזכות שמירת מצות ברית המילה נותן לנו הקב"ה את ארץ ישראל, ומאידך הפרת ברית המילה מונעת מאיתנו את ארץ ישראל.^א

.....

א. גם בגמרא ברכות (מ"ח ב'-מ"ט א') איתא דב"ברכת הארץ" שבברכת המזון צריך להזכיר את ברית המילה, וד"כל שאינו אומר ברית ... בברכת הארץ לא יצא ידי חובתו" וכפי שנפסק גם להלכה בשו"ע סי' קפ"ז ס"ג, ופירש"י שם (מ"ח ב'): צריך שיזכור בה ברית – בברכת הארץ, שע"י ברית ניתנה לאברהם בפרשת מילה "ונתתי לך ולזרעך אחרך את ארץ מגוריך".

דבר זה מבאר לנו בעומק נפלא מאורעות ועניינים רבים מאוד, עלומים ונסתרים, בתורה ובתולדות ימי עם ישראל, כדיבואר להלן, ונבאר על ראשון ראשון דבר דבור על אופניו.

תוכן המאמר

- א. מילה ופריעה – מדוע לא ניתנה מצות פריעת המילה לאברהם אבינו, אלא רק ליהושע בן נון?
- ב. פריעת המילה של אברהם שנגרמה ע"י שרי נתנה את הכח ליהושע בן נון לכבוש את הארץ.
- ג. שורש חטאו של משה רבינו שלא זכה להכנס לארץ – בפגם הקטן במצות מילת בנו.
- ד. הקב"ה מנע מהדור שחטא במרגלים לקיים מצות מילה בבניהם – כדי שיוכל לקיים בהם את העונש שלא יכנסו לארץ.
- ה. עכן, שבגללו נתעכבו בכיבוש הארץ – מושך בעורלתו היה.
- ו. הגבעונים שזכו להישאר בארץ ישראל – הם צאצאי החיוי אנשי שכם שנימולו במעשה דינה.
- ז. ביאור הקשר בין מצות המילה להבטחת ארץ ישראל – משום שיבואו הנימולים וישכנו בארץ המהולה.

**א. מילה ופריעה – מדוע לא ניתנה מצות
פריעת המילה לאברהם אבינו אלא רק
ליהושע בן נון?**

מצות המילה כוללת שני חלקים: מילה ופריעה, ואיתא בגמרא (יבמות ע"א ב') שלא ניתנה לאברהם אבינו מצות הפריעה אלא רק מצות המילה בלבד, ומה שאברהם אבינו גם פרע ליצחק, מעצמו עשה זאת בלא שנצטווה, בתורת אינו מצווה ועושה, ורק יהושע בן נון הוא שנצטווה גם על הפריעה.

דאיתא בגמרא שם: אמר רבה בר יצחק אמר רב לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו, שנאמר (יהושע ה' ב') בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים ושוב מול את בני ישראל שנית כו', מאי שוב אלא לאו לפריעה.

ולכאורה הוא דבר פלא, מדוע לא נצטווה אברהם אבינו גם במצות הפריעה ורק יהושע בן נון הוא שנצטווה עליה?!

ונלענ"ד, דעומקם של הדברים כך הוא:

כמו שבמצות המילה יש שני שלבים: א. המילה – היא חיתוך וכריתת הערלה, ב. הפריעה – היא גילוי הבשר שתחת הערלה, כלומר גילוי המילה, כך זה לעומת זה גם בהבטחת ארץ ישראל יש שני שלבים: א. דיבור ההבטחה בו מבטיח הקב"ה את הארץ לישראל, ב. פירעון ההבטחה – קיומה המעשי של ההבטחה שנתבצע רק בזמן יהושע בן נון כשנכנסו ישראל לארץ ישראל וירשוה.

בעד קיום מצות המילה דהיינו כריתת הערלה בא דיבור ההבטחה שמבטיח הקב"ה לישראל את ארץ ישראל, ובעד קיום מצות פריעת המילה דהיינו גילוי המילה מקיים הקב"ה את הבטחתו ונותן לנו בפועל את הארץ.

ונראה כי הדברים טמונים גם בשורשי הלשון בלשון הקודש, ד"מילה" בלה"ק יש לה שתי משמעויות: **א.** חיתוך וכריתה של הערלה, **ב.** תיבת הדיבור (מלשון "רוח ה' דיבר בי ומילתו על לשוני" ש"ב כ"ג ב', "כי אין מילה בלשוני" תהילים קל"ט ד', "הלא אוזן מלין תבחן" איוב י"ב י"א). ויש קשר בין שתי המשמעויות, משום דכידוע ברית הלשון וברית המילה קשורים ומעורים זה בזה כפי שהאריכו בזה הספרים הקדושים, וגם תיבת הדיבור היא למעשה חיתוך הדיבור.

וכן המילה "פריעה" בלשון הקודש משמשת בשתי משמעויות: **א.** גילוי (כמו "ופרע את ראש האשה" במדבר ה' י"ח), **ב.** פירעון החוב או ההבטחה (כמו "פריעת בעל חוב מצוה").

ונראה שלפיכך נקרא תשלום חוב **פריעת חוב** – כי החוב היה מכוסה ובשעת התשלום והפירעון מתגלה שהיה כאן חוב.

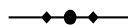
כאמור, זה בעבור זה עשה האלוקים.

בעד מצות המילה – פי' חיתוך וכריתת הערלה, **באה המילה** – פי' חיתוך תיבת הדיבור של הקב"ה, שהבטיח לנו בדיבורו את ארץ ישראל. **ובעד מצות הפריעה** – פי' גילוי המילה, **באה הפריעה** – פי' פירעון דיבור ההבטחה, שהקב"ה מקיים בפועל את דברו אשר הבטיח ונותן לנו בפועל את ארץ ישראל.

בזה מבואר היטב מדוע לא ניתנה מצות פריעת המילה לאברהם אבינו אלא רק ליהושע בן נון, משום שכל זמן שהקב"ה לא התחיל לבצע למעשה את דבר-ההבטחה לתת לישראל את ארץ ישראל, דהיינו שלא פרע את מילת-הבטחתו, אינו מן הדין שיצווה את ישראל על קיום פריעת המילה, ורק מיד אחר תחילת כניסת ישראל לארץ ישראל בימי יהושע בן נון – שהוא הזמן בו התחיל הקב"ה לפרוע ולבצע את מילת הבטחתו – רק אז מיד אחר הכניסה מצווה ה' את יהושע בן

נון שישראל יקיימו את מצות פריעת המילה, כמצווין ועושין.

בזה גם מבואר מה ששנינו (שבת קל"ז ב') מל ולא פרע כאילו לא מל, דהיינו דכל שנצטווה גם על הפריעה ואינו פורע כאילו לא מל, שהרי מי שמבטיח ולא מקיים את דבר-הבטחתו אין שום ערך למילת הבטחתו, כך גם המל ולא פרע את מילתו כאילו לא מל.

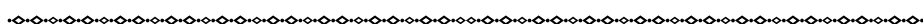
ב. פריעת המילה של אברהם שנגרמה ע"י שרי נתנה את הכח ליהושע בן נון לכבוש את הארץ.

הנה מצינו שאברהם אבינו ע"ה אעפ"י שלא נצטווה על הפריעה אעפ"י כ נתקימה בו גם פריעה, ומה שלא נרמזה בו פריעה – דלא כתוב בו בהמולו 'את' בשר ערלתו כמו שכתוב אצל ישמעאל – הוא מהטעם שכתוב במדרש רבה מובא ברש"י בראשית י"ז כ"ד, וז"ל רש"י שם: "באברהם לא נאמר 'את' שלא היה חסר אלא חיתוך בשר (ולא היה חסר פריעה) שכבר נתמעך על ידי תשמיש", נמצא שלמעשה פריעת המילה של אברהם אבינו נגרמה ע"י שרי אשתו.

בזה מבואר מה שכתוב בגמרא (סנהדרין ק"ז א', ובבראשית רבה מ"ז א') שנטל הקב"ה את האות י' של שרי והעבירה להושע בן נון עד שנקרא שמו יהושע, לאמור, י-ה יושיעך מעצת מרגלים (גמ' סוטה ל"ד ב').

דהיינו, את זכות פריעת המילה של אברהם שנגרמה ע"י שרי, והוא כח הזכות של שרי שהאמינה בכל לב שהקב"ה יפרע את מילת-הבטחתו לתת לזרעה את ארץ ישראל (דלא כאברהם ששאל "במה אדע כי אירשנה")^ב, את כח הזכות הזו העביר הקב"ה להושע בן נון שלא יכשל בחטא המרגלים – שלא האמינו בקיום הבטחת ארץ ישראל – ע"י שהוסיף לו את האות י' של שרי, ובכח זה הלך יהושע וקיים למעשה את פירעון מילת-הבטחתו של הקב"ה, שזכה יהושע להכניס את ישראל לארץ ישראל.

נמצא, שפריעת-המילה של אברהם שנגרמה ע"י שרי, היא זו שהביאה את פריעת-מילת הבטחתו של הקב"ה ע"י יהושע בן נון, וזוהי האות י' של שרי שהועברה ליהושע. ודוק כי הדברים עמוקים.

ב. מעשה אבות סימן לבנים, שגם בדור שחטא במרגלים בכך שלא האמינו בקיום ההבטחה לרשת את הארץ – נטלו חלק בחטא זה רק הזכרים ולא הנשים כמבואר ברש"י במדבר כ"ו ס"ד.

**ג. שורש חטאו של משה רבינו שלא זכה
להכנס לארץ – בפגם הקטן במצות מילת
בנו.**

אחרי שנתבאר לנו הקשר ההדוק בין קיום מצות המילה לקבלת ארץ ישראל, נוכל להבין גם ששורש חטאו של משה רבינו שלא זכה ליכנס לארץ ישראל, כבר הונח בפגם הקטן שפגם במצות מילת בנו.

דכידוע, פעמים רבות עבירה מתחלת מחוט-דק של פגם קטן שהולך ונטווה ומתעבה בהמשך ע"י פגמים אחרים (בבחינת עבירה גוררת עבירה, וזה וזה גורם), אף כאן בזה שמשה רבינו לפי דרגתו הגבוהה והנוראה פגם מעט במצות מילת בנו, כדאיתא בגמרא נדרים (ל"א ב'-ל"ב א') שנתרשל במצוה או שפגם בזה שנתעסק במלון תחילה, כבר זרע את זרע הפורענות של הגזירה שלא יוכל ליכנס לארץ.

דזה גרם לו אח"כ פגם זעיר בחוסן אמונתו בקיום הבטחת ה' לרשת את הארץ – משום שמצות המילה קשורה כנ"ל לקבלת ארץ ישראל – כמו שנאמר בסוף פרשת שמות (פרק ה' פס' כ"ב-כ"ג) וישב משה אל ה' ויאמר, ה', למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך, ועל כך השיבו הקב"ה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כו' – הרהרת על מידותי לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ (רש"י שם עפ"י הגמרא סנהדרין קי"א א').

הנה, הפגם הקטן במצות מילה גרר פגם בחוסן האמונה בקיום הבטחת הארץ, וזה גרר לבסוף את מי-מריבה שהביאו סופית את גזירת אי-כניסתו של משה רבינו לארץ ישראל.

וכיצד מנע מהם הקב"ה מחטא המרגלים והלאה את האפשרות לקיים את מצות המילה בבניהם? – זה מבואר היטב עפ"י הגמרא ביבמות ע"א ב'-ע"ב א'.

דהנה, בספר יהושע (פרק ד') מפורש שהדור שנולדו במדבר לא נימולו במדבר אלא נימולו רק אחרי כניסתם לארץ, ושם בגמרא ביבמות מבואר מדוע לא נימולו, וז"ל הגמרא: "איבעית אימא משום חולשא דאורחא, ואיבעית אימא משום דלא נשיב להו רוח צפונית דתניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, מאי טעמא? איבעית אימא משום דנזופים הוו [ממעשה מרגלים – תוס' שם ד"ה נזופין, עי"ש], ואיבעית אימא דלא ניבדור ענני כבוד". ע"כ הגמרא.

הנה, כעונש לדור המדבר על חטא המרגלים ובכיית החינם, נגזר עליהם לסובב במדבר ארבעים שנה, ככתוב בתורה "יום לשנה יום לשנה תשאו את עוונותיכם" וכך היו על כרחם כל הזמן במצב של חולשא דאורחא שמנע מהם את האפשרות למול את בניהם, וכן לפי הדעה שלא מלו את בניהם משום דלא נשיב להו רוח צפונית, הנה טעמא דלא נשבה להם רוח צפונית היה משום שהיו נזופים מחמת מעשה המרגלים, נמצא שלפי שני הטעמים שבגמרא החטא במעשה המרגלים הוא שמנע מהם את האפשרות למול את בניהם.

וכפי שנתבאר, בכוונה סובב הקב"ה כן מחטא המרגלים והלאה, דבגלל החטא במעשה המרגלים מנע מהם את האפשרות לקיים את מצות המילה בבניהם כדי שלא תהא להם זכות על ארץ ישראל שהובטחה עבור קיום מצות המילה, וכך יוכל להתקיים בהם העונש

כמבואר בספר יהושע, "ל דכיון דדור יוצאי מצרים נימולו ע"י אבותיהם בהיותם בני ח' ימים שאין בהם דעת אין להם שכר על זה, משא"כ אם הם היו מלים את בניהם יש כאן דעת שלהם ויש להם שכר על זה.

שלא יכנסו לארץ ישראל, כדי שלא יקבלו את הארץ שלא האמינו בקבלתה, כנ"ל. ודוק כי הדברים עמוקים ונפלאים.

והנה, שם במס' יבמות (ע"א ב') מביאים התוספות שיטה של הפרקי דרבי אליעזר ורבינו ניסים במגילת סתרים, הסוברים שהנולדים במדבר נימולו במדבר אלא שלא פרעו את מילתם משום עינוי הדרך או משום שלא נשבה להם רוח צפונית, וגם שיטה זו מבוארת היטב עפ"י מה שנתבאר לעיל.

דהנה, לעיל באות א' נתבאר דזה בעד זה עשה האלוקים בשני חלקי המילה, דבעד חלק המילה – פי' חיתוך וכריתת הערלה, באה המילה – פי' חיתוך תיבת הדיבור של הקב"ה שהבטיח לנו בדיבורו את ארץ ישראל, ובעד חלק הפריעה – דהיינו גילוי המילה, באה הפריעה – פי' פירעון דיבור ההבטחה, שהקב"ה מקיים בפועל את דברו אשר הבטיח ונותן לנו בפועל את ארץ ישראל.

וכיון שבחטא המרגלים, לא האמינו דור יוצאי מצרים בפירעון ההבטחה של הקב"ה שיתן לישראל את ארץ ישראל, מנע מהם הקב"ה כנ"ל מחטא המרגלים והלאה לקיים את פריעת-המילה בבניהם (ע"י חולשא דאורחא של הסיבוב במדבר, או ע"י מניעת רוח צפונית), דמי שאינו מאמין בפריעת ההבטחה של הקב"ה לא ינתן לו לקיים את פריעת-המילה בבנו כדי שלא יראה בפריעת-מילת הבטחתו של הקב"ה לתת לנו את הארץ, שלא האמין בקבלתה.

והנה, שבט לוי מלו ופרעו את בניהם שנולדו במדבר במסירות נפש ממש על אף חולשא דאורחא ועל אף שלא נשבה רוח צפונית כדאיתא בסיפרי (במדבר ט', י"ח) ומובא ברש"י על הפסוק (דברים ל"ג ט') "ואת בניו לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו" (ועיי"ש בפירוש הספורנו על הפסוק), ואכן כל שבט לוי נכנס כולו לארץ ישראל, כדאיתא במדרש רבה (במדבר ג', ז'), דבזכות ברית המילה בשלמותה (מילה ופריעה) מקבלים את ארץ ישראל.

**ה. עכן - שבגלל חטאיו נכשלו ונתעכבו
בהמשך כיבוש ארץ ישראל - חטאו
הראשון היה בזה שמשך עורלתו, והפרת
ברית המילה מונעת מאתנו את ארץ
ישראל.**

בספר יהושע פרק ז' מסופר על מעילתו של עכן בחרם, שהביאה את ישראל להיכשל ולהתעכב בכיבוש הארץ.
וזו לשון הפסוקים (שם י"ב) "חטא ישראל וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וגם כיחשו וגם שמו בכליהם, ולא יוכלו בני ישראל לקום לפני אויביהם, עורף יפנו לפני אויביהם כו'", ואיתמר עלה בגמרא סנהדרין מ"ד א' עכן מושך בערלתו היה, כתיב הכא "וגם עברו את בריתי" וכתוב התם "את בריתי הפר".
הנה מבואר בגמרא דהחטא הראשון של עכן (נזכר ראשון בפסוק) שהביא את הכישלון לישראל היה מה שעכן מושך בערלתו היה.

מבואר אם-כן, שהגורם הראשון שהכשיל את ישראל בהמשך כיבושה של ארץ ישראל, אחרי שכבר נכנסו לארץ ישראל וכבר התחילו בכיבוש, היה דבר זה שעכן מושך בערלתו היה.

דבר זה מבואר יפה כמין חומר, ממש במידה כנגד מידה, על פי מה שנתבאר לעיל.

דהנה, לעיל באות א' נתבאר דזה בעבור זה עשה האלוקים בשני חלקי מצות המילה:

דבעד חלק המילה - פי' חיתוך וכריתת הערלה, באה המילה - פי' חיתוך תיבת הדיבור של הקב"ה שהבטיח לנו בדיבורו את ארץ ישראל,

ובעד חלק הפריעה – דהיינו גילוי המילה, באה הפריעה – פי' פירעון דיבור ההבטחה, שהקב"ה מקיים בפועל את דברו אשר הבטיח ונותן לנו בפועל את ארץ ישראל.

והנה, החטא של עכן היה אחרי שכבר נכנסו לארץ ישראל וכבר כבשו את יריחו וכבר התחיל הקב"ה לפרוע את הבטחתו לתת לנו את הארץ, ועתה כשניגשו להמשך כיבושה של ארץ ישראל – כיבוש העי – נכשלו ונתעכבו בגלל חטאי עכן.

דעכן שמשך בערלתו, היינו, דבאמת גם עכן כבר מל וכבר פרע וגילה את מילתו ככל עם-ישראל שעשו כן בגלגל (כמסופר ביהושע פרק ג'), אלא שעכן אחרי הפריעה והגילוי שב וכיסה את המילה ע"י משיכת העור שלא תיראה המילה (כמבואר ברש"י סנהדרין שם מ"ד א' ד"ה מושך בערלה, וכבגמ' יבמות ע"ב א'). ואף הקב"ה עשה כן ממש במידה כנגד מידה לישראל, שאחרי שהבטיח במילתו ודיבורו את ארץ ישראל לישראל וגם כבר התחיל לפרוע ולקיים את הבטחתו בהכניסו את ישראל לארץ ישראל ובתיתו להם בדרך ניסית את יריחו, הנה בעטיו של עכן שמשך וכיסה את ערלתו שלא יראה מהול, אף הקב"ה כיסה בעטיו את פריעת ההבטחה ע"י שהכשיל את ישראל והפילם לפני אנשי העי, עד שהיה נראה ששב ונתכסה מחדש קיום הבטחת ה' לתת לישראל את הארץ.

ורק אחרי הוצאת עכן שכיסה מילתו ממחנה ישראל, והריגתו, נפרעה ונתגלתה מחדש המילה ושבו להצליח בהמשך כיבוש הארץ. ודוק.

ו. הגבעונים שהצליחו לרמות את ישראל ועי"ז נשארו לחיות בארץ ישראל, הם צאצאי החיוי אנשי שכם שנימולו במעשה דינה, ובזכות המילה של אבותיהם זכו הם להשאר בארץ ישראל, שהרי כבר נתבאר שארץ ישראל בזכות המילה ניתנה.

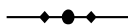
נתבאר לעיל הקשר ההדוק בין ברית-המילה לקבלת ארץ ישראל. בזה מוארת היטב הפרשה העלומה של תרמית הגבעונים.

דהנה, בספר יהושע (פרק ט') מסופר מעשה הגבעונים שהצליחו לרמות את ישראל באומרם שהם מארץ רחוקה ולא מארץ ישראל, ונשבעו להם ישראל שלא יפגעו בהם לרעה, ואח"כ כשנתגלתה התרמית לא יכלו להורגם מפני השבועה ונשארו לחיות בארץ ישראל. ולכאורה יש לתמוה, על מה עשה ה' ככה שיצליחו הגבעונים לרמות את ישראל וישבעו להם וכך ישארו לחיות בארץ ישראל, והרי הקב"ה ציוה להשמיד את כל השבעה-אומות ולא להחיות מהם כל נשמה, וא"כ למה סיבב הקב"ה שהגבעונים יצאו מן הכלל וישארו לחיות בארץ ישראל?!

הנה כי כן "אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות", דכתיב שם ביהושע (פרק ט' פסוקים ג'-ד') "ויושבי גבעון שמעו את אשר עשה ליריחו ולעי, ויעשו גם המה בערמה כו'", ופירש"י (עפ"י המדרש) דהאי "גם" שכתוב בפסוק בא לרבות את בני יעקב, שגם הם עשו בערמה עם אנשי שכם במעשה דינה, וזו לשון רש"י שם: "ויעשו גם המה בערמה – כמו שעשו בני יעקב בערמה בחמור אבי שכם שהיה חוי, ויושבי גבעון מן החוי היו כמו שכתוב בענין (שם בפסוק ז': ויאמר איש ישראל אל החוי כו')", עכ"ל.

הנה מבואר, דהקב"ה שילם כאן במידה כנגד מידה, דכמו שבני יעקב במעשה דינה רימו את אנשי שכם שהיו מן החוי, והבטיחו להם שאם ימולו יתחתנו עמם, ולבסוף הרגום, כך יבואו הגבעונים מן החוי וירמו את ישראל, שבמקום להורגם – על כורחם יחיו. והנה למעשה, עקב רמאותם של בני יעקב נימולו אנשי שכם החיונים כמו שנימולים ישראל (ככתוב בפסוק בראשית ל"ד כ"ב "כאשר הם נימולים", ומשמע מזה שכמו שבני יעקב עשו גם מילה וגם פריעה אעפ"י שלא נצטוו עדיין על הפריעה, כך עשו גם אנשי שכם, ודלא כישמעאלים שאינם פורעים), והרי בזכות המילה מקבלים את ארץ ישראל, לפיכך סובב הקב"ה שבזכות המילה של אנשי שכם החיונים בדור של בני יעקב, יבואו צאצאיהם הגבעונים החיונים בתקופתו של יהושע בכיבוש הארץ וירמו את ישראל, וע"י זה יזכו להשאר לחיות בארץ ישראל ולא תתקיים בהם גזירת "לא תחיה כל נשמה".

על ידי זה, נתקיימה גם מידה כנגד מידה נוספת, דכמו שאנשי שכם החיונים אמרו לבני יעקב "ואיתנו תשבו והארץ תהיה לפניכם שבו וסחרו והאחזו בה" (בראשית ל"ד, י'), כך גם ישראל נאלצו על כרחם בתקופת יהושע לומר לגבעונים החיונים "שבו איתנו בארץ ישראל והמשיכו להאחז בה". ודוק.

**ז. ביאור הקשר ההדוק בין מצות המילה
לבין הבטחת ארץ ישראל – משום שיבואו
הנימולים וישכנו בארץ המהולה, וילכו
הערלים וישכנו בשאר הארצות שהן
ערלות.**

נתברר לנו בהרחבה, הקשר ההדוק בין מצות ברית המילה להבטחת ארץ ישראל.

שכרותה ברית דו-סטרית בין הקב"ה לבין עם-ישראל, דבזכות שמירת מצות ברית המילה נותן לנו הקב"ה את ארץ ישראל, ומאידך הפרת ברית המילה מונעת מאיתנו את ארץ ישראל.

ונראה, דהביאור לקשר הדוק זה, הוא משום דכמו שהמהול נבדל לטובה מן הערל בזה שאצל המהול נכרת אוטם וכיסוי הערלה ונתגלתה המילה, כך ארץ ישראל היא הארץ הטהורה-המהולה לעומת כל ארצות חוץ לארץ שהן הטמאות-הערלות.

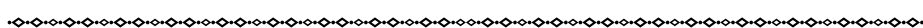
דהנה, מפורש בנביא (עמוס ז' י"ז) שאדמת חוץ לארץ נקראת "אדמה טמאה" וכמבואר בגמרא כתובות קי"א א', וטומאת כל ארצות חוץ לארץ היא הערלה שלהן, דהיינו שהן אטומות ומכוסות באוטם וכיסוי של טומאה החוצץ ומפריד אצלם בין הבורא לבין האדמה, ד"ערלה" פירושו אוטם וכיסוי, כמו שכתב רש"י על הפסוק "ומלתם את ערלת לבבכם" – דפירושו אוטם לבבכם וכיסויו, משא"כ ארץ ישראל שהיא טהורה שאין בה את הטומאה-הערלה האוטמת ומכסה את שאר הארצות. (עי' במשנה מקוואות ח' א' "ארץ ישראל טהורה")

ולפיכך, כמו שהשכינה איננה שורה על הערל (כדביקש משה רבינו בשמות ל"ג ט"ז ול"ד ט' שלא תשרה שכינה על אומות העולם), כך השכינה איננה מתחילה לשרות על הנביא בחוץ לארץ כדאיתא בחז"ל במקומות רבים^ד.

ולכן, רק ארץ ישראל בלבד היא (דברים י"א י"ב) "ארץ אשר ה' אלוקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלוקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", משא"כ כל ארצות חוץ לארץ הטמאות-הערלות.

וזהו גם הטעם ש"ארץ ישראל משקה אותה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו ע"י שליח" כדאיתא בגמרא תענית י' א', דרך הארץ הטהורה-המהולה זוכה ליחס ישיר מהקב"ה, משא"כ שאר כל הארצות שהן טמאות-ערלות אין הקב"ה נפנה אליהן ביחס ישיר משום מאיסות חציצת טומאתם-ערלתם, אלא רק ע"י שליח.

דכמו שהשכינה, כשצריכה להידבר עם הערל, איננה נדברת עימו אלא רק ע"י שליח – כדכתב רש"י בשמות ל"ג י"ז [וזו לשונו: ואין דבריו של בלעם הרשע ע"י שריית שכינה אלא נופל וגלוי עיניים כגון "ואלי דבר יגונב"

ד. דזו לשון רש"י ביחזקאל א' ג' על הפסוק "היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים", עפ"י הגמרא מו"ק כ"ה א', "היה היה דבר ה' - אמרו רבותינו (במ"ק שם) היה כבר, לפי שאין השכינה שורה על נביא בחוצה לארץ אלא על ידי ששרתה עליו תחילה בארץ". עכ"ל.

וכל ענין זה מבואר ביתר הרחבה ופירוט במכילתא בריש פרשת בא, וז"ל: "עד שלא נבחרה ארץ ישראל, היו כל הארצות כשרות לדברות, משנבחרה ארץ ישראל יצאו כל שאר הארצות וכו', אם תאמר דן אנוכי מן הנביאים וכו'", עיי"ש בכל דברי המכילתא שמביאה כמה סברות וחילוקים בזה. ועוד שם: "תדע שאין השכינה שורה בחו"ל שנאמר ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה', וכי מלפני ה' הוא בורח והלא כבר נאמר אנה אלך מרוחק וכו', אלא אמר יונה אלך בחוצה לארץ מקום שאין השכינה שורה ונגלית כו'" (מובא גם ברש"י ושאר המפרשים ביונה שם).

שומעין ע"י שליח] כך גם כשהקב"ה נצרך להתייחס לארצות חוץ לארץ הוא איננו מתייחס אליהן באופן ישיר אלא רק ע"י שליח.

ולכן, מוריש הקב"ה לישראל את ארץ ישראל דוקא רק ע"י זכות המילה, משום דיבואו הנימולים וישכנו בארץ המהולה, וילכו הערלים וישכנו בכל שאר הארצות שהן ערלות. דישראל המהולים בארץ המהולה הוא הכלי השלם הטהור ללא שום חציצה הראוי ומוכן להשראת השכינה.

בזה גם יתבארו יפה דברי הספרי זוטא על הפסוק "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה", וזו לשונו: "כתיב וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור" (ויקרא כ"ו מ"ב) – מן הפסוק הזה אתה למד שארץ ישראל שקולה כנגד המילה (דבריתי היינו המילה), כשם שמילה דוחה את השבת כך כיבושה של ארץ ישראל דוחה את השבת, עכ"ל.

דכיון שכריתת הערלה וגילוי המילה דוחין את השבת, כך גם כיבושה של ארץ ישראל ע"י ישראל, דהיינו סילוק הערלים מארץ ישראל המהולה כדי להשכין בה את ישראל המהולים, דוחה את השבת. ודוק.

קמט

הבונה בית לה' – ה' בונה לו
בית

הבונה בית לה' – ה' בונה לו בית הדרך לזכות לשושלת משפחתית נכבדה

תוכן המאמר

- א. מתי זכה דוד המלך ל"מלכות בית דוד"
שתימשך ממנו לעד.
- ב. עובד אדום הגתי וששים ושנים בניו ובני בניו.
- ג. בניית בית לה' בימינו, ושכרה.

א. מתי זכה דוד המלך ל"מלכות בית דוד" שתימשך ממנו לעד.

רבים חושבים בטעות, שמיד בהמלכת דוד למלך ע"י שמואל, כבר הובטחה לו המלכות לא רק לו אלא גם לזרעו אחריו עד עולם. אבל באמת אין זה נכון כלל, דבשמואל א' פרק ט"ז כאשר שמואל ממליך בבית ישי בצנעה את דוד למלך, הוא ממליך רק אותו בלבד, ואין שם שום הבטחה כלל להמשך המלכות גם לזרעו אחריו^א. ורק שנים רבות אחרי שהיה דוד למלך על ישראל, ורק בגלל דבר מסויים שעושה אז דוד, רק אז, בשמואל ב' פרק ז', כגמול לאותו דבר שעושה אז דוד, מבטיח לו הקב"ה הבטחה חדשה שמלכותו תימשך גם לזרעו אחריו עד עולם.

דלאחר הרבה שנות מלכות, כאשר ה' הניח לו מסביב מכל אויביו, פונה דוד המלך אל נתן הנביא ואומר לו (שמואל ב', ז' ב') : "ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלוקים יושב בתוך היריעה" ומבקש דוד לבנות לה' בית-עולמים, את בית המקדש.

אמנם, שְׁנִים קודם לכן כבר חשב דוד ואף נשבע לבנות לה' בית עולמים ככתוב בתהלים (קל"ב ב'-ד') "אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב אם אבא באהל ביתי^ב אם אעלה על ערש יצועי, אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב", מ"מ רק

א. ומה שהובטחה המלכות לשבט יהודה, אין מזה שום סתירה, דיתכן מאוד שדוד יהיה מלך, ואחריו יהיה מלך ממשפחה אחרת משבט יהודה.

ב. כאן עדיין לא היה לדוד "בית ארזים" אלא רק "אהל ביתי" וכבר נשבע לבנות לה' בית עולמים.

אחרי שנות מלכות רבות, רק אחרי שה' הניח לו מכל אויביו מסביב, ניגש הוא למעשה לבצע את תוכניתו כאשר הוא פונה לנתן הנביא כנ"ל ומודיע לו על החלטתו המעשית לבנות את בית המקדש.

ורק אז, כשכר על רצונו המעשי הטוב הזה, מודד הקב"ה לדוד מידה כנגד מידה ושולח אליו את נתן הנביא לאמור לו (שם פסוקים י"א י"ב וט"ז): "והגיד לך ה' כי בית יעשה לך ה'. כי ימלאו ימך ושכבת את אבותיך והקימותי את זרעך אחריך אשר יצא ממעיך והכינותי את ממלכתו... וכוננתי את כסא ממלכתו עד עולם... ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם לפניך, כסאך יהיה נכון עד עולם!!" רק עתה מבטיח הקב"ה לדוד מלכות לזרעו אחרי עד עולם.

כיון שדוד החליט למעשה לבנות לה' **בית עולמים**, במידה כנגד מידה בונה ה' לדוד את "**בית דוד לעולמים**", שבן אחר בן של דוד ימלוך על ישראל עד עולם, היא "מלכות בית דוד" שנמשכת לעולם עד מלך המשיח.

כתוב "למשפחותם לבית אבותם" – משפחת אב קרויה משפחה, ואין משפחת אִם קרויה משפחה. הבנים הזכרים של האדם הם המשיכו הישיר, הם הממשיכים את שושלת משפחתו, וזהו שהבן נקרא "בן" מלשון "בנין", שבונה את בית אביו.

לכן, מה ששייך לבנות "בית עולמים" בעולם הזה עבור בן-תמותה הוא רק עי"ז שזרעו אחרי בן אחר בן ימשיכו כולם תמיד את שושלת הזהב המשפחתית. ובדוד המלך – בעבור שהחליט לבנות לה' את בית המקדש שהוא **ארמון מלכות ה'** בעולם הזה – נתברך שזרעו אחרי בן אחר בן ימשיכו כולם תמיד את "מלכות בית דוד" להיות מלכים על ישראל עד מלך המשיח ועד בכלל.

נמצינו למדים, שבזכות הבית שבונים לה' בעולם הזה, זוכים במידה כנגד מידה ל"בית" מאת ה', דהיינו לשושלת משפחתית נכבדה של בן אחר בן, שממשיכים לבנות את שושלת הזהב של האב הראשון שבנה בית לה'.

ב. עובד אדום הגתי וששים ושנים בניו ובני בניו.

דוגמא נוספת של מי שייחד זמן קצר "בית" לה', וה' – במידה כנגד מידה – בנה לו "בית", דהיינו, שנתן לו כשכר על זה בנים ובני בנים שפיארו את משפחתו, מצינו בעובד אדום הגתי (בדברי הימים א' כ"ו, ד'-ח', וגמרא ברכות ס"ג ב'-ס"ד א').

דהנה, לאחר שדוד המלך פחד להביא את ארון ה' אל עיר דוד, הטהו לבית עובד אדום הגתי.

עובד אדום ייחד לארון ה' מקום בתוך ביתו במשך שלושה חודשים וכיבד וריבץ לפניו, ובעבור זה שנתן "בית" לארון ה', שילם לו הקב"ה ג"כ במידה כנגד מידה ובנה לו "בית", כדכתיב "ויברך ה' את עובד אדום ואת כל ביתו" – שאשתו ושמונת כלותיו ילדו כל אחת ששה בנים בכרס אחד, דהיינו חמישים וארבעה בנים, ויחד עם שמונת הבנים הנשואים שהיו לו זכה לששים ושנים בנים ובני בנים שכולם היו אנשי חיל ושוערים מצויינים בבית המקדש – בבית ה'.

בעבור נתינת "בית" לארון ה' רק למשך שלושה חודשים זכה עובד אדום הגתי ל"בית" דהיינו לבנים ובני בנים רבים וטובים שהרימו מאוד

את קרן משפחתו, שנעשתה משפחה מפוארת של לויים שוערים מפורסמים בבית המקדש.

דוד המלך שהחליט לבנות לה' "בית עולמים" זכה במידה כנגד מידה ל"בית עולמים" דהיינו לבית מלכות בן אחר בן שקיים לעולמים. ועובד אדום שייחד בית לארון ה' רק ג' חודשים כבר זכה ל"בית" של שני דורות – ששים ושנים בנים ובני בנים אנשי חיל צדיקים שפיארו כולם את משפחתו.

ג. בניית בית לה' בימינו, ושכרה.

אף בימינו, בתי כנסת ובתי מדרש הם "מקדשי מעט" והם כיום ה"בתים" של הקב"ה להשראת שכינתו, והדבר ידוע ומפורסם ובדוק ומנוסה שכל מי שטורח בבניית בתי כנסת ובתי מדרש, או שטורח להחזיקם, לשרתם ולפארם לכבוד הקב"ה, הקב"ה משלם לו במידה כנגד מידה ובונה לו ג"כ "בית", דהיינו שנותן לו בנים ובני בנים זכרים מוצלחים ונכבדים שמפארים את שושלת משפחתו.

קנז

ג' בתי המקדש –
כנגד ג' האבות

ג' בתי המקדש - כנגד ג' האבות

תוכן המאמר

- א. שני בתי המקדש הראשונים נבנים ואח"כ נחרבים, ורק השלישי מתקיים לעד - מה הענין בזה.
- ב. שישה הבדלים בין ביהמ"ק הראשון לביהמ"ק השני.
- ג. ביהמ"ק הראשון - הוא ביהמ"ק של אברהם אבינו ושלמה תלמידו, עובדי ה' מאהבה.
- ד. ביהמ"ק השני - הוא ביהמ"ק של יצחק אבינו ותלמידיו, עובדי ה' מיראה.
- ה. ביאור הטעם לכל שאר ההבדלים בין ביהמ"ק הראשון לביהמ"ק השני, שנימנו לעיל בסעיף ב'.
- ו. ביהמ"ק השלישי - הוא ביהמ"ק של יעקב אבינו, השילוב הנכון בין האהבה לבין היראה, ולכן רק מיטתו של יעקב שלימה, וכן ביהמ"ק שלו יתקיים לעד.

ג' בתי המקדש - כנגד ג' האבות

**א. שני בתי המקדש הראשונים נבנים
ואח"כ נחרבים, ורק השלישי מתקיים לעד
- מה הענין בזה.**

בית המקדש הראשון נבנה ע"י שלמה המלך, ונחרב אחרי ארבע מאות ועשר שנה. **בית המקדש השני** נבנה ע"י זרובבל וסיעתו, ונחרב אחרי ארבע מאות ועשרים שנה. **בית המקדש השלישי** יבנה במהרה בימינו, ולא יחרב לעולם.

ויש להתבונן, מדוע ימות-עולם ערוכים בצורה כזו של שני בתי מקדש שנבנו ואח"כ נחרבו, ורק השלישי הוא שיתקיים לעד?
ונראה דעומק הענין הוא, דג' בתי המקדש בנויים ממש באותה הצורה והמתכונת שבה בנה הקב"ה מהיסוד את העולם כולו בכלל ואת עם ישראל בפרט.

דהנה, כידוע, הקב"ה ברא את העולם משני כוחות מנוגדים המשלימים זה את זה: (א) החסד – המוביל לעבודת ה' מאהבה, (ב) הגבורה – המובילה לעבודת ה' מיראה.
השלימות בבריאה היא רק כאשר החסד והגבורה חוברים יחדיו זה לזה. דהחסד הוא המנוע הבונה את העולם ככתוב "עולם חסד יבנה", אבל מאידך גיסא צריך לחבר אליו את כח הגבורה כדי לעצור ולשים גבולות, כדי לעצור את החסד כאשר הוא עלול לעבור את גבולותיו הנכונים, וכדי לעשות סדר ומשטר.

וכן הגבורה, כאשר היא עוברת את גבולותיה הנכונים ללא השילוב של החסד, מביאה ג"כ לתוצאות הרסניות מאד. ורק השילוב ביניהם הוא הבונה ומקיים את העולם.

וזהו שכתוב "ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים", דכדי שיוכל להתקיים העולם הזה – **עולם העשיה** – הקדים הבורא את שם ה'- מידת הרחמים, ושיתפו עם שם אלוקים - מידת הדין, ובשני הכוחות יחדיו, קודם החסד ואח"כ הגבורה, עשה הבורא את הארץ ואת השמים. (עי' רש"י בראשית א' א' ד"ה ברא אלוקים)

ולפיכך, עם-ישראל, העם הנבחר שבשבילו נברא העולם, נבנה מג' אבות.

דאבינו הראשון – אברהם אבינו ע"ה – הוא עמוד החסד, שעבד את הבורא במידת החסד, גדול עובדי ה' מאהבה גמורה, כפי שמעיד עליו הקב"ה בעצמו שקוראהו "אברהם אוהבי" (ישעיה מ"א ח'). ולאברהם שני בנים: האחד – יצחק הצדיק, והשני – הפסולת שיצאה מאברהם, החסד שעבר את הגבולות הנכונים – שאין לו את המעצורים ההכרחיים של הגבורה, הלא הוא ישמעאל.

אבינו השני – יצחק אבינו ע"ה – הוא עמוד הגבורה, שעבד את הבורא במידת היראה, גדול עובדי ה' מיראה גמורה ("ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד"). וגם ליצחק שני בנים: האחד – יעקב הצדיק, והשני – הפסולת שיצאה מיצחק, הגבורה שעברה את הגבולות הנכונים – ללא האהבה ההכרחית של החסד, הלא הוא עשיו.

ורק אבינו השלישי – יעקב אבינו ע"ה – אשר משולבים בו יחדיו כח החסד של אברהם וכח הגבורה של יצחק, הוא הוא עמוד האמת, השילוב הנכון המתקיים לעד, אשר מיטתו שלימה – שכל בניו צדיקים ללא פסולת כלל.

ממש באותו אופן – ביהמ"ק הראשון הוא ביהמ"ק של אברהם אבינו, שנבנה בכח הזכות של עבודת אברהם את ה' במידת החסד והאהבה. אולם מידת החסד כשעוברת את הגבולות הנכונים, ללא המעצורים של הגבורה, יוצרת פסולת בדמות ישמעאל. כך, כשעם ישראל בתקופת ביהמ"ק הראשון עברו בחטאיהם את גבולות החסד והאהבה הנכונים, ע"י אהבת זרים שהיא עבודה זרה, באה הפסולת של אברהם אבינו שהיא ישמעאל והחריבה את ביהמ"ק הראשון, כפי שיתבאר להלן.

כמו כן, ביהמ"ק השני הוא ביהמ"ק של יצחק אבינו, שנבנה בכח הזכות של עבודת יצחק את ה' במידת הגבורה והיראה. אולם מידת הגבורה כשעוברת את הגבולות הנכונים, ללא האהבה של החסד, יוצרת פסולת בדמות עשיו. כך, כשעם-ישראל בתקופת ביהמ"ק השני עברו בחטאיהם את גבולות הגבורה והיראה, ע"י הקפדה יתירה בין איש לרעהו ושנאת חינום, באה הפסולת של יצחק שהיא עשיו והחריבה את ביהמ"ק השני, כדלהלן.

משא"כ ביהמ"ק השלישי, שהוא ביהמ"ק של יעקב אבינו, יבנה במידת האמת – בשילוב הנפלא של החסד והגבורה יחדיו, שכאשר הם משולבים יחדיו הם יוצרים את האמת המוחלטת ללא פסולת כלל, לכן כשם שכל בני יעקב אבינו צדיקים ללא פסולת כלל, כך ביהמ"ק השלישי, שיבנה במהרה בימינו, יהיה בנין העומד לנצח שלא יחרב לעולם.

ב. שישה הבדלים בין ביהמ"ק הראשון לביהמ"ק השני.

נציין כאן שישה הבדלים בין ביהמ"ק הראשון לביהמ"ק השני, ויתבאר בהמשך הטעם לכל ההבדלים הללו עפ"י היסודות הנ"ל:

(א) בניית ביהמ"ק הראשון לא הופרעה כלל ע"י הגויים שמסביב לישראל, אדרבה, הם עזרו מאוד בבנין הבית, ואילו בבניית ביהמ"ק השני כל הגויים מסביב הצרו מאוד וניסו בכל כוחם למנוע את בנין הבית, עד אשר "הבונים" – איש חרבו אסורים על מתניו ובונים", "באחת ידו עושה במלאכה ואחת מחזקת השלח" (נחמיה ד').

(ב) בביהמ"ק הראשון היו הארון והכרובים, ובבית שני לא היו כלל (יומא פ"ה מ"ב).

(ג) המקום שבו משרה הקב"ה את שכינתו בעולם הזה, דהיינו מקום בית המקדש, קרוי בפי אברהם אבינו "הר", ואילו בפי יצחק אבינו – "שדה".

(ד) ביהמ"ק הראשון – נחרב בעיקר בעוון עבודה זרה, ובית שני – בעוון לשון הרע ושנאת חנם.

(ה) ביהמ"ק הראשון – נחרב ע"י הכשדים הבאים מהמזרח, מארצות החום, ובית שני – נחרב ע"י הרומאים בני עשיו הבאים מהמערב, מארצות הקור.

(ו) אחרי חורבן בית ראשון – גלות קצרה, ויחסית לא כ"כ נוראה, ואחרי חורבן בית שני – גלות ארוכה מאוד ונוראה מאוד, עם עינויי האינקויזיציה, עלילות דם, פוגרומים, ובסופה השואה האיומה עם אכזריות מזעזעת שלא היתה כמותה מששת ימי בראשית.

**ג. בית המקדש הראשון – הוא ביהמ"ק
של אברהם אבינו ושלמה תלמידו, עובדי
ה' מאהבה.**

ביהמ"ק הראשון נבנה בכח הזכות של עבודת אברהם אבינו את ה' במידת החסד והאהבה, לכן הוא נבנה ע"י שלמה המלך שהיה תלמידו וממשיך דרכו של אברהם אבינו, דגם שלמה עבד את ה' במידת החסד והאהבה.

דכמו שקראו הקב"ה לאאע"ה **"אברהם אוהבי"** (ישעיהו מ"א ח'), כך גם על שלמה מעיד הכתוב (מלכים א' ג' ג') **"ויהב שלמה את ה' ללכת בחוקות דוד אביו"**.

וכמים הפנים לפנים, גם הקב"ה מצידו השפיע על אברהם אבינו שפע של אהבה וברכה, שלום רב, עושר רב והרחבה, וקיים בו "ואגדלה שמך" עד שקראוהו הגויים "נשיא אלוקים". ובדיוק כך גם על שלמה – תלמידו של אברהם אבינו – כתיב "וה' אהבו, וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידידיה בעבור ה'" והקב"ה השפיע גם עליו שפע עצום של שלום ועושר וכבוד, ככתוב "כי שלמה יהיה שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו" (דהי"א כ"ב), "וגם אשר לא שאלת נתתי לך גם עושר גם כבוד אשר לא היה כמוך איש במלכים כל ימיו" (מ"א ג' י"ב) וקיים גם בו "ואגדלה שמך" ככתוב "ויהי שמו בכל הגויים סביב... ויבואו מכל העמים לשמוע את חכמת שלמה מאת כל מלכי הארץ" (מ"א ה').

וכשם שאברהם אבינו, בקשו כל הגויים את שלומו ואת קרבתו, כך בדיוק היה גם עם שלמה המלך.

והנה, כוחו המיוחד של אברהם אבינו הוא האהבה העצומה והנאמנות הנפלאה שלו בלתי לה' לבדו, עד שמסר עצמו לשריפה בכבשן האש עבור אהבתו הבלעדית לה', וכפר בכל עוז בכל עבודות זרות שבעולם, וכדאמרו חז"ל שאאע"ה היה שונה ארבע מאות פרקים במסכת עבודה זרה, דכל דגל וסמל עבודתו את ה' היתה מסירת כל לבבו נפשו ומאודו בלתי לאהבת ה' לבדו תוך נתיצת כל בדל של עבודה זרה, שהיא אהבת זרים.

לכן, ביהמ"ק הראשון שנבנה בכח זכותו של אברהם אבינו, כל כח קיומו הוא בזכות האהבה המיוחדת והבלעדית בלתי לה' לבדו, לכן בכל תקופת בית ראשון הנסיון והמבחן הגדול היה נסיון העבודה זרה, לראות אם עם – ישראל מייחד את כל אהבתו בלתי לה' לבדו ומנתץ כל עבודה זרה כאברהם אבינו, או שהוא נכשל בעבודה זרה שהיא אהבת זרים^א ובזה הורס את יסוד כל כח הזכות שעליה בנוי כל ביהמ"ק הראשון.

והנה, כבר שלמה המלך עצמו, בונה ביהמ"ק, עובר את גבולות האהבה הנכונים ומפנה אהבה למקום שאסור להפנות, ככתוב (מ"א י"א) "והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות ואת בת פרעה, מואביות, עמוניות, אדומיות, צדניות, חיתיות, מן הגויים אשר אמר ה' אל בני ישראל לא תבואו בהם והם לא יבואו בכם אכן יטו את לבבכם אחרי אלוהיהם, בהם דבק שלמה לאהבה... ויהי לעת זקנת שלמה נשיו היטו את לבבו אחרי אלוהים אחרים".

.....

א. בכל התנ"ך, באין ספור מקומות, נמשלה העבודה זרה לאשה מנאפת תחת אישה, שאוהבת זרים במקום לאהוב את אישה בלבד, והוא חיובם של ישראל לאהוב את ה' בלבד בכל לבבם נפשם ומאודם, ולנתץ כל אהבה זרה.

בניגוד לאברהם אבינו שמסר נפשו במלחמתו נגד העבודה זרה, שלמה המלך לא מיחה בנשיו שהיו עובדות עבודה זרה בירושלים ("אז יבנה שלמה במה לכמוש שיקוץ מואב בהר אשר על פני ירושלים, ולמולך שיקוץ בני עמון, וכן עשה לכל נשיו הנכריות מקטירות ומזבחות לאלוהיהן" – מ"א י"א ז'-ח'), ובזה כבר התחיל להשמט ולהיחרב כל היסוד של זכות אברהם אבינו שעליו בנוי כל ביהמ"ק הראשון.

וכל שכן בהמשך הדורות, שעם ישראל ומלכים רבים שלהם עבדו עבודה זרה בתוקף רב ובזה הרסו במו ידיהם את ביהמ"ק הראשון שכל זכות קיומו היא בזכות האהבה הבלעדית לה'. משא"כ ביהמ"ק השני שנבנה בזכות יראת ה' (של יצחק אבינו), עבירות אחרות שהן הניגוד הגמור ליראת ה' הן שהחריבוהו, כדלהלן.

ד. בית המקדש השני – הוא ביהמ"ק של יצחק אבינו ותלמידיו, עובדי ה' מיראה.

בית המקדש השני, שנבנה בכח זכותו של יצחק אבינו, כל כח קיומו הוא בזכות יראת ה' והקדושה שבה עבד יצחק אבינו את הבורא. יצחק הוא הקדוש ביותר מבין שלושת האבות, עולה תמימה, היחיד שלא הורשה לצאת מארץ ישראל.

וכן, בית המקדש השני נבנה ע"י זרובבל ונחמיה וסיעתם, ואח"כ עלה גם עזרא הסופר מבבל וחיזקם. והמעין בספר עזרא ונחמיה יראָה את עבודת ה' מיראה של נחמיה ושל עזרא, את הוידויים והתחנונים הארוכים שלהם הנאדרים בקודש, ואת הכנעתם העצומה לפני ה' אלוקי השמים (כמבואר בספר עזרא פרק ט' ונחמיה פרקים א' וט') – כראוי לתלמידיו של יצחק אבינו.

והנה, כבר אמר דוד המלך ע"ה בספר תהילים "לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם... נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה". דשמירת הלשון היא המבחן הגדול של יראת ה', אם יש יראת אלוקים יודעים שהוא מגיד לאדם מה שיחו ושעתידיים ליתן את הדין על כל מילה אסורה שמדברים אף בחדרי חדרים.

לכן, הנסיון והמבחן הגדול לקיומו של ביהמ"ק השני היה אם יתמידו ישראל בכח היראה של יצחק אבינו וינצרו לשונם מלשון הרע וממחלוקת.

ועל כן, דוקא עבירה זו של לשון הרע ושנאת חינום שנכשלו בה ישראל באותה תקופה היא אשר החריבה את בית המקדש השני – בית מקדשו של יצחק – כמבואר בגמרא יומא דף ט' ב'.

גם איתא בגמרא בבא מציעא דף ל' ב' "לא חרבה ירושלים (בחורבן בית שני) אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפני משורת הדין" – הנה, ההקפדה היתירה בין אדם לחבירו על העמדת הדין על דין תורה בלי נכונות לוותר לחבירו מאומה לפני משורת הדין, היא סמל של מידת הגבורה העוברת את הגבולות הנכונים, שאין עימה את האיזון של החסד.

וכיון שמידת הגבורה של יצחק כשעברה את הגבולות הנכונים, ללא איזון החסד, יצרה את הפסולת בדמות עשיו, כך עם-ישראל בתקופת ביהמ"ק השני, כשעברו בחטאיהם את גבולות הגבורה והיראה ע"י הקפדה יתירה בין איש לרעהו ושנאת חינום, באה הפסולת של יצחק שהיא עשיו – המלכות הרומאית, והיא היא אשר החריבה את ביהמ"ק השני.

**ה. ביאור הטעם לכל שאר ההבדלים בין
ביהמ"ק הראשון לביהמ"ק השני, שנימנו
לעיל בסעיף ב'.**

מעתה, מבוארים היטב בס"ד גם כל שאר ההבדלים שבין ביהמ"ק הראשון לביהמ"ק השני, שנימנו לעיל בסעיף ב'.

דהנה, בניית ביהמ"ק הראשון לא הופרעה כלל ע"י הגויים שסביב לישראל, אדרבה, הם עזרו מאוד בבניין הבית. והיינו טעמא דכיון שביהמ"ק הראשון נבנה מכח עבודת אהבת ה' של אברהם אבינו, ובגמול זה השפיע הקב"ה ג"כ אהבה רבה, הרי ברכת השלום הרב וההערכה הגדולה מכל הגויים סביב הם חלק נכבד מאותה השפעת האהבה לאברהם אבינו ולשלמה המלך. וכמו שאברהם אבינו קָרַב את כולם תחת כנפי השכינה עד שקראו לו כל הגויים "נשיא אלוקים אתה בתוכינו" וחפצו בקרבתו ובשלומם, כך גם בשלמה המלך "כי שלמה שמו, ושלום ושקט אל ישראל בימיו", "ויבואו מכל העמים לשמוע את חכמת שלמה מאת כל מלכי הארץ" וכולם חפצו בקרבתו. לכן, ביהמ"ק הראשון שהוא ביהמ"ק של אברהם ושלמה אוהבי ה' ואהוביו, נבנה מתוך ברכת השלום, העזרה הרבה וההערכה מאת כל הגויים סביב.

משא"כ בביהמ"ק השני, כל הגויים מסביב הצרו מאוד וניסו בכל כוחם למנוע את בנין הבית, עד אשר הבונים נאלצו להיות במצב של "באחת ידו עושה במלאכה ואחת מחזקת השלח" – והוא משום שביהמ"ק השני נבנה בכח הזכות של עבודת ה' מיראה של יצחק אבינו, וטבעה של עבודת ה' מיראה וגבורה היא הפרישות וההסתגרות מפאת הקדושה וההתעלות האישית בדרגות הקדושה והטהרה תוך כדי

התרחקות והתנזרות מכל הגויים ומכל טומאה. וכן בבניית ביהמ"ק השני זרובבל דוחה את השומרונים ולא מאפשר להם להשתתף בבניית המקדש (עזרא ד',ג').

צורת עבודת ה' הזו מעצם טבעה היא מעוררת קנאה גדולה ושנאה אצל הזרים והגויים, שמרגישים עצמם מרוחקים ומנוכרים מדרגות הקדושה, ואינם יכולים להגיע או להתקרב אליה, וכמו שמצינו אצל יצחק אבינו שרבו עימו על הבארות של "עשק" ו"שטנה" ושאמרו לו "לך מעמנו כי עצמת ממנו מאוד".

לכן ביהמ"ק השני, שהוא ביהמ"ק של יצחק אבינו, נבנה תוך כדי התנגדות ושנאה עזים ביותר מאת כל הגויים סביב, שניסו בכל כוחם למנוע את בנייתו, בניגוד גמור לביהמ"ק הראשון – ביהמ"ק של אברהם אבינו, עמוד החסד, אשר היה מכניס בכח החסד את כולם באהבה תחת כנפי השכינה, שבבניית בית מקדשו עזרו מאד הגויים שמסביב.

בביהמ"ק הראשון היו הארון והכרובים, ובביהמ"ק השני – לא היו. דכיון דביהמ"ק הראשון נבנה מכח עבודת ה' מאהבה של אברהם, ובגמול זה השפיע הקב"ה אהבה רבה כנ"ל, הרי הארון והכרובים הם הביטוי העז ביותר והסמל של השראת השכינה – האהבה והקרבה היתירה שרוחש הקב"ה-הדוד לרעייתו – עם ישראל, וכדאמרו חז"ל "בין שדי ילין" – בין שני בדי הארון הבולטין מהפרוכת, לכן פשוט שהם צריכים להמצא בביהמ"ק הראשון.

משא"כ ביהמ"ק השני שנבנה מכח עבודת ה' מראה של יצחק, ולא מכח אהבת ה', כמים הפנים לפנים גם מאת ה' לא נמצאים בו הארון והכרובים שהם סמל האהבה.

מאידך גיסא, כתוב בספר משלי "יראת ה' תוסיף ימים" ולכן ביהמ"ק השני שנבנה מכח עבודת ה' מיראה, האריך ימים יותר מביהמ"ק הראשון שנבנה מכח עבודת ה' מאהבה.

המקום שבו משרה ה' את שכינתו בעולם הזה, דהיינו מקום בית המקדש, קרוי בפי אברהם אבינו "הר", ואילו בפי יצחק אבינו – "שדה". כי עבודת אברהם אבינו את ה' היא עבודה מאהבה, ועבודת ה' מאהבה ומחוס הלב היא עבודה של התפשטות והגבהה, כאותה עיסה התופחת ומגבהת מאוד מחמת חוס האפייה, בניגוד לעבודת ה' מיראה ומהכנעה, שהיא כח הקור הגורם להתכווצות ולהתבטלות כשדה מישור מפחד ה' ומהדר גאוונו, לכן יצחק אבינו קורא למקום "שדה".

ביהמ"ק הראשון – נחרב ע"י הכשדים הבאים מהמזרח, מארצות החום, ובית שני – נחרב ע"י הרומאים בני עשיו הבאים מהמערב, מארצות הקור.

דהמדבריות וארצות החום הכבד, כמו ארץ בבל, הם המקומות בכדור הארץ בהם מופיעה מידת החסד באופן שעוברת את גבולותיה הנכונים, ללא האיזון הנכון של הגבורה – הקור, עד שמרוב החום השורר במדבריות לא גָּדַל שם מאומה. ולכן הישמעאלים, שהם העמים שנולדו מהפסולת של אברהם אבינו – ממידת החסד שעברה את הגבולות הנכונים, הם יושבי המדבריות וארצות החום הכבד.

וכיון שהעבירה שהחריבה את ביהמ"ק הראשון היתה האהבה שעברה את גבולותיה הנכונים, דהיינו העבודה זרה שהיא אהבת זרים,

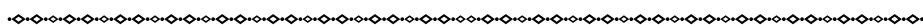
לפיכך באו הכשדים מהמזרח מארצות החום הכבד העובר את גבולות החסד הנכונים, והם שהחריבו בפועל את ביהמ"ק הראשון.^ב

משא"כ ביהמ"ק השני נחרב בגלל עבירות היראה של לשון הרע, ושל היראה שעברה את גבולותיה הנכונים, דהיינו ההקפדה היתירה בין אדם לחבירו, שנאת חנם והעמדת הדין על דין תורה בלי נכונות לוותר מאומה, בלי האיזון של החסד.

ולכן, המחריבים את ביהמ"ק השני הם בני עשיו הרומאים שהם פסולת הגבורה שעברה את גבולותיה הנכונים, והם באים מהמערב מארצות הגבורה והקור הגדול שעובר את גבולותיו הנכונים, ארצות שבהם חסר האיזון של החום – האהבה של החסד.

נתבאר לנו אם כן השינוי, מדוע בית ראשון נחרב ע"י הכשדים משורש ישמעאל שבאו מהמזרח, מארצות החום, לעומת בית שני שנחרב ע"י הרומאים בני עשיו שבאו מהמערב, מארצות הקור.

מעתה, גם יתבאר לנו מדוע אחרי חורבן ביהמ"ק הראשון היתה גלות קצרה, ויחסית לא כ"כ נוראה, ואילו אחרי חורבן בית שני הגלות ארוכה מאד ונוראה מאד עם עינויי האינקויזיציה ועלילות הדם והפוגרומים והשואה האיומה עם אכזריות מזעזעת.

ב. בבל היא מרכז העבודה זרה ומקום הולדתה, לפיכך אם חטאתם בעבודה זרה יבואו הגויים ממקום הולדת העבודה זרה ויגלו אתכם חזרה לשם, לאותו מקום שממנו זכה לצאת אברהם אביכם בזכות מלחמתו נגד העבודה זרה. וכמו שהם חטאו בעבודה זרה שהיא אהבת-זרים, שזהו חסד שעובר את הגבולות הנכונים, דהיינו חסד הפוך, מזויף ופסול, כמו כן במידה כנגד מידה גם שילם להם ה', שביוצאם לגלות בבל יצאו לקראתם הישמעאלים במעטה של חסד שהיה מזויף ופסול - בבשר ודגים מלוחים ובנודות נפוחים (כמובא ברש"י בראשית כ"א י"ז ממדרש רבה), וכך מתו ישראל ע"י החסד ההפוך המזויף והפסול של ישמעאל, כנגד החסד ההפוך והפסול שעשו ישראל בעובדם עבודה זרה.

והביאור בזה, דתמיד פסולת החסד, דהיינו החסד שעובר את גבולותיו הנכונים, פחות חמורה מאשר פסולת הגבורה, דהיינו מאשר הגבורה שעוברת את גבולותיה הנכונים.

כדמצינו שישמעאל – שהוא פסולת החסד – לא כפר בעיקר, וגם חזר בתשובה בסוף ימיו, בניגוד לעשיו – שהוא פסולת הגבורה – שכפר בעיקר, ולעולם לא חזר בתשובה.

ולכן, רק בגלות שאחרי חורבן בית שני, שנחרב כנ"ל בגלל שנאת חינם ואי-ויתור על קוצה של מידת הדין, דהיינו בגלל הגבורה שעברה את גבולותיה הנכונים, ובגינה נחרב ע"י בני עשיו שהם פסולת הגבורה, יצאנו לגלות ארוכה ונוראה מאד עם זוועות האינקויזיציה והפוגרומים ואכזריות השואה שלא היו כמותם מששת ימי בראשית.

דבני בניו של עשיו ועמלק וכל כת דילייהו, והעינויים המזעזעים באכזריותם שְׁעָשׂוּ, מהווים את ההתגלמות המלאה והקיצונית ביותר של פסולת הגבורה, של האכזריות של עשיו ועמלק אשר אין בה טיפת רחמים וחמלה כלל, אכזריות המגיעה מתוך חשיכה מוחלטת ומתוך השמדת כל זיק אור הבא מהנשמה שהיא חלק אלוק ממעל, ללא שמץ כלשהו של אהבה ושל חסד שמקורם באמונת האדם בבורא העולם ובאהבתו, או עכ"פ מהארת הנשמה שהיא חלק אלוק ממעל, ודוק.

ו. בית המקדש השלישי - הוא ביהמ"ק של יעקב אבינו, השילוב הנכון בין האהבה לבין היראה, ולכן רק מיטתו של יעקב שלימה, וכן ביהמ"ק שלו יתקיים לעד.

אבינו השלישי, יעקב אבינו, משולבים בו יחדיו כח החסד של אברהם וכח הגבורה של יצחק, ולכן הוא בחיר האבות - עמוד האמת, השילוב הנכון בין החסד לבין הגבורה, בין עבודת ה' מאהבה לבין עבודת ה' מיראה, שילוב המתקיים לעד. ולכן רק מיטתו של יעקב שלימה - שכל בניו צדיקים ללא פסולת כלל, בניגוד לאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ובניגוד ליצחק שיצא ממנו עשיו.^ג

כמו כן, ביהמ"ק השלישי, הוא ביהמ"ק שיבנה במהרה בימינו בכוחו ובזכותו של יעקב אבינו, יבנה במידת האמת, בשילוב הנפלא של החסד ושל הגבורה יחדיו, שכאשר הם שלובים יחד הם יוצרים את האמת המוחלטת בלי פסולת כלל^ד ולכן הבית השלישי יהיה בנין העומד לנצח, שלא יחרב לעולם.

זהו שכתוב בספר ישעיה (ב' ב'-ג'): "והיה באחרית הימים נכון

ג. מעניין לציין דנהוגים בעולם ג' לוחות שנה: לוח השנה של בני עשיו - המחושב רק לפי שנת החמה, ולוח השנה של בני ישמעאל - המחושב רק לפי שנת הלבנה, ורק הלוח היהודי הוא הלוח היחיד המאוזן התואם עם כל הבריאה, שמשולבים בו יחדיו גם שנת החמה וגם שנת הלבנה, שרק בו יש את השילוב הנכון בין החסד ובין הגבורה, בין השמש ובין הירח, בין היום ובין הלילה, כפי שברא הקב"ה את העולם, ככוחו של העם הנבחר - עם ישראל, בני יעקב.

ד. כתוב בתורה (דברים ל"ב, ט') "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", ופירש שם רש"י על זה וז"ל: ומי הוא עמו, יעקב חבל נחלתו, והוא השלישי באבות המשולש בשלוש זכויות: זכות אבי אביו וזכות אביו וזכותו, הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים, והוא ובניו היו לו לנחלה, ולא ישמעאל בן אברהם, ולא עשיו בנו של יצחק.

יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגויים, והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל ה' אל בית אלוקי יעקב" – דבית המקדש השלישי הוא אכן בית המקדש של יעקב אבינו.

וזהו שמבארת על זה הגמרא (בפסחים פ"ח א') "בית אלוקי יעקב" – ולא אלוקי אברהם ויצחק? אלא, לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר "אשר יאמר היום בהר ה' יראה", ולא כיצחק שכתוב בו שדה שנאמר "ויצא יצחק לשוח בשדה", אלא כיעקב שקראו בית שנאמר "ויקרא שם המקום ההוא בית אל".

ופירש"י, דהר המוריה ושדה דיצחק ובית אל דיעקב, כולם בהר הבית התפללו, אולם רק יעקב קראו בית – מקום מיושב.

הבית השלישי, שיבנה במהרה בימינו בזכותו של יעקב אבינו, בשילוב הנפלא של החסד והגבורה, הוא המיושב שיתקיים לעד. דכמו שמיעקב אבינו לא יצאה פסולת כלל, כך אין כח בעולם שיוכל להחריבו, אלא ממנו תצא תורה לעולם, ולכל העולם, ודבר ה' מירושלים.

קעה

בח גדול של קדושה שיורד לעולם,
מלווה תמיד באיזה דופי

— כח גדול של קדושה שיורד לעולם מלווה תמיד בדופי — קעז

כח גדול של קדושה שיורד לעולם מלווה תמיד באיזה דופי

תוכן המאמר

- א. שרה אמנו ואבימלך.
- ב. יעקב אבינו נושא שתי אחיות.
- ג. משה רבינו נולד מעמרם שנושא את דודתו.
- ד. מלכות בית דוד נמשכה מפני שהיה בה דופי.
- ה. מלך המשיח מגיע לעולם בדרכים עקלקלות, שכלפי חוץ נראות בזויות ביותר.
- ו. מדוע כל כח גדול של קדושה שיורד לעולם מלווה תמיד באיזה דופי.

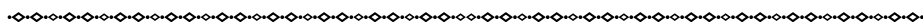
כלל הוא בהנהגת הקב"ה את הבריא, שכל כח גדול
של קדושה שיורד לעולם, מלווה תמיד באיזה
דופי, כדי להשתיק בזה את הסיטרא אחרא שלא
יפריע לכח הקדושה.

משל למה הדבר דומה? לכלב נובח הרודף אחרי
האדם לנושכו, שזורקים לכלב עצם כדי
שיתעסק עם העצם ויפסיק לרדוף אחרי האדם.
נביא כאן בעז"ה דוגמאות רבות ליסוד זה.

א. שרה אמנו ואבימלך

שרה אמנו אשת אברהם היתה עקרה ולא ילדה כל השנים.
רק אחרי שנלקחה בכח לאבימלך והושבה אח"כ לאברהם, רק אז,
מיד "וה' פקד את שרה כאשר אמר, ותהר ותלד שרה לאברהם בן".
רק אחרי שליצני הדור היו אומרים מאבימלך נתעברה שרה שהרי
כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה ממנו, וממילא הבן הוא
ממזר, רק אז נתעברה מאברהם וילדה את יצחק הקדוש^א.

הנה, רק אחרי שהסיטרא אחרא כבר יכול ללעוג ולבוז ולטעון
דיצחק בנה של שרה הוא ממזר, וממילא כל עם ישראל שנבנה ממנו
הם כולם ממזרים, רק אז יכולים אברהם ושרה ללדת את יצחק הקדוש
ולבנות ממנו את עם ישראל.

א. יצחק אבינו הוא במעלת הקדושה, הקדוש ביותר מבין ג' האבות. שהיה מוכן
להישחט כקרבן עולה לקב"ה, ורק עליו נאסר לצאת מארץ-ישראל, ורק לו היתה
אשה אחת בלבד, והדברים ארוכים וידועים.

ב. יעקב אבינו נושא שתי אחיות

יעקב אבינו, אבי שנים-עשר השבטים, נושא שתי אחיות ומהם נבנה עם-ישראל.

והנה, כתוב בתורה (ויקרא י"ח, י"ח) "אשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה", והנושא שתי אחיות, מדין תורה הולד ממזר.

אמנם, היה זה לפני זמן מתן-תורה ועדיין לא חלו דיני התורה (ועוד, דכשנישאו רחל ולאה ליעקב אבינו הרי הן כמי שעברו גיור, וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואינם נחשבות אחיות).

ומ"מ, כבר יש לסיטרא אחרא מקום לבז וללעוג שבני ישראל ממזרים מדין תורת ישראל, ולכן כבר יכולים לרדת לעולם נשמות שנים-עשר השבטים הקדושים הבונים את עם ישראל.

ג. משה רבינו נולד מעמרם שנושא את דודתו

משה רבינו, בחיר המין האנושי שקיבל תורה מסיני ומסרה לישראל, נולד מעמרם ויוכבד. יוכבד היתה דודתו של עמרם, אחות אביו קהת, וכתוב בתורת-משה (ויקרא י"ח, י"ב) "ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך היא" ומדין תורה הולד ממזר. נמצא, שלפי תורת-משה, משה רבינו עצמו הוא ממזר.

אמנם, היה זה לפני מתן תורה ועדיין לא חלו דיני התורה. ומ"מ, אחרי שכבר יש לסיטרא אחרא מקום לבוז וללעוג דמשה רבינו הוא ממזר מדין תורת משה עצמה, כבר יכולה לרדת לעולם נשמת משה רבינו אדון הנביאים, לקבל את התורה מהקב"ה ולהנחילה לישראל.

ד. מלכות בית דוד נמשכה מפני שהיה בה דופי

איתא בגמרא יומא כ"ב ב'ב': "אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאול מפני שלא היה בו שום דופי", אבל דוד שבא מרות המואביה וכתוב בתורה "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד עולם" יש בו דופי, ולכן כבר יכולה להימשך מלכותו.

אמנם, נמסר בתורה שבעל-פה "עמוני – ולא עמונית, מואבי – ולא מואבית", אבל כבר יש לסיטרא אחרא מקום לבוז וללעוג למלכות בית דוד, וכפי שאכן דואג ואחיתופל היו מבזים ומחרפים את דוד על שבא ממואב, ולפיכך כבר יכולה להתקיים בעולם שושלת הזהב של מלכות בית דוד הנמשכת עד מלך המשיח, הממליכה את הקב"ה בעולם.

אבל כשאין שום דופי, כפי שהיה במלכות בית שאול, לא יכולה להימשך משם מלכות אשר תמליך את הקב"ה בעולם.

ה. מלך המשיח מגיע לעולם בדרכים עקלקלות, שכלפי חוץ נראות בזויות ביותר

מלך המשיח אשר יתקן את העולם במלכות ש-ד-י וימליך את הקב"ה על העולם כולו, שכל מלך המשיח קדושה וטהרה עד ש"הריחו ביראת ה', והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו" (ישעיה י"א), מגיע לעולם בדרכים עקלקלות מאוד, שכלפי חוץ נראות בזויות ביותר.

ראשית צמיחתו מאבא (לוט) שבא על בתו, ובהמשך הדורות מיהודה שבא על כלתו שחשבה לזונה, ובהמשך מבוועז שנושא גיורת מואבית אחרי שנפגשה עמו בלילה בגורן.

לולא שהיה מגיע בדרכים כה בזויות, בדופי על דופי, לא יכלה לרדת לעולם נשמה קדושה כל כך שתמלא את התפקיד הנשגב של מלך המשיח.

ו. מדוע כל כח גדול של קדושה שיורד לעולם מלווה תמיד באיזה דופי

טעמים רבים יש להנהגה זו של הקב"ה בבריאה, ונכתוב שניים מהם.

ראשית, דצריך לבלבל את השטן, דאילו היה יורד הכח הגדול של הקדושה ללא שום דופי, היו נלחמים בו השטן והסיטרא אחרא בצורה ישירה וחזיתית עד שלא היה יכול להשפיע כלל בעולם.

אולם, אחרי שיש בו דופי ונראה שמשם לא תצא קדושה אלא ההיפך, מניחו השטן והולך לו, וכך יכול הוא להתפשט ולהאיר בעולם.

ועוד טעם, דאחד מיסודות כל בריאת העולם הזה, היא הבחירה החופשית בין טוב לרע, דבגלל הנסיון השקול שבין הבחירה בטוב או ברע, מגיע כל השכר.

מעתה, אילו כח הקדושה היה יורד לעולם ללא דופי, היה בכוחו הגדול מושך את הבריות במשיכה חזקה מאוד לצד הטוב, עד שִׁכְּפֹת המאזניים אשר צריכות להציע לאדם בשווה את דרך הטוב ואת דרך הרע, היו מוטות בהרבה לצד הטוב, והרי זה נוגד את יסודות הבריאה.

לכן, כל כח גדול של קדושה שיורד לעולם מלִּוּנָה תמיד באיזה דופי, כדי לאזן ולהשוות את מאזן הבחירה בין הטוב לבין הרע.

קפג

הקב"ה משתמש אף בעבירות החוטאים
להשגת מטרותיו הברוכות

הקב"ה משתמש אף בעבירות החוטאים להשגת מטרותיו הברוכות

תוכן המאמר

- א. "רב מחולל כל ושוכר כסיל ושוכר עוברים".
- ב. העבירה של מכירת יוסף לעבד.
- ג. העבירות של אלימלך ומחלון.
- ד. "ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלוקים".
- ה. קיבוץ הגלויות גם באמצעות עבירות הרשעים.

א. "רב מחולל כל ושוכר כסיל ושוכר עוברים"

כתוב בספר משלי (כ"ו, י'): "רב מחולל כל ושוכר כסיל ושוכר עוברים". אחד הפירושים הנפלאים לפסוק זה הוא כדלהלן: הקב"ה מחולל את כל אשר נעשה בעולם, ולפעמים הוא "שוכר", דהיינו משתמש בטיפשותו של הטיפש לצורך השגת מטרותיו הברוכות, וכן, לפעמים הוא "שוכר", דהיינו משתמש אף בעבירות של העוברים על התורה לצורך השגת מטרותיו הברוכות.

ראשית, נביא כאן דוגמא ל"שוכר כסיל".

איתא בגמרא נדרים נ' א', דמששה דברים העשיר ר' עקיבא, ואחד מהם הוא מהמטרוניתא.

דפעם אחת הוצרכו ישראל ללוות מעות, ולוה אותם ר' עקיבא ממטרוניתא אחת, אמרה לו מי שאמר והיה העולם והים הגדול יהיו ערבים שלי.

כשהגיע זמן הפרעון חלה ר' עקיבא, עמדה על שפת הים ואמרה ידעתי שאלמלא שעכבו אונס לר' עקיבא היה פורע בזמנו, מי שאמר והיה העולם והים ישלמו ערבותם, מה עשה הקב"ה? נשתטית בתו של קיסר ונטלה קופסא מלאה זהב ומרגליות ושלחה על פני המים, והרוח הביאתה לפני אותה מטרוניתא ונטלתה, כשעמד ר' עקיבא מחוליו נטל בידו את הממון שהיה חייב והביאו לה, אמרה לו כבר פרעו לי ערביך, לקחה כדי חובה, והמותר נתנה לר' עקיבא.

הנה, שכר הקב"ה את כסילותה של בתו של הקיסר כדי להשיג את מטרותיו הברוכות, דע"י כסילותה פרע הקב"ה למטרוניתא את ההלוואה, והעשיר את ר' עקיבא.

ב. העבירה של מכירת יוסף לעבד

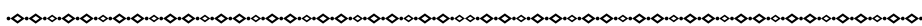
נתבאר לעיל, דהקב"ה "שוכר עוברים", דהיינו שהוא משתמש אף בעבירות של העוברים על התורה להשגת מטרותיו הברוכות.

דוגמא לזה אנו מוצאים בעבירה של מכירת יוסף לעבד ע"י אחיו. דאחר פטירת יעקב אבינו, פחדו אחיו מנקמת יוסף, "ויאמרו לו הננו לך לעבדים, ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלוקים אני, ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב" (בראשית נ' י"ח-י"ט).

דרכים רבות מאוד יש להקב"ה כדי להחיות את בני ישראל בשנות הרעב, גם בלי העבירה של מכירת יוסף לעבד.

אולם, אחרי שאחי יוסף מבחירתם החופשית החליטו לעבור עבירה ולמכור את יוסף אחיהם לעבד, הם ודאי יִעָנְשׁוּ על כך מן השמים, אבל הקב"ה אומר אם כבר עשיתם כך, אנצל את תוצאות העבירה שלכם לצורך השגת המטרה שלי שהיתה להחיות את העם הרב של ישראל בשנות הרעב, אף שפשוט שהקב"ה יכל להשיג את מטרותו זאת בדרכים אחרות.

זהו שאומר להם יוסף, אתם אכן חשבתם עלי רעה, אבל הקב"ה ניצל את הרעה שעשיתם לצורך השגת מטרותו הטובה להחיות את העם הרב של ישראל בשנות הרעב^א.

א. אולי אפשר לומר, דזה ממידת החסד של הקב"ה להקל על עונשם של עוברי העבירה בזה שמגלגל על ידי העבירה שלהם מעשה מצוה. כגון בנידון דידן את המצוה להחיות עם רב מישראל בזמן הרעב, בפרט כשהעוברים את העבירה הם צדיקים.

ג. העבירות של אלימלך ומחלון

עוד דוגמא מובהקת ליסוד זה – דהקב"ה משתמש אף בעבירות של העוברים על התורה להשגת מטרותיו הברוכות – מוצאים אנו במגילת רות עם אלימלך ומחלון.

דהנה, תוכניתו של הקב"ה היתה להביא את רות המואביה ממואב ולהכניסה לעם ישראל לתוך השושלת המשפחתית שבתוך שבט יהודה שממנה אמור לצאת מלך המשיח.

דרכים רבות מאוד יש להקב"ה להשיג מטרה זאת.

אולם, הקב"ה איננו מתערב בבחירה החופשית של האדם, והנה, אלימלך מבית לחם החליט מבחירתו החופשית לעזוב את ארץ ישראל בעת מצוקת הרעב כדי שלא יטרידוהו העניים, והוא מחליט להגר לשדה מואב, אף שחטא בזה חטא גדול כמבואר בחז"ל. ומחלון בנו בהיותו בשדה מואב מחליט מבחירתו החופשית להתחתן עם גויה מואבית בשם רות, במקום עם בת ישראל, שאף זה חטא גדול מאוד.

הקב"ה מעניש את שניהם והורג את אלימלך ואת מחלון. מ"מ, בעקבות העבירות של אלימלך ושל מחלון מְפִיָּה רות את העם היהודי, את אלוקיו ואת תורתו, ובוחרת להתגייר ולהתלוות לנעמי חמותה השבה לארץ ישראל לבית לחם.

כאשר רות מגיעה לבית לחם עם נעמי, גומר הקב"ה את תוכניתו בקלות ומפגיש בין רות לבועז שהוא בן אחיו של חמיה אלימלך וגם בן-דוד של חמותה נעמי (כדאיתא בגמרא ב"ב צ"א א'), וכך אכן נכנסת רות לשושלת המלוכה של שבט יהודה.

הקב"ה יכל להכניס את רות המואביה לשושלת המלוכה של שבט יהודה בדרכים רבות אחרות גם בלי להשתמש בעבירות שעברו אלימלך ומחלון.

ומ"מ, אחרי שאלימלך ומחלון בחרו מבחירתם החופשית לעבור על התורה ובדרכי עבירה פגשו את רות המואביה, אומר הקב"ה אם כבר אירע כך, אנצל את תוצאות עבירותיהם לצורך התכנית האלוקית שלי להכניס את רות לשושלת המלוכה של שבט יהודה, אף שהקב"ה יכל לעשות זאת כנ"ל בדרכים אחרות.

הנה מצינו כאן דוגמא מובהקת לזה שהקב"ה המחולל כל, שוכר אף את העבירות של העוברים על התורה להשגת מטרותיו הברוכות.

ד. "ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלוקים"

ענין דומה ליסוד הנ"ל, מצינו בספר קהלת פרק ב' פסוק כ"ו. דכתוב שם: "ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלוקים". דהיינו, שהקב"ה נותן בלבם של החוטא חשק ותאוה לאסוף ולכנוס הון רב, כדי שכל ההון הזה יפול לידיהם של הצדיק אשר הקב"ה חפץ להעשירו.

במדרש רבה על פסוק זה, מובאת אחת הדוגמאות לזה מסנחריב מלך אשור אשר כבש ארצות ועמים רבים ושעבדם, ונטל מהם המון שלל וביזה ומסים, וכאשר צר סנחריב על ירושלים, יצא מלאך ה' והרג את כל מחנהו, וכך כל שללו של סנחריב נפל לידיהם של חזקיהו המלך הצדיק.

גם במקרה זה, הרבה דרכים יש להקב"ה להעשיר את חזקיהו הצדיק, אלא שהקב"ה ניצל את האכזריות של סנחריב הרשע, כדי שכל שללו וביזתו הם אשר יעשירו את חזקיהו הצדיק.

קיבוץ הגלויות – גם באמצעות עבירות הרשעים

הקב"ה הבטיח בתורה שבאחרית הימים יקבצינו מכל הגלויות וישיבנו לארץ ישראל, ככתוב: "ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלוקיך שמה" (דברים ל, ג).

בתקופתנו, הולכת ומתקיימת לעינינו ההבטחה האלוקית הגדולה הזאת. כיום, כבר יושבים בארץ הקודש למעלה מארבעים אחוז מכלל היהודים הנמצאים בכל העולם כולו, זו הפעם הראשונה מאז תחילת גלות אדום הארוכה, ובפרט שמרכז התורה הגדול ביותר בעולם כולו נמצא כיום בארץ ישראל.

הראשונים שָׁשְׁבוּ מהגלות לארץ הקודש, שָׁבוּ ע"י כח הקדושה – כגון תלמידי הגר"א ותלמידי הבעש"ט.

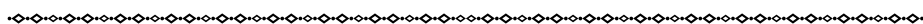
אולם, חלק ניכר מהשבים לארץ הקודש, הועלו לכאן ע"י אנשים רשעים מהתנועה הציונית החילונית שכל מטרתם היתה ליצור כאן בארץ ישראל "עם יהודי חדש" – רחמנא ליצלן – המנותק לגמרי מאלוקיו ותורתו.

ידועים לכל המעשים המזעזעים שעשו הציונים החילונים שגזרו לעולים את הפאות, והכניסו בכח את ילדיהם לקיבוצים חילוניים, ועשו כל טצדקי להכריח את העולים וילדיהם לבגוד בה' ובתורתו. כל ענין זה, הוא דוגמא נוספת קיצונית ליסוד שנתבאר בכל מאמר זה.

הקב"ה איננו מתערב כלל בבחירה החופשית, ואחרי שקמה עדת מרעים מפריצי ישראל בדמות התנועה הציונית החילונית שזרקו אחרי גוום את השבת והתפילין וכל דבר שבקדושה, וביקשו להקים בארץ ישראל "עם יהודי חדש" המנוכר לאלוקים ולתורתו, אזי "הבא ליטמא פותחין לו" ולא מנע אותם הקב"ה ממזימותיהם השפלות.

אלא שאמר הקב"ה, אתם את עונשכם תקבלו, אולם סוף סוף בתכניות שלכם נמצא גם סעיף אחד שיש לעלות לארץ ישראל ולהעלות את עם ישראל לארצו, וכיון שכך, אנצל את העבירות שלכם לתכניות שלי, שהרי התכנית האלוקית היא "ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלוקיך שמה", ואשתמש גם בכך – העוברים על התורה – להשיג את מטרתי הברוכה הזאת.

ואף שהקב"ה יכל לקיים את הבטחתו לקבץ גלויותינו גם בדרכים אחרות, מ"מ הוא לא נמנע מ"לשכור" גם את עבירות העוברים על התורה להשגת מטרות הברוכה, כפי שנתבאר בכל מאמר זה^א.

א. בקיבוץ הגלויות לארץ ישראל, היה בזה גם רווח, שהסיטרא אחרא לא יפריע למהלך הגדול הזה של שיבת עם ישראל לארץ הקודש, בראותו שהפועלים בזה עושים זאת במטרה לנתק את ישראל מאלוקיו.

קצג

המזלזל בחוקי הטבע –
מזלזל בכבודו של הקב"ה

המזלזל בחוקי הטבע מזלזל בכבודו של הקב"ה

תוכן המאמר

- א. חוקי הטבע הם חוקי האלוקים שחקק בבריאה, וכבודו של המלך שיכבדו את חוקיו.
- ב. גם כשהקב"ה צריך לעשות נס, הוא עושהו עד כמה שאפשר בדרך הטבע.
- ג. "איך אלך ושמע שאול והרגני".
- ד. מדוע לא מספיק לברוא רק דובים עזים, אלא צריך לברוא גם יער?
- ה. "מי שאמר לשמן וידלק הוא יאמר לחומץ וידלק".

א. חוקי הטבע הם חוקי האלוקים שחקק בבריאה, וכבודו של המלך שיכבדו את חוקיו.

הקב"ה ברא את העולם וחקק בו את חוקי הטבע. רצונו התמידי של מלך העולם הוא למשל שהשמן ידלק, ושהאש תשרוף, ושלארץ יהיה כח משיכה ולכן הנופל ממקום גבוה ימות, וכן כל כיוצא בזה. וכיון שחוקי הטבע הם חוקי האלוקים, המזלזל בחוקי הטבע מזלזל בכבודו של הקב"ה.

וזהו שאמרו חז"ל (שבת ל"ב א'): "לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס, ואם עושין לו נס מנכין לו מזכויותיו".

דכיון שרצונו הקבוע של הקב"ה הוא שיתנהגו בריותיו בדרכי הטבע ולא בניסים, לכן הנכנס למקום סכנה אינו מובטח כלל שיַעשה לו נס, ואם עושין לו נס מנכין לו מזכויותיו כיון שגרם להקב"ה לסטות מהחוקים שחקק בבריאה, וזה נגד רצונו ונגד כבודו.

ב. גם כשהקב"ה צריך לעשות נס, הוא עושהו עד כמה שאפשר בדרך הטבע.

אחד הניסים המפורסמים ביותר שעשה הקב"ה בעולם הוא נס קריעת ים-סוף. והנה כשהוצרך הקב"ה לעשות נס גדול זה, מבואר בתורה היאך הוא נעשה (שמות י"ד כ"א): "ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים".

מאז בריאת העולם לא מצינו שרוח עזה – ככל שתהיה עזה ותסתער כל הלילה – תוכל לבקוע את המים ולשים את הים ליבשה,

אולם אעפ"כ, הדרך הקרובה ביותר לדרכי הטבע לעשות נס כזה היא להוליד את הים ברוח קדים עזה כל הלילה, וכיון שכבודו של הקב"ה הוא שהעולם יתנהג עפ"י החוקים שחקק בטבע, גם כשצריך לקרוע את ים-סוף זה יעשה ככל האפשר בדרך הטבע ע"י רוח קדים עזה כל הלילה, ולא בדרך של נס מובהק בעליל, כדי לשמור ככל האפשר על החוקים שחקק הבורא בעולם – ששמירתם היא כבודו של הבורא!

דוגמא נוספת לזה, מצינו בדברי רבינו בחיי על שמות י"א, ד'. דכתב שם רבינו בחיי דמכת בכורות עשאה הקב"ה בכוונה בדיוק בחצות הלילה כיון שאז מתחיל לשלוט מזל מאדים, ונשתמש הקב"ה באחד ממשרתיו שהוא מאדים כדי להרוג בשונאיו, וכענין שאמרו במבול (ברכות נ"ט א') נטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם. ואעפ"י שהכח במאדים הוא רק להרוג אדם אחד או שנים, וגם זה רק כשהם נחלשו, ואילו בריבוי-עם ברגע אחד כמו שהיה בבכורי מצרים זה אי אפשר מכח המזלות כלל, אעפ"כ כאשר הקב"ה צריך לעשות נס הוא עושהו עד כמה שאפשר בדרכי הטבע, ולכן נשתמש הקב"ה לפחות במעט הכח שיש במאדים. וזו לשון רבינו בחיי שם: "כי אין הקב"ה משנה הטבע אלא אחר ההכרח ולצורך גדול".

עוד יש להוסיף על דברי רבינו בחיי בענין מכת בכורות. דהנה, לפני מכת בכורות מצווה הקב"ה את בני ישראל במצרים לקחת מדם הפסח "והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף... ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף".

בדומה לזה מצינו, דכאשר הקב"ה שולח את משה למצרים לגאול את עם ישראל, הוא אומר לו (שמות ד' י"ט): "לך שוב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך".

ולכאורה תימה, כיון שהקב"ה בעצמו שולחו, פשוט שהוא יגן עליו וישמרהו, ומדוע צריך הקב"ה להסביר למשה שמתו כל האנשים המבקשים את נפשו? והלא פשוט שגם אם לא מתו לא תקצר יד ה' מלהגן עליו ולשומרו, ואין מעצור לה' להושיע במעט או ברב.

אלא הביאור בזה הוא כנ"ל, דהקב"ה מסביר למשה שאין צורך לעשות לו נס מיוחד כדי לשומרו, כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשו, ולכן אין בשליחות זו שום פגיעה בכבודו של הקב"ה שכבודו למעט בנסים, משום דעתה אין צורך בנס "כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך".

ד. מדוע לא מספיק לברוא רק דובים עזים,

אלא צריך לברוא גם יער?

בספר מלכים (ב', ב') מסופר על אלישע הנביא כלדלהן: "ויעל משם בית-אל והוא עולה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח, ויפן אחריהם ויראם ויקללם בשם ה', ותצאנה שתיים דובים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים".

על זה אומרת הגמרא בסוטה (מ"ו ב' - מ"ז א') "רב ושמואל, חד אמר נס, וחד אמר נס בתוך נס, מאן דאמר נס יער הוה דובים לא הוה, מאן דאמר נס בתוך נס לא יער הוה ולא דובים הוה".

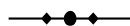
ושואלת שם הגמרא על זה "וליהוי דובים ולא ליהוי יער"? – פי' מדוע הוצרך ה' לברוא גם דובים וגם יער, שיברא רק דובים והם יהרגו

את הנערים הקטנים? עונה על כך הגמרא "דבעית" – דהיינו שהדובים מפחדים לתקוף בני אדם כשאין להם יער קרוב לנוס ולהתחבא, ורק כשהם קרובים ליער יוצאים בבטחון ותוקפים, לכן הוצרך הקב"ה לברוא גם יער.

ותימה, מדוע הוצרך הקב"ה לברוא גם דובים וגם יער, שיברא רק דובים עזים שלא מפחדים לתקוף בני אדם גם כשאין להם יער קרוב לנוס ולהתחבא.

התשובה על זה ברורה, דנוח לו להקב"ה לברוא גם יער, ובלבד שלא לשנות מהחוקים שחקק בטבע בבריאת העולם.

דכיון שבבריאת העולם חקק הקב"ה בטבעו של הדוב שהדוב מפחד לתקוף בני אדם כשאין לו יער קרוב לנוס ולהתחבא, כבודו של הקב"ה הוא שלא לשנות את החוקים שחקק בבריאה, ועדיף לברוא גם יער מאשר לשנות את החוקים שחקק ה' בבריאה! דשמירת חוקיו הוא כבודו!

ה. "מי שאמר לשמן וידלק הוא יאמר לחומץ וידלק"

בגמרא תענית (כ"ה א') מסופר על רבי חנינא בן דוסא שערב שבת אחד בין השמשות ראה את בתו שהיא עצובה, אמר לה בתי מדוע את עצובה? אמרה לו כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן והדלקתי ממנו אור לשבת, אמר לה בתי מה איכפת לך מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק, תנא היה דולק והולך כל היום כולו עד שהביאו ממנו אש להדלקה.

לאור כל מה שנתבאר במאמר זה, צריך ביאור, כיצד ביקש רבי חנינא בן דוסא שהקב"ה יאמר לחומץ וידלק וישנה בזה את החוקים

שחקק בבריאה והקב"ה נענה לו ולא הקפיד עליו, והרי כפי שנתבאר בכל המאמר כבודו של הקב"ה הוא שישמרו חוקיו שחקק בבריאה, ולא לעשות נסים אלא רק במקום ההכרח הגמור?

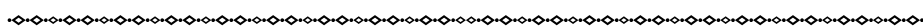
הביאור בזה הוא לענ"ד כדלהלן.

דאיתא בגמרא ברכות ס"א ב': "אמר רב לא איברי עלמא אלא לאחאב בן עמרי ולר' חנינא בן דוסא, לאחאב בן עמרי העולם הזה, ולרבי חנינא בן דוסא העולם הבא".

עוד איתא בגמרא תענית כ"ד ב': "אמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת-קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני דיו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת".

דרבי חנינא בן דוסא לא רוצה ליהנות כלום מן העולם הזה, והיה מסתפק במועט שבמועט, נמצא דמציאותו האמיתית שייכת לעולם הבא בלבד, וזהו שאמר רב דלא נברא העולם הבא אלא לר' חנינא בן דוסא.

וכיון שרבי חנינא בן דוסא לא נטל כלום מן העולם הזה, ועוד שכל העולם הזה כולו עם כל חוקיו ומתקיים רק בזכותו, הרי שהחוקים שחקק הקב"ה בעולם הזה אינם חלים עליו, ולכן היה מותר לו, ורק לו בלבד לבקש שהחומץ ידלק^א, והקב"ה נענה לו. ודוק.

א. וכן לבקש את שאר הנסים שביקש מה' כדאיתא שם בגמרא שקורות ביתה של איכו תתארכנה ותושלם התיקרה, ושהעצים יביאו דובים בקרניהם.

כאשר הקב"ה כועס על האדם
הוא איננו מאפשר לו לקיים
את המצוה

— כשהקב"ה כועס על אדם, איננו מאפשר לו לקיים המצוה — רה

כאשר הקב"ה כועס על האדם הוא איננו מאפשר לו לקיים את המצוה

תוכן המאמר

- א. גשמים בסוכה.
- ב. חטא המרגלים ומניעת קיום מצות המילה.
- ג. "אפילו בשעה שעושין צדקה הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים".
- ד. "כל שנה שאין תוקעין בה בתחילתה מריעין לה בסופה"
- לפי פירוש הבה"ג.

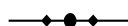

א. גשמים בסוכה

אחת מדרכי ההנהגה של הקב"ה בעולם היא, דכאשר הוא כועס על האדם הוא איננו מאפשר לו לקיים את המצוה.

הטעם לזה הוא, או משום שהקב"ה מואס אז בעבודת האדם הזה^א, או כדי שלא יזכה לקבל שכר על המצוה, או משום שני הטעמים גם יחד.

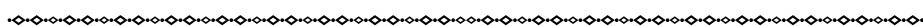
דוגמא ידועה להנהגה זו מצינו במשנה סוכה כ"ח ב' דתנן: "ירדו גשמים [בסוכה] מאימתי מותר לפנות? משתסרח המקפה, משלו משל למה הדבר דומה לעבד שמזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ומפרשת הברייתא בגמרא "שפך לו רבו קיתון על פניו ואמר לו אי אפשי בשימושך".

ב. חטא המרגלים ומניעת קיום מצות המילה

דוגמא מובהקת נוספת להנ"ל, מצינו בדור יוצאי מצרים.

המרגלים ודור יוצאי מצרים חטאו בזה שלא האמינו בקיום הבטחת ה' לרשת את ארץ ישראל כמבואר בפרשת שלח, ועל כן מידה כנגד מידה נשבע ה' שימותו במדבר ולא יכנסו לארץ ישראל, וכך לא יקבלו את הארץ שלא האמינו בקבלתה (כדכתיב שם במדבר י"ד כ"ח-ל': "חי אני נאום ה' אם לא כאשר דיברתם באזני כן אעשה לכם, במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם כו' אם אתם תבואו אל הארץ כו'").

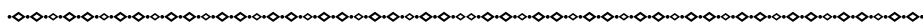

א. על דרך הכתוב בישעיהו (א', י"ב-י"ג): "כי תבואו לראות פני מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי, לא תוסיפו הביא מנחת שוא קטורת תועבה היא לי".

אולם, היה בזה קושי ובעיה, שהרי הקב"ה הבטיח בספר בראשית י"ז, ח"י) שבעד קיום מצות-מילה מקבלים את ארץ ישראל, וא"כ איך אפשר למנוע מהמרגלים ומכל הדור ההוא את ארץ ישראל אם תהיה להם זכות מצות מילה? לפיכך, מה עשה הקב"ה? מחטא המרגלים והלאה מנע מהם בכוונה את האפשרות לקיים את מצות המילה בבניהם, כדי שמן החטא והלאה לא תהיה להם זכות על ארץ ישראל שהובטחה עבור קיום מצות המילה², וכך יוכל להתקיים בהם העונש שלא יכנסו לארץ, כדי שלא יקבלו את הארץ שלא האמינו בקבלתה.

וכיצד מנע מהם הקב"ה מחטא המרגלים והלאה את האפשרות לקיים את מצוות המילה בבניהם? – זה מבואר היטב עפ"י הגמרא ביבמות ע"א ב' – ע"ב א'.

דהנה, בספר יהושע (פרק ד') מפורש שהדור שנולדו במדבר לא נימולו במדבר אלא נימולו רק אחרי כניסתם לארץ, ושם בגמרא מבואר מדוע לא נימולו, וזו לשון הגמרא: "איבעית אימא משום חולשא דאורחא, ואיבעית אימא משום דלא נשיב להו רוח צפונית דתניא כל אותם ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, מאי טעמא? איבעית אימא משום דנזופים הוו [ממעשה מרגלים – תוס' שם ד"ה נזופין, עי"ש], ואיבעית אימא דלא ניבדור ענני כבוד". ע"כ הגמרא.

ב. וא"ת, מה איכפת לן שנמנע מהם לקיים את מצות המילה בבניהם, והרי סוף סוף יש להם את זכות מצות המילה שבבשרם, שהרי כל דור יוצאי מצרים נימולו ונפרעו כמבואר בספר יהושע, י"ל דכיון דדור יוצאי מצרים נימולו ע"י אבותיהם בהיותם בני ח' ימים שאין בהם דעת אין להם שכר על זה, משא"כ אם הם היו מלים את בניהם יש כאן דעת שלהם ויש להם שכר על זה.

הנה, כעונש לדור המדבר על חטא המרגלים ובכיית החינם, נגזר עליהם לשוב במדבר ארבעים שנה, ככתוב בתורה "יום לשנה יום לשנה תשאו את עוונותיכם" וכך היו על כרחם כל הזמן במצב של חולשא דאורחא שמנע מהם את האפשרות למול את בניהם, וכן לפי הדעה שלא מלו את בניהם משום דלא נשיב להו רוח צפונית, הנה טעמא דלא נשבה להם רוח צפונית היה משום שהיו נזופים מחמת מעשה המרגלים, נמצא שלפי שני הטעמים שבגמרא החטא במעשה המרגלים הוא שמנע מהם את האפשרות למול את בניהם.

וכפי שנתבאר, בכוונה סובב הקב"ה כן מחטא המרגלים והלאה, דבגלל החטא במעשה המרגלים מנע מהם את האפשרות לקיים את מצות המילה בבניהם כדי שלא תהא להם זכות על ארץ ישראל שהובטחה עבור קיום מצות המילה, וכך יוכל להתקיים בהם העונש שלא יכנסו לארץ ישראל, כדי שלא יקבלו את הארץ שלא האמינו בקבלתה, כנ"ל, ודוק.

ג. "אפילו בשעה שעושין צדקה, הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים"

ירמיהו הנביא היה נרדף מאוד ע"י בני דורו הרשעים, ובפרט ע"י אנשי עירו – ענתות. צרות רבות עשו לו וביקשו עצות להורגו כמבואר בספר ירמיהו (י"ח, כ"ג), כגון שהשליכוהו לבור מלא טיט.

על זה התפלל ירמיהו ואמר: "ואתה ה' ידעת את כל עצתם עלי למות, אל תכפר על עוונם וחטאתם מלפניך אל תמחי ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם".

ומבאר הגמרא במסכת בבא קמא (ט"ז ב'): "דרש רבא מאי דכתיב ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם – אמר ירמיה לפני הקב"ה רבונו של עולם אפי' בשעה שעושין צדקה הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנים, כדי שלא יקבלו עליהם שכר".

הנה כי כן, כאשר הקב"ה כועס על הרשע הוא מונע ממנו את זכות המצוה, וזהו שביקש ירמיהו שאפי' בשעה שעושין הרשעים הללו צדקה יזמין להם הקב"ה בני אדם שבאמת אינם צריכים צדקה, כדי שלא תעמוד להם זכות מצות הצדקה.

ד. "כל שנה שאין תוקעין בה בתחילתה מריעין לה בסופה" – לפי פירוש הבה"ג

איתא בגמרא ר"ה (ט"ז ב'): "כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה, מאי טעמא דלא איערבב שטן".
ופירש הבה"ג (מובא בר"ן ובטור) – דאף אם אירע אונס ומשום אונס לא תקעו, אעפ"כ מריעין לה בסופה.

וביאר על זה ה"ט"ז (בסי' תקפ"ה סק"ז) וז"ל: באם נאנסו ולא תקעו, היא סיבה מאיתו יתברך שאירע להם כן, ובזה מראה להם הקב"ה שירע להם בסוף השנה. ונפקא מינה שיחזרו בתשובה ויצטערו על זה ועי"ז יתכפר להם מה שיתחייבו, עכ"ל.

כיון שהקב"ה כועס עליהם הוא גורם להם אונס שלא יוכלו לתקוע בשופר בראש-השנה כדי שיוכל להרע להם בסוף השנה.

ותקנתם שיחזרו בתשובה, שע"י זה יִנָּחַם ה' על הרעה שחשב להביא עליהם.

דיא

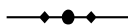
**מהלכי ה' הנפלאים
בתיקון חטא העבודה זרה
שהחריב את ביהמ"ק הראשון**

הארת הקשר ההדוק הנסתר שבין פורים לפסח

מהלכי ה' הנפלאים בתיקון חמא הע"ז שהחריב את ביהמ"ק הראשון הארת הקשר ההדוק הנסתר שבין פורים לפסח

תוכן המאמר

- א. הגלות לבבל דוקא - כדי לתקן את חטא העבודה זרה, נגדה נלחם אברהם באור כשדים, בבבל.
- ב. נסיון הכבשן של נבוכדנאצר בונה מחדש את זכות נסיון הכבשן של אברהם.
- ג. שכרו המדויק של גבריאל.
- ד. מדוע מתחילה הגאולה בבניית המזבח וייסוד ההיכל, ונעצרת למשך 18 שנה.
- ה. גזירות המן מכריחות את כל ישראל לחזור בתשובה מחטא הע"ז.
- ו. הארת הקשר ההדוק הנסתר שבין פורים לפסח.

א. הגלות לבבל דוקא - כדי לתקן את חטא העבודה זרה נגדה נלחם אברהם באור כשדים, בבבל.

איתא בגמרא יומא ט' ב': מקדש ראשון מפני מה חרב? מפני ג' דברים שהיו בו, עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים. ובמקומות רבים בדברי חז"ל מבואר שהחטא העיקרי מתוך הג' הנ"ל שבעטיו חרב ביהמ"ק הראשון היה חטא העבודה זרה.

וזהו שאנשי כנסת הגדולה בסוף גלות בבל צעקו אל ה' שיבטל את יצר העבודה זרה, כמסופר בגמרא יומא ס"ט ב', שאמרו: בייא בייא, היינו האי דאחרביה למקדשא וקלייה להיכליה, וקטלינהו לכולהו צדיקי, ואגלינהו לישראל מארעהון, ועדיין מרקד בינן, כלום יהבתי לן אלא לקיבולי ביה אגרא, לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן (ווי, ווי, זהו זה שהחריב את ביהמ"ק ושרף את היכלו, והרג לכל הצדיקים, והגלה לישראל מארצם, ועדיין מרקד בינינו, הרי נתת לנו אותו רק כדי לקבל בו שכר, איננו רוצים לא אותו ולא את שכרו), ונתקבלה תפילתם ונתבטל יצר העבודה זרה.

ביטול יצר הע"ז היה רק בסוף גלות בבל כנ"ל, אולם כל הגלות לבבל למשך שבעים שנה היתה בעיקר בגלל חטא הע"ז, ובשבעים שנות גלות בבל הללו הוצרכו לתקן את חטא הע"ז שהחריב את הבית הראשון, דכל עוד שלא תיקנו את החטא שבעטיו חרב ביהמ"ק אי אפשר לשוב לארץ ישראל ולבנות את ביהמ"ק השני, שתשרה בו השכינה מחדש בקרב ישראל.

מעשה, נתבונן בפליאה בדרכי ה' הנעלמות, אשר במשך שבעים שנות גלות בבל סובב בדרכים נפלאות את כל הסיבות כדי להעמיד את עם ישראל במצבים בהם יוכל לחזור בתשובה שלימה לתקן את

חטא הע"ז, כי רק אחרי תיקונו יוכלו לשוב לא"י לבנות את ביהמ"ק מחדש, כנ"ל.

דהנה, עצם הגליית עם ישראל אחרי חורבן בית ראשון דוקא לבבל, הוא משום דבבל היא ערש-ההולדת, המקור והמקום של העבודה זרה בעולם, שבה זרק נמרוד את אברהם אבינו לכבשן האש בגלל סירובו לעבוד ע"ז, ובזכות מסירות נפשו של אברהם אבינו שנלחם בכל כוחו נגד הע"ז, הוציאו הקב"ה מבבל מאור כשדים, והביאו לארץ ישראל שהיא הבסיס והמקור לאמונה בה' אלוקי ישראל ה' אחד.^א

כאשר עם ישראל – צאצאי אברהם אבינו – עבדו ע"ז בכל תוקף בתקופת בית ראשון בארץ ישראל, נהרסה בזה הברית של ה' עם אברהם אבינו אשר נלחם בכל עוז בע"ז.

לפיכך, אמר הקב"ה, אם חזרתם לגלולי אור-כשדים, תגורשו מארץ ישראל ותחזרו לבבל שהיא מקור ומקום הע"ז, דכיון שהרסתם את כל הברית בין אברהם אבינו להקב"ה, צריכים אתם לחזור לבבל, ולהתחיל הכל מחדש.^ב

א. ככתוב בהגדה של פסח: "מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו ועכשיו קירבנו המקום לעבודתו שנאמר (יהושע כ"ד ב') כה אמר ה' אלוקי ישראל, בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים. ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען".

ב. ככתוב בפתיחתא כ"ג למדרש איכה, ומובא ברש"י קהלת י"ב ה' על הפסוק "כי הולך האדם אל בית עולמו" - "ישראל שנקראו צאן אדם, אדם אתם, הולך אל בית עולמו - מבבל באו לבבל חזרו, תרח אבי אברהם מעבר הנהר היה."

**ב. נסיון הכבשן של נבוכדנאצר בונה מחדש
את זכות נסיון הכבשן של אברהם אבינו**

מה עשה הקב"ה? – כיון שכל הברית עם אברהם אבינו התחילה בכבשן של אור כשדים, שם מסר נפשו אברהם להישרף בכבשן האש של נמרוד כדי לא לעבוד ע"ז, לכן העמיד הקב"ה את עם ישראל מחדש באותו מקום ובאותו מצב שבו היה אברהם, ועתה נראה אם יחזרו בתשובה וימסרו נפשם נגד הע"ז כאברהם אביהם, דבלי זה לא יוכלו לשוב לארץ ישראל ולבנות מחדש את ביהמ"ק שנחרב בעוון זה של ע"ז.

לכן, נתן הקב"ה בלב נבוכדנאצר הכשדי, ממלא מקומו של נמרוד, שיעשה ג"כ כבשן אש באותו מקום של כבשן נמרוד בארץ הכשדים (אור כשדים), ויחייב את ישראל למסור נפשם, שאם לא ישתחוו לצלם הע"ז שעשה ישליכם לכבשן האש, כמו שנעשה לאברהם אבינו באותו מקום אותו דבר ממש עד שמסר נפשו להישרף בכבשן האש הכשדי כדי שלא לעבוד ע"ז.

ואכן, שלושה צדיקים מתוך כל עם ישראל, הרי הם חנניה מישאל ועזריה, עושים כאברהם אביהם ומוסרים נפשם להישרף בכבשן האש הכשדי, כדי שלא להשתחוות לצלם.

בזה הם הקימו מחדש את הברית בין הקב"ה לבין עם ישראל שנהרסה בע"ז שעבדו בבית ראשון, ובזה זרעו את זרע הזכות המחודשת לשוב לארץ ישראל ולבנות את בית המקדש.

ג. שכרו המדויק של גבריאֵל

מעתה, נבין היטב בצורה נפלאה, ממש כמין חומר, את דברי הגמרא דלהלן בפסחים דף ק"ח א'.

דזו לשון הגמרא שם: בשעה שהפיל נמרוד הרשע את אברהם אבינו לתוך כבשן האש, אמר גבריאֵל לפני הקב"ה, רבש"ע ארד ואציל את הצדיק מכבשן האש, אמר לו הקב"ה אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולמו, נאה ליחיד להציל את היחיד. ולפי שהקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה אמר תזכה ותציל שלושה מבני בניו. דרש ר"ש השילוני, בשעה שהפיל נבוכדנאצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש, עמד יורקמו שר הברד לפני הקב"ה אמר לפניו רבש"ע ארד ואצנן את הכבשן כו', אמר לו גבריאֵל אין גבורתו של הקב"ה בכך, שאתה שר ברד והכל יודעין שהמים מכבין את האש, אלא אני שר של אש ארד ואקרר מבפנים ואקדיח מבחוץ ואעשה נס בתוך נס, אמר לו הקב"ה רד, באותה שעה פתח גבריאֵל ואמר ואמת ה' לעולם. עד כאן הגמרא.

דלפי כל הנ"ל מבואר היטב, דהשכר שנתן הקב"ה לגבריאֵל בעד רצונו להציל את אברהם – שהוא יזכה להציל את שלושת בניו של אברהם (חנניה, מישאל, ועזריה) מכבשן האש של נבוכדנאצר, הוא שכר ממש באותו דבר עצמו שבו גבריאֵל ביקש להציל. שהרי כפי שנתבאר נסיונם של חנניה מישאל ועזריה הוא ממש אותו נסיון עצמו של אברהם אבינו, באותו מקום ובאותה צורה ממש, דאחרי הע"ז שעבדו ישראל בארץ ישראל נהרסה הברית של הקב"ה עם אברהם אבינו כנ"ל, ושלושת הצדיקים הללו הם שבונים מחדש את הברית של אברהם אבינו עם הקב"ה בעומדם מחדש באותו נסיון עצמו של אברהם באותו מקום ובאותה צורה ממש אחרי כ-1,350 שנה. זהו השכר הנפלא המדויק ביותר שאכן ניתן לגבריאֵל.

אז הכריז גבריאֵל, בקבלו שכר זה, "ואמת ה' לעולם"!

ד. מדוע מתחילה הגאולה בבניית המזבח וויסוד ההיכל, ונעצרת למשך 18 שנה

עפ"י הנ"ל, מוארת באור יקרות גם פרשה עלומה בדברי ימי עם ישראל בגלות בבל.

דהנה, בספר עזרא פרק ג' מתוארת ההתחדשות שהיתה בעם ישראל לאחר 52 שנה בגלות בבל, שאז, בעידודו של כורש מלך פרס, עולים חלק מגולי בבל לארץ ישראל ובונים את המזבח בהר הבית ואף בונים את היסוד של ההיכל של בית המקדש.

אולם, כמתואר שם בפרק ד', הגויים צוררי ישראל כותבים איגרות שיטנה למלך פרס שיעצור את בניית בית המקדש, הקיטרוג מצליח, ומתבטל המשך בניית בית המקדש למשך 18 שנה, עד סוף גלות בבל בשנה ה-70 לתחילת הגלות.

המהלך האלוקי הזה צריך ביאור, מדוע מתחילה הגאולה בבניית המזבח וויסוד ההיכל בשנת 52 לגלות בבל, ונעצרת למשך 18 שנה?

הביאור לזה הוא עפ"י הנ"ל, דאחרי שחנניה מישאל ועזריה עמדו בנסיון ומסרו עצמם לכבשן האש כדי שלא לעבוד ע"ז, נתקן חלק מחטא הע"ז שהחריב את ביהמ"ק הראשון, ונתחדשה הברית בין הקב"ה לישראל, ונזרע זרע הזכות המחודשת לשוב לארץ ישראל ולבנות את ביהמ"ק, לכן, בזכותם של חנניה מישאל ועזריה נבנה המזבח ומתייסד ההיכל.

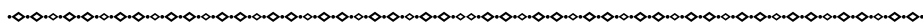
אולם, מאידך, כל שאר היהודים, חוץ מחנניה מישאל ועזריה, לא תיקנו עדיין את חטא הע"ז שהחריב את הבית הראשון, לכן, היה קיטרוג בשמים היאך אפשר לשוב לארץ ישראל ולבנות את ביהמ"ק והרי חוץ משלושת הצדיקים, שאר ישראל לא תיקנו עדיין את חטא הע"ז שהחריב את ביהמ"ק הראשון והגלה את ישראל לבבל.

קיטרוג זה בשמים הוליד בארץ את כתבי השיטנה של צוררי ישראל שעצרו במכתביהם וקיטרוגם למלך פרס את הבנייה, שנעצרה למשך 18 שנה, עד ששבו כל ישראל בתשובה מחטא הע"ז ע"י גזירות המן.¹

ה. גזירות המן מכריחות את כל ישראל לחזור בתשובה מחטא הע"ז.

והנה, 70 שנות גלות בבל מתקרבים לסופם ועדיין לא תוקן חטא הע"ז שהחריב את הבית הראשון, שהרי חוץ מחנניה מישאל ועזריה שמסרו נפשם על קידוש ה' שלא השתחוו לצלם שעשה נבוכדנאצר, שאר ישראל עדיין לא חזרו בתשובה על חטא הע"ז, וכל זמן שלא תוקן חטא זה שהחריב את ביהמ"ק אי אפשר לשוב לארץ ישראל ולבנות את ביהמ"ק.

ג. כאן רואים עוד דוגמא לכלל הידוע שכל מה שנעשה בארץ הוא רק תולדה של העוונות, התשובה, והמצוות, שנעשים ע"י בני האדם. דהקיסטורגים או הזכויות שעולים לבי"ד של מעלה ממעשי האדם הם המכוונים את כל אשר יַעֲשֶׂה בארץ.

דכל מה שנעשה בארץ הוא כמשל הבובות שהמושכין בחוטין שלהם ומוליכין אותן ממקום למקום הם רק העוונות. והתשובה. וזכויות המצוות.

מה עשה הקב"ה? – לקראת סוף גלות בבל הביא על ישראל את גזירות המן שיכריחו את כל ישראל לחזור בתשובה שלימה על חטא הע"ז.

כמו שמבארת הגמרא במסכת מגילה י"ח א': שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כלייה, אמר להם אימרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, אמר להם אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו לא יהרגו. אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר? אמר להם הם לא עשו אלא לפנים (רש"י – מיראה) אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים, והיינו דכתיב "כי לא עינה מלבו".

וכיון שכל גזירות המן מטרתן היתה להחזיר את ישראל בתשובה מחטא הע"ז כנ"ל, לפיכך גם מובן מדוע גלגל הקב"ה שהמן הרשע עשה עצמו ע"ז כמו שאמרו חז"ל (מסכת מגילה י' ב', ואסתר רבה ז', ח'), ועשה המן צלם מרוקם על בגדיו ועל לבו, וכל מי שהיה משתחוה להמן היה משתחוה לע"ז (אסתר רבה ז', ה'), ולפיכך מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה.

וזהו שאמרו בגמרא (מגילה י"ד א'): ויסר המלך את טבעתו ויתנה להמן בן המדתא האגגי צורר היהודים, אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר מ-48 נביאים ו-7 נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירום למוטב, ואילו הסרת הטבעת החזירתן למוטב. ופירש"י – שגזרו עליהן תעניות לתשובה כדכתיב (אסתר ד', ג') צום ובכי ומספד שק ואפר יוצע לרבים.

דהנה, עיקר נבואתם של כל הנביאים הנ"ל היתה להזהירם ולייסרם לחזור בתשובה מחטא הע"ז, ולא הועילו בתוכחתם, והסרת הטבעת וגזירות המן החזירו את כל ישראל בתשובה שלימה מחטא הע"ז.

ורק אז, אחרי שכל ישראל חזרו בתשובה מחטא הע"ז ע"י גזירות המן בצום ובכי ומספד ושק ואפר בסוף שנות גלות בבל ממש, רק אז

נתבטל לגמרי הגורם שהביא לחורבן ולגלות – דהיינו חטא הע"ז – ולכן רק אז מתקיימת שיבת ציון במלואה עם החזרה לארץ ישראל ובניית ביהמ"ק בשלמותו ובהדרו, כנ"ל.

ו. הארת הקשר ההדוק הנסתר שבין פורים לפסח

נתברר מהנ"ל דכל גזירות המן באו מן השמים במטרה להחזיר את עם ישראל בתשובה מחטא הע"ז שהחריב את ביהמ"ק הראשון, וממילא כל ניסי פורים התרחשו רק אחרי שעם ישראל חזר בתשובה שלימה מחטא הע"ז, ע"י גזירות המן, בצום ובכי ומספד ושק ואפר.

בזה יואר באור יקרות הקשר ההדוק הנסתר שבין פורים לפסח.

דהנה, פעם אחת בכל דברי ימי ישראל ציוו גדולי הדור היהודים על היהודים לבטל את מצוות הפסח, וזהו בימי מרדכי ואסתר.

דנסבב מן השמים שגזירות המן נחתמו ונתפרסמו בי"ג בניסן ערב פסח ממש, כמפורש באסתר ג', י"ב, ואז אסתר ומרדכי מצווים על צום שלושה ימים מיד למחרת פירסום הגזירה לשם ביטול הגזירה, דהיינו צום בימים י"ד ט"ו וט"ז בניסן (כדפירש"י במגילה ט"ו א' ד"ה יו"ט ראשון של פסח וט"ז א' ד"ה ולתעניתו).

הנה, מרדכי ואסתר גדולי הדור מצווים על ישראל לצום גם בליל ט"ו וביום ט"ו ניסן ולבטל את מצוות ליל הפסח שלא לאכול מצה ומרור ולא לשותות ארבע כוסות ושלא לקיים את כל מצוות עונג ושמחת יו"ט של ט"ו בניסן.

ויש לעיין מדוע סובב הקב"ה שבאותה שנה לא יקיימו ישראל את מצוות הפסח, עקב גזירות המן?

עוד אנו רואים, שהמן נתלה בפסח, דהיינו מיד כשנסתיימו שלושת ימי הצום ובכי ומספד ושק ואפר וחזרו ישראל בתשובה שלימה מהע"ז, נתלה המן בערב, אור ל"ז ניסן, כמבואר ברש"י במגילה ט"ו א' וט"ז א'.

גם ידוע מה שכתוב בפוסקים בשם האריז"ל להניח לבדיקת חמץ עשרה פתיתים זכר לנס שנתלו בפסח עשרת בני המן.

וצריך ביאור, מדוע נסבב מן השמים שכל הארועים המרכזיים של פורים יהיו בפסח?

הנה, לפי מה שנתברר לעיל הכל מבואר היטב, שהרי נתברר דכל גזירות המן מטרתן היתה להחזיר את ישראל בתשובה מחטא הע"ז, וכל ציווי הקרבת קרבן הפסח הרי בא כדי להתרחק מהע"ז, ככתוב: "משכו וקחו לכם שה לבית אבות שה לבית" (שמות י"ב, כ"א) ואמרו חז"ל: "לפי שהיו שטופים בעבודה זרה אמר להם משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודה זרה, וקחו לכם צאן של מצוה" (רש"י שמות י"ב, ו', מהמדרש רבה ט"ז, ב'). והיתה בזה מסירות נפש גדולה נגד העבודה זרה, משום דהשה הוא העבודה זרה של המצרים והיה צריך לשחוט את הפסח אליל המצרים לעיני המצרים להראות להם דאין ממש בע"ז, וככתוב "הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו!" (עי' מדרש רבה שם סי' ג').

הרי שכל ענין חג הפסח הוא ההתרחקות והגאולה מן הע"ז.

לכן סובב הקב"ה שבעקבות גזירות המן שמטרתן היתה להחזיר את ישראל בתשובה מחטא הע"ז, יצומו ישראל בחג הפסח ולא יקיימו את מצוות חג הפסח כלל, כי כיון שישראל עדיין דבקים בע"ז ולא

חזרו עדיין בתשובה מחטא הע"ז לא יתכן שיחגגו את חג הפסח ויקיימו מצוותיו שהרי כל כולו של הפסח הוא שמחה על ההתנתקות והעזיבה של הע"ז!

ורק אחרי שיחזרו בתשובה שלימה מחטא הע"ז בצום ובכי ומספד ושק ואפר בעצם ימי הפסח שכל מהותם היא ההתנתקות מע"ז, יוכלו לחגוג את חג הפסח בשנים הבאות.

לכן, גם המן שעשה עצמו ע"ז נתלה בפסח, שהוא חג השמדת וביעור הע"ז מן העולם. וגם כשאנו באים לבער את החמץ בערב פסח אנו מזכירים ע"י הנחת עשרת הפתיתים בבדיקת החמץ, וביעורם, את נס תליית עשרת בני המן בפסח, שזה הזמן המסוגל לביעור הע"ז מן העולם.

נמצא, דכל גזירות המן, והתשובה של ישראל בעקבותיהם, וכל ניסי פורים עקב התשובה, הם כולם שלשלת אחת של תשובה מחטא הע"ז. לכן גלגל הקב"ה שכל הארועים המרכזיים של פורים היו בימי הפסח, כפי שנתבאר.

איתא בגמרא תענית כ"ט א': משנכנס אדר מרבין בשמחה, ופירש"י – ימי נסים היו לישראל פורים ופסח. לפי מה שנתבאר ניסי פורים ופסח יסודם אחד הוא, ההתנתקות מע"ז, וביעורה והשמדתה מן העולם.

רמה

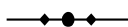

**החשיבות המדהימה של קיום
הבטחה, ובפרט הבטחה של
ישראל לגרים גרורים**

חשיבות המדהימה של קיום הבטחה, ובפרט הבטחה של ישראל לגרים גרורים

תוכן המאמר

- א. מדוע קילל יהושע בן נון את הגבעונים.
- ב. הקב"ה עוצר את השמש ומפיל אבנים גדולות מן השמים רק כדי לעזור לישראל להגן על הגבעונים — עוצם חשיבות קיום ההבטחה אף לגרים גרורים ארוכים!
- ג. חרון אף ה' הנורא על ששאל הפר את ההבטחה שניתנה לגבעונים — הגרים הגרורים הארוכים.
- ד. עוקרים שני דינים מן התורה, ובלבד להראות לעולם שישראל שומרים על הבטחתם אף לגרים גרורים!
- ה. כל בני מירב בת שאול שגידלה מיכל, הם מהמוקעים — מידה כנגד מידה על הפרת ההבטחות לדוד.

א. מדוע קילל יהושע בן נון את הגבעונים

הקב"ה מצווה את יהושע בן נון ובני ישראל לכבוש את ארץ ישראל מידי שבעת אומות הכנענים, ולא להחיות מהם כל נשמה כעונש על תועבותיהם.

אעפ"כ, הגבעונים, שהם מהחוי, משבעת האומות שנצטוונו להשמידם, מרמים את בני ישראל, מתחפשים כאילו באו מארץ רחוקה מחוץ לארץ ישראל, ומבקשים לכרות ברית עם בני ישראל.

ויעש להם יהושע שלום, ויכרות להם ברית לחיותם, וישבעו להם נשיאי העדה בשם ה'. הגבעונים מתגיירים שלא לשם שמים אלא רק מפחדם של בני ישראל.

מקצה שלושת ימים נודעה לבני ישראל התרמית, שהם משבעת האומות שנצטוו להשמידם, אבל כיון שנשבעו להם נשיאי העדה בשם ה' לא יכלו לנגוע בהם – כמסופר בספר יהושע פרק ט'.

משנתגלתה תרמיתם, יהושע מקלל אותם ואומר להם: "ועתה ארורים אתם, ולא יכרת מכם עבד וחוטבי עצים ושואבי מים לבית אלוקי" (שם ט', כ"ג).

ומבאר המדרש (מדרש רבה נשא ח', ד') מדוע קיללם יהושע, וז"ל המדרש: "למה קורא אותן חוי על שעשו מעשה חוי מעשה נחש, הנחש (הקדמוני) אמר יודע אני שאמר להם הקב"ה כי ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב', י"ז), אלא הריני הולך ומרמה בהם והם אוכלין ונענשים ואני יורש את הארץ לעצמי, כך עשו הגבעונים, אמרו, יודעים אנו שאמר הקב"ה לישראל כי החרם תחרימם החתי והאמורי וגו' (דברים כ', י"ז) לא תכרות להם ברית וגו' (שם, ז', ב'), אלא הרי אנו הולכין ומרמין בהם והם כורתים איתנו ברית, מה נפשך, יהרגו אותנו יעברו

על השבועה, יקיימו אותנו עוברים על הגזירה, בין כך ובין כך נענשים ואנו יורשין את הארץ לעצמנו.

לפיכך, כשראה יהושע כן, אמר להם למה רמיתם אותנו וגו', אמר להם יהושע אתם עשיתם מעשה נחש לפיכך תיטלו שכרו של נחש. א"ר אלעזר אררן כנחש, דכתיב ועתה ארורים אתם, כשם שכתוב בנחש ארור אתה מכל הבהמה". עכ"ל המדרש.

**ב. הקב"ה עוצר את השמש ומפיל אבנים
גדולות מן השמים רק כדי לעזור לישראל
להגן על הגבעונים – עוצם חשיבות קיום
ההבטחה אף לגרים גרורים ארורים!**

כאשר שמעו חמשת מלכי האמורי אשר סביב לגבעון (מלכי ירושלים, חברון, ירמות, לכיש, ועגלון) כי השלימו הגבעונים עם בני ישראל וכתרו איתם ברית, נאספו יחדיו להילחם על גבעון, להורגם על ששיתפו פעולה עם בני ישראל.

אנשי גבעון שולחים אל יהושע ומבקשים שיעלה אליהם מהרה ויושיעם ויעזרם נגד חמשת מלכי האמורי שנקבצו להורגם – כמסופר בספר יהושע פרק י'.

ואיתא במדרש וז"ל (מדרש רבה שם): "באותה שעה אמר יהושע וכי בשביל הגרים הללו אנו מטריחים על הציבור, אמר לו הקב"ה יהושע אם תרחיק את הרחוקים, סופך לרחק את הקרובים".

ונראה, דמה שחייב הקב"ה את יהושע לצאת להילחם כדי להציל את הגבעונים, הוא משום דאילולא כן היה נסבב כאן חילול ה', ועתה יתקדש שם ה' ושם עמו ישראל בעולם.

משום דאחרי שבני ישראל כרתו ברית עם הגבעונים, אף שתוכן הברית היה רק שבני ישראל לא יהרגום, ולא נתחייבו בברית גם להגן עליהם מפני הקמים עליהם, אעפ"כ שאר הגויים שאינם יודעים את פרטי תוכן הברית בין ישראל לגבעונים, בראותם דבני ישראל מניחים לגבעונים להיות מושמדים ע"י אחרים ולא באים לעזרתם, יאמרו דבני ישראל שקרנים ואינם עומדים בהבטחתם ובשבועתם (אשר נשבעו לגבעונים), והם רמאים ונבזים.

לפיכך, מחייב הקב"ה את יהושע ובני ישראל לצאת להילחם כדי להגן על הגבעונים.

במלחמה זאת שמטרתה היא רק להגן על הגבעונים מפני אויביהם, משדד הקב"ה את מערכות הטבע, עוצר את השמש והירח לפי בקשת יהושע, "ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע ה' בקול איש, כי ה' נלחם לישראל" (יהושע י', י"ד). ולא די בזה, אלא הקב"ה עושה עוד נסים גלויים נוראים ומשליך על אויבי הגבעונים אבנים גדולות מן השמים, "ורבים אשר מתו באבני הברד מאשר הרגו בני ישראל בחרב" (שם, שם, פסוק י"א).

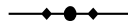
ויש להתבונן בזה, דהנה, במלחמות יהושע ובני ישראל לכיבוש ארץ ישראל, לא מצינו שהקב"ה יעשה לישראל נסים גדולים גלויים נוראים כאלה, ורק כאן במלחמה צדדית שבה באו בני ישראל רק להגן על הגבעונים מפני הקמים עליהם, רק כאן יוצא הקב"ה מגדרי הנהגת הטבע, ובנסים גלויים נוראים עוזר לישראל להגן על הגבעונים!

וצריך להבין, מה ראה ה' על ככה, מדוע חשובה כל כך ההגנה של ישראל על הגבעונים עד שצריך לשדד את מערכות הטבע עבור דבר זה, מה שלא עושה ה' לישראל במלחמות כיבוש הארץ.

אלא, כאן מלמדנו ה' יתברך את החשיבות המדהימה של קיום שבועה והבטחה, ובפרט הבטחה של ישראל לגרים גרורים או לגויים.

דיש להראות ולהוכיח קבל עם ועולם, דעם ישראל הוא עם קדוש שלא יעשו עוולה ולא ידברו כזב, ומשפחתו ישראל ברית אפי' עם (הגבעונים שהם) גרים גרורים ארורים, אעפ"י שכריתת הברית והשבועה היתה ע"י הטעייה שלהם, בכל זאת ימסרו ישראל נפשם **כדי לשמור את הבטחתם** ולהגן עליהם, ואלוקיהם של ישראל עושה נסים גלויים נוראים לעזור לישראל לקיים את שבועתם והבטחתם לאותם גרים גרורים.

מעשה, יתגדל ויתקדש מאוד שם ה' ושם ישראל בעולם!

ג. חרון אף ה' הנורא על ששאל הפר את ההבטחה שניתנה לגבעונים - הגרים הגרורים הארורים.

ויהי רעב בימי דוד שלוש שנים שנה אחרי שנה, ויבקש דוד את פני ה', ויאמר ה', אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים" (שמואל ב', כ"א, א').

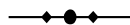
כיון שבני ישראל (נשיאי העדה) נשבעו לגבעונים בימי יהושע בן נון וכרתו להם ברית לחיותם, ובא שאול אחרי כארבע מאות שנה ופגע בהם, מביא הקב"ה כעונש על זה רעב על כל עם ישראל ג' שנים שנה אחרי שנה!

והנה, יש שתי דעות בחז"ל כיצד פגע שאול המלך בגבעונים, לפי הגמרא בבלי (יבמות ע"ח ב') לא המית שאול אף אחד מן הגבעונים, אלא מתוך שהוא הרג את נוב עיר הכהנים שהגבעונים היו מספיקין להם מים

ומזון, נפגעה פרנסת הגבעונים, ומעלה עליו הכתוב כאילו הרגן. ולפי הירושלמי והמדרש רבה – כשהרג את נוב עיר הכהנים המית גם שבעה מהגבעונים, שני חוטבי עצים שני שואבי מים ושמש וחזן וסופר.

וכיון שהגבעונים לא מוכנים למחול בשום אופן, אלא תובעים כנקמה לתלות שבעה מצאצאי שאול המלך, לא שוקטת מידת הדין בשמים עד אשר דוד ועם ישראל מבצעים את דרישת הגבעונים ותולים שבעה מצאצאי שאול בפרהסיא לעיני כל העולם!

כה חמורה ואיומה מידת הדין על הפרת הבטחה של ישראל לגבעונים – הגרים הגרורים הארורים – שלא יאמרו אומות העולם דבני ישראל רמאים ונבזים שאינם עומדים בהבטחתם ובשבועתם לגרים גרורים!

ד. עוקרים שני דינים מן התורה, ובלבד להראות לעולם שישראל שומרים על הבטחתם אף לגרים גרורים!

"ויקח המלך (דוד) את שני בני ריצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיבושת, ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל המחולתי, ויתנם ביד הגבעונים ויוקיעום בהר לפני ה' ויפלו שבעתם יחד והמה הומתו בימי קציר בראשונים בתחילת קציר שעורים", והיו תלויים "מתחילת קציר עד ניתך מים עליהם מן השמים" (שמואל ב', כ"א, ט"י).

ושואלים חז"ל, כיצד נענשו צאצאי שאול על חטאו של שאול, והא כתיב "לא יומתו אבות על בנים"? אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מוטב שתיעקר אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא. (גמ' יבמות ע"ט א', מדרש רבה נשא ח', ד').

ועוד, אמר ר' אחא בר זבינא בשם ר' הושעיא על מה שהיו תלויים מתחילת קציר עד ניתך מים עליהם מן השמים – מלמד שעמדו תלויים מט"ז בניסן עד י"ז במרחשון, והא כתיב "לא תלין נבלתו על העץ"? אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק מוטב שתיעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא, שהיו עוברים ושבים אומרים מה טיבן של אלו? והיו אומרים להם בני מלכים הם, ומה עשו? אומרים להם – אבותיהן של אלו פשטו ידיהם בגרים גרורים, אמרו להם וכי מה טיבן (של גרים אלו)? אמרו להם אלו הגרים שנתגיירו בימי יהושע, אמרו להם וכי בשביל הגרים הגרורים הארורים הללו עשה הקב"ה לעמו כן? מה בבני מלכים כן בהדיוטות על אחת כמה וכמה, מה אם אלו שלא נתגיירו לשם שמים ראו היאך תבע הקב"ה את דמן, המתגייר לשם שמים על אחת כמה וכמה, ודאי אין אלו כאלוקיהם ואין אומה כאומתם, ואין לנו לידבק אלא באומה זו שאלוקיה גדול מכל אלוהים, מיד נתגיירו הרבה גרים מאומות העולם באותה שעה – מאה וחמישים אלף (עפ"י הגמ' שם, ומדרש רבה שם).

והדברים מבהילים, דהנה כאשר שלמה המלך נתחכם, ואמר על מה שכתוב בתורה "לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו" – אני ארבה ולבי לא יסור, אמרו רבותינו, באותה שעה עלתה יוד שב"ירבה" ונשתטחה לפני הקב"ה ואמרה רבון העולמים, לא כך אמרת אין אות בטילה מן התורה לעולם? הרי שלמה עומד ומבטל אותי, אמר לה הקב"ה שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלין וקוצה ממך איני מבטל (שמות רבה ו', א'); ואילו כאן בענין הגבעונים מבטלין ועוקרין שני דינים מן התורה (לא יומתו אבות על בנים, ולא תלין נבלתו על העץ) ובלבד להראות ולהוכיח לעולם שישראל שומרים על הבטחתם אף לגרים גרורים ארורים!

הנה למדנו שיעור מאלף נוסף, על החשיבות המדהימה שמייחס הקב"ה לקיום הבטחה של ישראל לגרים גרורים!

וזאת, בנוסף למה שכבר ראינו (לעיל אות ב') שהקב"ה עצר את השמש והפיל אבנים גדולות מן השמים רק כדי לעזור לישראל לשמור את הבטחתם לאותם גרים גרורים!

ה. כל בני מירב בת שאול שגידלה מיכל, הם מהמוקעים – מידה כנגד מידה על הפרת ההבטחות לדוד

"ויקח המלך (דוד) את שני בני ריצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיבושת, ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל המחולתי, ויתנם ביד הגבעונים ויוקיעום בהר לפני ה'" (שמואל ב', שם, כנ"ל).

ושואלים חז"ל (יבמות ע"ט א') מדוע דוקא אלו? – אמר רב הונא העבירום לפני ארון ה', כל שארון קולטו – למיתה, כל שאין ארון קולטו – לחיים.

והנה, חמישה מתוך שבעת המוקעים הם "חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל המחולתי" – ושואלים חז"ל, והרי מירב בת שאול היא אשר היתה נשואה לעדריאל המחולתי ולא מיכל בת שאול, כמבואר בשמואל א' (י"ח, י"ט), ועוד שלמיכל לא היה ולד עד יום מותה, ומפרשים חז"ל שאכן היו אלו החמישה בני מירב אשר ילדה לעדריאל המחולתי, אלא שמיכל אחותה גידלתם ולכן נקראו על שמה (ירושלמי, ומדרש רבה – מובאים במפרשי הנ"ך על אתר).

ויש לעיין, מדוע נענשו כאן מירב ומיכל בנות שאול?

ונראה לבאר, דהנה, כל ענין זה של חרון אף ה' על הפגיעה בגבעונים היה כדי להראות כמה חמורה הפרת ההבטחה שנתנו ישראל לגבעונים, וכשנתבונן נראה דגם כל חמשת בני מירב אשר ילדה לעדריאל המחולתי באו לעולם רק ע"י הפרת הבטחה!

דהנה, כמסופר בשמואל א' י"ח, שאול הבטיח את בתו מירב לדוד, דכתיב "ויאמר שאול אל דוד הנה בתי הגדולה מירב אותה אתן לך לאשה"..." ויהי בעת תת את מירב בת שאול לדוד והיא ניתנה לעדריאל המחולתי לאשה", וכיון שכל חמשת ילדי עדריאל ומירב באו לעולם רק ע"י הפרת הבטחה, וכאן כל חרון אף ה' על ישראל הוא גם כן כל כולו בגלל הפרת הבטחה (לגבעונים), מצאה מידת הדין את המקום להיפרע ממירב ועדריאל על הפרתם את ההבטחה.

ומה שמיכל בת שאול שגידלתם סבלה אף היא בהריגתם, הוא משום שגם היא הפרה הבטחה, ככתוב בשמואל א' (כ"ה, מ"ד) "ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש אשר מגלים". ואף שנים רבות אחרי מות שאול, כשכבר לא היה למיכל כלל את אימת אביה, לא שבה מיכל מעצמה אל דוד, עד שנדרשה בתוקף לעשות זאת בגבור כוחו של דוד.

עוד יש להתבונן, דכאשר מעבירים את צאצאי שאול לפני ארון ה' כדי לדעת את מי מהם להוקיע, מתפלל דוד המלך על מפיבושת בן יהונתן בן שאול שלא יקלטנו הארון (כמבואר בגמרא יבמות שם), ותפילתו מתקבלת.

וגם זה מבואר היטב, דהנה בשמואל א' (כ', מ"ב) מסופר על שבועת ה' שנשבעו דוד ויהונתן זה לזה: "אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם ה' לאמור ה' יהיה ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד עולם".

וכיון שכל חרון אף ה' כאן הוא על הפרת השבועה שנשבעו ישראל לגבעונים, יש לדוד טענה מוצדקת בתפילתו – **שאי אפשר לכפר על הפרת השבועה לגבעונים ע"י הפרת שבועה אחרת**, שנשבע דוד ליהונתן, ולכן מובן היטב מדוע מתקבלת תפילת דוד על מפיבושת בן יהונתן.

רלו

✧ קצות דרכיו ☆ מאמר יז ✧

הנה למדנו מכל מה שנתבאר, את קצות דרכי ה' הנפלאות, אשר
הורה לנו בדרכים מאלפות את החשיבות המדהימה של קיום כל
הבטחה באשר היא, ובפרט הבטחה של ישראל לגרים גרורים.

רלז

סוד ויסוד
קריעת עשרת השבטים
ממלכות בית דוד

סוד ויסוד קריעת עשרת השבטים ממלכות בית דוד

תוכן המאמר

- א. יהודה שלא הפעיל את כח מלכותו על אחיו למנוע את מכירת יוסף.
- ב. דוד המלך שלא הפעיל את כח מלכותו למנוע מציבא לגזול את מפיבושת, בנו של "אחיו" יהונתן.
- ג. שלמה המלך שלא הפעיל את כח מלכותו על נשיו למנוע מהן לעבוד עבודה זרה.
- ד. סיכום.

זכות אבות שמתווספת על זכות הבנים.

א. יהודה שלא הפעיל את כח מלכותו על אָחיו למנוע את מכירת יוסף

בספר מלכים (א', י"א) מסופר על ירבעם בן נבט משבט אפרים שהרים יד במלך שלמה.

"ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלים וימצא אותו אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתכסה בשלמה חדשה ושניהם לבדם בשדה, ויתפוש אחיה בשלמה החדשה אשר עליו ויקרעה שנים עשר קרעים, ויאמר ליבעם קח לך עשרה קרעים, כי כה אמר ה' אלוקי ישראל הנני קורע את הממלכה מיד שלמה ונתתי לך את עשרה השבטים" (מלכים שם).

ואכן, אחרי מות שלמה המלך, מורד ירבעם ברחבעם בן שלמה, ומקים את מלכות עשרת השבטים שנקרעת ונפרדת לגמרי ממלכות בית דוד שמשבט יהודה.

השבט היחיד שאיננו מורד במלכות בית דוד אשר משבט יהודה, אלא נשאר תחת מלכותו תמיד, הוא רק שבט בנימין.

והדבר תמוה מאד, שהרי היתה מלחמה ארוכה בין בית שאול משבט בנימין לבין בית דוד משבט יהודה – כמתואר בהרחבה בשמואל ב' פרקים ב'-ג'. ואנשי משפחת בית שאול אשר משבט בנימין האשימו את דוד כאילו בעצתו נהרגו אבנר ואיש בושת וכאילו הוא נטל מהם בכח הזרוע את המלוכה – כמפורש בשמואל ב' פרק ט"ז (פסוקים ה'-ח'), עיי"ש ב"מצודת דוד".

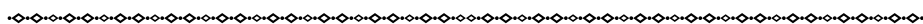
וא"כ, שבט בנימין היה צריך להיות הראשון מבין השבטים שינצל את מרד ירבעם כדי לפרוש ממלכות בית דוד ולהצטרף למלכות ירבעם.

וראה זה פלא, דדוקא שבט בנימין הוא היחיד מכל השבטים שלא מרד כלל במלכות בית דוד, אלא אדרבה, נשאר נאמן למלכות יהודה גם כאשר פרשו ממנו כל שאר השבטים.
הלא דבר פלא הוא וצריך תלמוד, מדוע סובב הקב"ה כן?

כדי להבין דבר זה, יש לדעת כלל גדול בהנהגת הבריאה.
דמשפחה שנתברכה בכח ומעלה מיוחדים, אם ראש המשפחה לא נשתמש בכח מיוחד זה כאשר היה צריך להשתמש בו, ונתרחב ענין זה עצמו במשפחה זו בדורות הבאים, שגם דור אחר ממשפחה זו, אף אחרי דורות רבים מאד, לא נשתמש בכח מיוחד זה כאשר היה צריך להשתמש בו, מגיע לבסוף העונש מן השמים על הכל יחד, שמקטינים מעלה זו במשפחה זו.^א

אף כאן, בענין זה של קריעת עשרת השבטים ממלכות בית דוד, שורש הדבר נעוץ כבר בימי מכירת יוסף הצדיק לעבד ע"י אחיו, כפי שיתבאר.

א. כתוב בספר שמות (כ', ה') "פוקד עוון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים לשונאי" – ופירשו חז"ל דהיינו בעוון שהבנים אווזין מעשה אבותיהם בידיהם, שאז פוקד עוון אבות על בנים עד דור רביעי.
אולם הענין שלנו כאן איננו ענין זה, דאין אנו דנים כאן בעוונות, אלא בכח ומעלה מיוחדים שניתנו למשפחה מסוימת, שאם דור אחר במשפחה זו גם כן לא משתמש בכח זה כשצריך להשתמש בו, אף שזה קורה אחרי דורות רבים מאד, לא רק עד ארבעה דורות בלבד, מקטינים לבסוף מן השמים מעלה זו במשפחה זו.

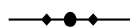
יהודה, אפרים בנו הוא זה אשר צריך להשיב ליהודה כגמולו.

מעתה, גם מיושב ומובן היטב מדוע שבט בנימין שהיה צריך להיות הראשון להצטרף למרד ירבעם ביהודה, שהרי משפחת שאול משבט בנימין האשימו את דוד כאילו הוא נטל מהם בכח את המלוכה כדנתבאר לעיל, ודוקא קרה להיפך, דבנימין הוא היחיד מכל השבטים שנשאר נאמן למלכות יהודה גם כאשר פרשו ממנו כל השבטים.

והיינו משום שבנימין לא היה כלל במכירת יוסף, וממילא בזה שיהודה לא הפעיל את כח מלכותו על אָחיו במכירת יוסף לא היה כלול בזה אי-הפעלת כח מלכות של יהודה על בנימין.

ואדרבה, יהודה הפעיל את כל כח מלכותו ואחריותו על אחיו בנימין, שהרי יהודה אמר ליעקב (בראשית מ"ג ט') "אנכי אערבנו מידי תבקשנו, אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים" – שנידה יהודה את עצמו בעולם הזה ובעולם הבא עבור אחריותו על בנימין, ולכן כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון כדאיתא בגמרא (סוטה ז' ב'), וכשרצה יוסף לקחת את בנימין לעבד, יהודה הוא זה שניגש אל יוסף כדי להצילו, עד אשר אמר (בראשית מ"ד, ל"ג) "ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני, והנער יעל עם אחיו", שהסכים יהודה להיות עבד כל חייו במצרים ובלבד להציל את בנימין אחיו.

לכן, אמר הקב"ה ליהודה: אתה הפעלת את כל כח מלכותך ואחריותך על אחיך בנימין, חייך שכאשר כל אחיך יפרשו ממלכותך ויקימו את ממלכת עשרת השבטים [בגלל שלא הפעלת את כח מלכותך עליהם כשלא מנעת את מכירת יוסף], בנימין אחיך הוא זה אשר ישאר נאמן לך כל הימים ויהיה תמיד תחת מלכותך!

**ב. דוד המלך שלא הפעיל את כח מלכותו
למנוע מציבא לגזול את מפיבושת, בנו של
"אחיו" יהונתן**

כבר נתבאר לעיל, דמשפחה שנתברכה בכח ומעלה מיוחדים, אם ראש המשפחה לא נשתמש בכח מיוחד זה כאשר היה צריך להשתמש בו, ודור אחר במשפחה זו גם כן לא נשתמש בכח זה כשהיה צריך להשתמש בו, אף שזה קורה אחרי דורות רבים, מקטינים לבסוף מן השמים מעלה זו במשפחה זו.

אף כאן, שורש ויסוד קריעת עשרת השבטים ממלכות יהודה היתה במכירת יוסף, כדנתבאר לעיל, בגלל שיהודה "לא מלך" אז על אָחיו, שלא הפעיל את כח מלכותו על אחיו כדי למנוע את מכירת יוסף, אלא אדרבה, יהודה הוא זה אשר אמר לאחיו "לכו ונמכרנו לישמעאלים".

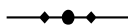
בהמשך הדורות, דוד המלך משבט יהודה כרת ברית אהבה עם יהונתן בן שאול עד שנשבעו זה לזה "בשם ה' צבאות לאמור ה' יהיה ביני ובינך ובין זרעי ובין זרעך עד עולם" (שמואל א', כ').

והנה, מפיבושת בן יהונתן אכן נשאר נאמן מאד לדוד לעולם – גם בברוח דוד מפני מרד אבשלום. אולם ציבא עבדו של מפיבושת העליל על מפיבושת עלילות שקר כדי לגזול ממנו את שדותיו, ודוד המלך לא הפעיל את כח מלכותו כדי לברר את אמיתת הדברים, בפרט שהיה מחוייב בזה יותר ויותר גם בגלל השבועה שהיתה בינו לבין יהונתן, אלא קיבל את הלשון הרע השיקרי על מפיבושת ואמר לו (שמואל ב', י"ט, ל'): "למה תדבר עוד דבריק, אמרתי אתה וציבא תחלקו את השדה".

ומאחר ויהודה לא הפעיל את כח מלכותו על אָחיו כדי למנוע את מכירת יוסף, אלא אדרבה, הוא היה זה שיזם את מכירתו לישמעאלים,

זאת עמך ולא שמרת בריתי וחוקותי אשר ציויתי עליך, קרוע אקרע את הממלכה מעליך ונתתיה לעבדך, אך בימך לא אעשנה למען דוד אביך, מיד בנך אקרענה".

ומבארת הגמרא (שבת נ"ו ב') שלא עבד שלמה המלך עצמו ע"ז חלילה, אלא מפני שהיה לו למחות בנשיו שעבדו ע"ז ולא מיחה בהן מעלה עליו הכתוב כאילו הוא עצמו עבד ע"ז. שהיה לו להפעיל את כח מלכותו ואחריותו ולמנוע בתוקף מנשיו לעבוד ע"ז, והוא נמנע מזה ולא "מלך" עליהן.

ד. סיכום

הנה, נתברר לנו עומק הענין של קריעת מלכות עשרת השבטים ממלכות בית דוד – מלכותו של שבט יהודה.

דשורש ויסוד הדבר נעוץ ביהודה אשר לא הפעיל את כח מלכותו על אֶחָיו למנוע את מכירת יוסף לעבד, אלא אדרבה, הוא בעצמו יזם את מכירת יוסף לישמעאלים. ונתחזק דבר זה כאשר דוד המלך משבט יהודה גם כן לא הפעיל את כח מלכותו למנוע מציבא לגזול את מפיבושת, בנו של יהונתן "אחיו", אלא אדרבה, קיבל עליו את הלשון הרע השיקרי ואמר "אתה וציבא תחלקו את השדה".

ונשתלש דבר זה כאשר שלמה המלך לא הפעיל את כח מלכותו למנוע מנשיו לעבוד ע"ז – אז הגיע העונש מן השמים על הכל יחד – שנקרעו עשרת השבטים ממלכות שבט יהודה בימי רחבעם בן שלמה, ונפרדו לגמרי עשרת השבטים ממלכות יהודה שנשאר למלוך רק על יהודה ובנימין בלבד.

זכות אבות שמתווספת על זכות בנים

בכל המאמר הנ"ל הראינו לדעת דמשפחה שנתברכה בכח ומעלה מיוחדים, אם ראש המשפחה לא נשתמש בכח מיוחד זה כשהיה צריך להשתמש בו, ודור אחר במשפחה זו גם כן לא נשתמש בכח זה כשהיה צריך להשתמש בו, מקטינים לבסוף מן השמים מעלה זו במשפחה זו.

כידוע, תמיד מרובה מידה טובה פי כמה וכמה ממידת פורענות.

לכן, פשוט בק"ו בן בנו של ק"ו לאידך גיסא, דמשפחה שנתברכה במעלה מיוחדת, וראש המשפחה נשתמש במעלה זו מאוד לטובה, וגם דור אחר במשפחה זו גם כן נשתמש במעלה זו לטובה, מתווספת זכות אבות על זכות בנים, והקב"ה במידה כנגד מידה מרבה ומגדל עד מאוד מעלה זו במשפחה זו.

ודוגמא לדבר, דהנה, דוד המלך חכם גדול היה, כמו שמצינו בספר שמואל (ב', י"ד) בסיפור האשה התקועית שיואב בן צרויה שלח אותה בעורמה לדבר עם דוד המלך, ודוד תפס מיד בחכמתו שהיא נשלחה ע"י יואב, עד שבהתפעלותה מגודל חכמת דוד אמרה לו האשה התקועית (שם, שם, כ'): "ואדוני חכם כחכמת מלאך האלוקים לדעת את כל אשר בארץ".

את כל חכמתו הגדולה השקיע דוד המלך בהנהגת העם בדרך ה', ועבד את ה' בתמימות מופלגת ללא שום התחכמויות. קיים דוד בעצמו את מה שאמרו חז"ל (חולין ה', ב'): "אדם ובהמה תושיע ה' – אמר רב יהודה אמר רב אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה".

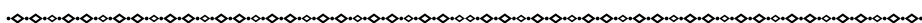
כמו שמעיד דוד המלך על עצמו בספר תהלים במקומות רבים^א, וכמו שהקב"ה בעצמו מעיד על כך בספר מלכים (א', ט', ד') כשאומר לשלמה בנו: "ואתה אם תלך לפני כאשר הלך דוד אביך בתום לבב וביושר וכו'".

ודע, דדבר זה קשה הוא מאוד, כדאיתא בגמרא (סוטה כ"א ב'): "א"ר אבהו כתיב אני חכמה שכנתי ערמה – כיון שנכנסה חכמה באדם נכנסה עמו ערמומית", ולענין עבודת ה' צריך החכם להכניע כליל את כל כח הערמה שבו ולהלך עם ה' לגמרי בתמימות כבהמה, כפי שכתוב "תמים תהיה עם ה' אלוקיך".

דוד המלך אכן נשתמש בכח החכמה לטובה במאוד מאוד, דמחד גיסא נשתמש בה היטב להנהיג את העם בדרך ה' ככתוב (תהלים ע"ט, ע"ב) "וירעם כתום לבבו ובתבונות כפיו ינחם", ומאידך גיסא הכניע כליל את כל חכמתו לעבוד את ה' בתמימות מופלגת כבהמה כנ"ל.

גם בשלמה המלך בנו, מצינו ד"בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלוקים שאל מה אתן לך", ושלמה לא ביקש מאת ה' עושר ולא ימים רבים ולא את נפש אויביו, אלא ביקש לב שומע לשפוט את עם ישראל.

שלמה לא ביקש חכמה עבור גדולת עצמו, אלא רק כדי לשפוט את עם ישראל. בזה המשיך שלמה את דרכי דוד אביו שנשתמש בכח החכמה מאוד לטובה כנ"ל.

א. כדכתיב (תהלים ז', ט') "שפטני ה' כצדקי וכתומי עלי", "לדוד שפטני ה' כי אני בתומי הלכתי" (שם, כ"ו, א') "ואהי תמים עמו ואשתמרה מעוונתי" (שם, י"ח, כ"ד), "ואני בתומי תמכת בי ותציבני לפניך לעולם" (שם, מ"א, י"ג), "אשכילה בדרך תמים מתי תבוא אלי אתהלך בתום לבבי בקרב ביתי" (שם, ק"א, ב'), ועוד.

ואכן, בהתווסף זכות אבות על זכות בנים, במידה כנגד מידה מרבה הקב"ה ומגדל עד מאוד מעלה זו של חכמה במשפחה זו, עד שאומר הקב"ה לשלמה (מלכים א', ג', י"ד): "הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך, ואחריך לא יקום כמוך".

"ויתן אלוקים חכמה לשלמה ותבונה רבה מאד ורוחב לב כחול אשר על שפת הים, ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים, ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול, ויהי שמו בכל הגויים סביב, ויבואו מכל העמים לשמוע את חכמת שלמה מאת כל מלכי הארץ אשר שמעו את חכמתו" (מלכים א', ה').

אחרי שדוד המלך ניצל את כל חכמתו במאוד מאוד לטובה כנ"ל, וגם שלמה בנו המשיך בדרך זו כשלא ביקש חכמה לגדולת עצמו אלא רק כדי לשפוט את עם ישראל, משפיע הקב"ה במידה כנגד מידה שפע עצום של חכמה למשפחת מלכות בית דוד, עד אשר מגדיל את חכמת שלמה מכל האדם אשר היה לפניו ואשר יהיה אחרי, ובזה מגיעה מלכות בית דוד לשיא תפארתה.

אף כשיש הוראה מה' להשמיד
את הרע, יגרום ה' שלא יחוסל
כל הרע, כדי שישארו הנסיון
והבחירה החופשית לבחור ברע

אף כשיש הוראה מה' להשמיר את הרע,
יגרום ה' שלא יחוסל כל הרע, כדי שישארו
הנסיון והבחירה החופשית לבחור ברע

תוכן המאמר

- א. "לא תחיה כל נשמה" - של הכנענים.
- ב. "לפני בעל צפון" - הוא נשאר מכל אלילי מצרים.
- ג. "מחה תמחה את זכר עמלק" - אבל לא בבת אחת.

א. "לא תחיה כל נשמה" – של הכנענים

הקב"ה ציוונו בתורתו הקדושה בצורה תקיפה וברורה (דברים כ', ט"ז-י"ח) מערי הגויים האלה אשר ה' אלוקיך נותן לך נחלה **לא תחיה כל נשמה**, כי החרם תחרימם החיתי והאמורי הכנעני והפריזי החוי והיבوسی כאשר ציווה ה' אלוקיך, למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם אשר עשו לאלוהיהם וחטאתם לה' אלוקיכם".

ועוד כתיב (במדבר ל"ג) "והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם... ואם לא תורישו את יושבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשיכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם, וצררו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה".

הרי לנו ציווי תקיף וברור להשמיד את כל הכנענים ולא להחיות מהם כל נשמה, כדי שלא נלמד מתועבותיהם.

אעפ"כ, הקב"ה בעצמו בשלב מסוים כבר לא נתן אפשרות להרוג את כל הכנענים, כמבואר בספר שופטים (פרקים ב'-ג') ככתוב: "גם אני לא אוסיף להוריש איש מפניהם מן הגויים אשר עזב יהושע ומת, למען נסות בם את ישראל השומרים הם את דרך ה' ללכת בם כאשר שמרו אבותם אם לא. וינח ה' את הגויים האלה, ולא נתנם ביד יהושע. ואלה הגויים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל... ויהיו לנסות בם את ישראל לדעת הישמעו את מצוות ה' אשר ציווה את אבותם ביד משה".

ואכן אנו רואים בספר שופטים, שכמעט בשיטחו של כל שבט נשארו כנענים אשר ישראל לא הרגום.

הנה כי כן, אף שנצטוונו להשמיד כליל את כל הכנענים כדי שלא נלמד מתועבותיהם, יד ה' היתה בזה שלא להשמידם לגמרי כדי לנסות

— לא יחוסל כל הרע, כדי שישארו הנסיון והבחירה — רנה

בם את ישראל אם ילמדו מתועבותיהם. דמן השמים לא ניתן לחסל את כל הרע, כדי להותיר את הנסיון והבחירה החופשית אם להיגרר אחרי התועבות, או להתרחק מהם כליל.

ב. "לפני בעל צפון" - הוא נשאר מכל אלילי מצרים

כתוב בתורה (שמות י"ב, י"ב) "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים.... ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה'". וברש"י: של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ.

ואכן כתוב בפרשת מסעי (במדבר ל"ג, ד'): "ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים".

אולם, כבר הדגישו חז"ל (במדרש תנחומא, ועוד) דאעפ"י שכתוב "ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים", לא בכולם ממש ללא יוצא מן הכלל עשה ה' שפטים, אלא השאיר לפליטה את האליל "בעל צפון" כדכתיב (שמות י"ד, ב') "לפני בעל צפון נכחו תחנונו על הים", וכדכתב גם רש"י על התורה.

והיתה בזה סיבה מאת ה' לשתי מטרות, האחת לפתות את המצרים שירדפו אחרי בני ישראל באומרם שכביכול נגד אלילם בעל צפון לא יכול אלוקי ישראל לנצח.

והשנית, לנסות את ישראל, אם עדיין יטעו אחר אלילי מצרים לחשוב שיש אלילים חזקים שכביכול הקב"ה לא יכול להשמידם, ואכן

אנו רואים (תהילים ק"ו, ז') ש"וימרו על ים בים-סוף" שיש מבני ישראל שעברו ביבשה את ים-סוף עם האלילים בידיהם (כגון פסל מיכה).

ללמדך, שכך היא ההנהגה, דאף שיושמד הרע, לא יושמד כליל, אלא עדיין ישאר מן השמים חֶלֶק לנסיון ולבחירה החופשית.

ג. "מחה תמחה את זכר עמלק" - אך לא בבת אחת.

ענין דומה, אך לא ממש מהטעם הנ"ל, מצינו בענין המלחמה בעמלק.

דהנה, ישראל יוצא להלחם בעמלק, ומשה שולח את יהושע למלחמה, ואעפ"י שכלל המצוה היא למחות את זכר עמלק מתחת השמים, מאיש ועד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה וכו', אעפ"כ נאמר רק **"ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב"**, וכדפירש רש"י בשם חז"ל וז"ל: "חתך ראשי גיבוריו, ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כולן, מכאן אנו למדים שעשו עפ"י הדיבור של שכינה", עכ"ל.

משום שכך רצתה השכינה, שלא יחוסל הרוע הנורא של עמלק בפעם אחת, אלא תהיה מלחמה לה' בעמלק מדור דור.

הכח של יעקב שבא מעשיו,

ינצח את הכח

של עשיו שבא מיעקב

**כוחו של רבי עקיבא כנגד אותו האיש
הנוצרי וכל גלות אדום**

הכח של יעקב שבא מעשיו, ינצח את הכח של עשיו שבא מיעקב

כוחו של רבי עקיבא כנגד אותו האיש הנוצרי וכל גלות אדום

תוכן המאמר

- א. גם בגלות אדום הקדים הקב"ה לישראל רפואה למכה.
- ב. הכל צפוי והרשות נתונה - ידיעה ובחירה.
- ג. רבי עקיבא הוא כח של יעקב שבא מעשיו, לעומת אותו האיש הנוצרי שהוא כח של עשיו שבא מיעקב.
- ד. תורתו ומידותיו של רבי עקיבא הם כח הקדושה הנגדי לטומאת אותו האיש וכל גלות אדום.
- ה. מדוע רק רבי עקיבא איננו מתפעל כלל ממראות החורבן וגלות אדום.

א. גם בגלות אדום הקדים הקב"ה לישראל רפואה למכה

איתא בגמרא מגילה (י"ג ב'): "אמר ריש לקיש אין הקב"ה מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה, שנאמר (הושע ז' א') כרפאי לישראל ונגלה עוון אפרים".

זהו שמסופר במגילת אסתר שמרדכי הציל את המלך אחשורוש מבגתן ותרש אשר ביקשו להורגו, ומיד אח"כ כתוב "אחר הדברים האלה גידל המלך אחשורוש את המן בן המדתא האגגי וינשאהו", ד"אחר הדברים האלה" – היינו אחרי שנבראת רפואה זו שמרדכי הציל את אחשורוש שבזה תהיה תשועה לישראל, גידל המלך אחשורוש את המן וינשאהו, שהקב"ה בורא רפואה למכתן של ישראל קודם שיביא את המכה עליהם (גמרא מגילה שם).

כמו כן מצינו בירידת ישראל למצרים – שהיא הגלות הראשונה שגלו ישראל, להיות שם עבדים בעבודת פרך ובשאר גזירות ועינויים, דכשרק התחילו ישראל להיכנס בין החומות של מצרים נולדה יוכבד – האם של משה רבינו, שהוא יהיה הגואל העתידי שעתיד לגאול את ישראל מכל צרת גלות מצרים.

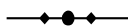
והנה, מבואר בספר דניאל דארבע גלויות יעבור עם ישראל, הלא הם: גלות בבל, גלות פרס ומדי, גלות יון, וגלות אדום – שהיא הארוכה והקשה מכולן, שנמשכת מאז חורבן בית מקדשנו עד ביאת המשיח.

במאמר זה נתבונן ונראה כיצד הקב"ה הקדים רפואה למכה גם לפני המכה הנוראה של גלות אדום – הגלות הארוכה והקשה מכולן.

דהנה, מהות גלות אדום היא היות עם-ישראל משועבד ומעונה מאוד תחת עמי עשיו האכזרים הדוגלים בדת הנוצרית.

— כח יעקב שבא מעשיו ינצח את כח עשיו שבא מיעקב — רסא

ומבואר בדברי חז"ל דכח הקדושה הנגדי לטומאת גלות אדום הוא כח התורה שבעל פה, ובפרט חלק תורת הסוד והקבלה שבתורה שבעל פה, שרק בכוחם יִשָּׁע עם ישראל מגלות אדום.^א

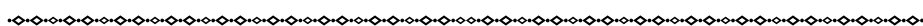

ב. הכל צפוי והרשות נתונה – ידיעה ובחירה

מיסודות האמונה, שהקב"ה יודע את כל העתידות ויודע מה שיבחר כל אדם, אם יבחר להיות צדיק או להיות רשע. ואין זה סותר כלל את בחירתו של האדם, שהאדם חופשי לגמרי לבחור אם להיות צדיק או רשע, אעפ"י שהקב"ה יודע מה שהוא יבחר – כמו שכבר ביארו בהרחבה הרמב"ם (בהקדמה למסכת אבות בשמונה פרקים, ובהלכות תשובה פ"ה, ובמורה נבוכים ח"ג פ"כ), ועוד רבים.^ב

כגון, אמרו חז"ל דעד עשרה דורות כח המוליד בוולד, כלומר, שהאדם יורש כוחות ותכונות מעשרת הדורות שהיו לפניו, אבל לא מהדור האחד-עשר שהיה לפניו.

והנה, הקב"ה ברא את אדם הראשון בכוחות גדולים ונפלאים, וידע

א. זו לשון המדרש רבה במדבר (פרשה מ"ז סי' א'): המקרא אני נותן להם במכתב, והמשנה והתלמוד והאגדה אני נותן להם על-פה שאם יבואו אומות העולם וישתעבדו בהם יהיו מובדלים מהם... "כי על פי הדברים האלה" זו המשנה והתלמוד שהם מבדילים בין ישראל לעובדי כוכבים.

ועי' במדרש תנחומא פרשת נח (אות ג') דשתי ישיבות לישראל שעוסקות בתורה שבעל פה לעולם לא שולט בהם שיעבוד האומות, ואף לימות המשיח אין רואין חבלו של משיח. וז"ל ה"רעיא מהימנא" (פרשת נשא): ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי דאיהו האי ספר הזוהר, יפקון ביה מן גלותא ברחמי, ויתקיים בהן ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. **ב.** לפי רוב המפרשים זוהי גם כוונת רבי עקיבא במשנה (אבות פ"ג משנה ט"ו) באומרו "הכל צפוי והרשות נתונה" – כך פירשו שם הרמב"ם בפיהמ"ש, התוי"ט, ה"תפארת ישראל", ועוד רבים.

הקב"ה שהדורות שיהיו אחרי אדם הראשון לא יבחרו להיות צדיקים ואילו נח יבחר להיות צדיק, לכן הוריד הקב"ה את נשמת נח בדור העשירי לאדם הראשון, כדי שנח יירש ויוכל לפתח את הכוחות הנפלאים שהיו באדם הראשון, ולא יאבדו כוחות אלו בתהום הנשייה.

במאמר זה יתבאר, דמאחר שידע הקב"ה דאותו האיש הנוצרי יש"ו יבחר להרשיע להסית ולהדיח את ישראל וייסד את הדת הנוצרית שהיא הדת והדגל של עמי עשיו, דהגלות אצל העמים הדוגלים בטומאת הדת הנוצרית היא היא עצם גלות אדום הארוכה והקשה שבגלויות, הקדים הקב"ה רפואה למכה והוריד לעולם את נשמתו של רבי עקיבא באותה שנה עצמה בה עתיד להיוולד אותו האיש הנוצרי, כבר בראשיתה של אותה שנה ביום הכיפורים^ג, טרם ירידתו לעולם של אותו האיש שהוא יסוד הפורענות של גלות אדום.

דידע הקב"ה שרבי עקיבא יבחר להיות צדיק נשגב ויהיה מריה דהתורה שבעל-פה^ד ומריה דתורת הסוד והקבלה^ה, וכפי שנתבאר רק זכות התורה שבעל פה ובפרט חלק תורת הסוד והקבלה שבתורה

.....

ג. דאותו האיש הנוצרי נולד בשנת 3,760 לבריאת העולם (70 שנה לפני חורבן ביהמ"ק השני), ולפי חשבון סדר הדורות ר' עקיבא נולד בראשיתה של אותה שנה ביום הכיפורים.

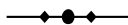
ד. כדאיתא בגמרא סנהדרין (פ"ו א'): "סתם מתניתין רבי מאיר, סתם תוספתא ר' נחמיה, סתם ספרא רבי יהודה, סתם ספרי ר' שמעון, וכולהו אליבא דר' עקיבא", ופירש"י ממה שלמדו מר' עקיבא אמרום.

ובגמרא יבמות (ס"ב ב'): אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לר' עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד וכו' והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה באותה שעה.

ה. כדאיתא בגמרא חגיגה (י"ד ב') דארבעה נכנסו לפרדס ורק ר' עקיבא יצא בשלום, והוא כנ"ל רבו של רשב"י בעל ספר "הזוהר".

שבע"פ הוא הכח הנגדי שרק בכוחו יוכל עם ישראל לעבור את גלות אדום הנוראה, וליטול מעשיו את המלוכה בביאת המשיח.

לכן, בהורדת נשמת רבי עקיבא לעולם כבר בראשיתה של אותה שנה בה עתיד להיוולד אותו האיש הנוצרי, בזה הקדים הקב"ה לישראל את הרפואה למכה הנוראה של גלות עשיו הוא אדום.

ג. רבי עקיבא הוא כח של יעקב שבא מעשיו, לעומת אותו האיש הנוצרי שהוא כח של עשיו שבא מיעקב

הנה נתבאר, דהקב"ה הקדים לישראל רפואה למכה הנוראה של חורבן ביהמ"ק השני וגלות אדום, ע"י הורדת נשמת רבי עקיבא לעולם טרם שנזרע זרע הפורענות של גלות אדום בהולדת אותו האיש הנוצרי.

ויש להתבונן בנפלאות הבורא, דהנה אותו האיש הנוצרי יש"ו נולד להורים יהודים כידוע, והוא כח שבא מיעקב ופרש לכיוון עשיו עד שיסד את טומאת הדת הנוצרית שהיא טומאתם ודיגלם של עמי עשיו.

ורבי עקיבא – שהקדימו הקב"ה לישראל כרפואה למכה זו – הוא בן גרים כידוע, וכדכתב הרמב"ם בהקדמתו ל"משנה תורה" דיוסף אביו של רבי עקיבא היה גר, ולפי מאורעות התקופה, נראה שהיה יוסף אביו של רבי עקיבא גר שבא מעמי עשיו.

נמצא, דרבי עקיבא הוא כח נפלא ששורשו בעשיו ועבר ליעקב, והגדיל לעשות עד שנהיה מריה דהתורה שבעל פה ובכללה מריה דתורת

הסוד והקבלה כנ"ל, והוא התשובה הניצחת לגלות אדום ולטומאת אותו האיש הנוצרי ששורשו ביעקב ופרש לעשיו להסית ולהדיח ולבנות את גלות אדום.

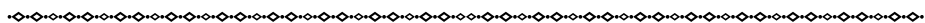
יבוא הכח של יעקב שבא מעשיו וינצח את הכח של עשיו שבא מיעקב, והדברים נפלאים.

ד. תורתו ומידותיו של רבי עקיבא הם כח הקדושה הנגדי לטומאת אותו האיש וכל גלות אדום

עוד יש להתבונן במידותיו הנעלות והנשגבות של ר' עקיבא, שהוא אכן ההיפך הקיצוני המוחלט ממידותיו הטמאות של אותו רשע האיש הנוצרי.

דהנה, בגמרא סוטה (מ"ז א') מסופר על אותו רשע שהוא היה תלמיד של ר' יהושע בן פרחיה, ואירע מקרה שר' יהושע דחאו בשתי ידים. כתוצאה מכך כעס אותו רשע והלך ועבד עבודה זרה וכישף והסית והדיח, והחטיא את הרבים.¹

1. יש להאיר, דתגובה נוראה כזו לדחייה בשתי ידים, דמכח דחייה כזו באה הדרדרות גמורה לצד הטומאה, מצינו כבר באמו של אותו האיש, **ובעצם הולדתו.** דאיתא בגמרא גיטין (צ' א') דפפוס בן יהודה היה דוחה את אשתו בשתי ידים, דהיה נועל את הבית בפני אשתו כשהיה יוצא מהבית. ואשתו, שהיא מרים מגדלא שער נשייא אמו של אותו האיש (כדפירש רש"י שם), יצאה בכעסה עקב זה מן הבית וזינתה תחתיו, וכך נולד הממזר שהוא אותו האיש.

לעומת זאת, להבדיל בין האור ובין החושך, אנו רואים ברבי עקיבא את ההיפך הקיצוני הגמור, דפעמים רבות מאוד דחאוהו בשתי ידים וזה גרם לרבי עקיבא להיפך – להוסיף ולדבוק בחכמים ובתורה ביתר אהבה, ביתר שאת וביתר עוז.

דהנה, איתא במסכת דרך ארץ זוטא (ח', ח'): אמר רבי עקיבא כך היה תחילת תשמישי לפני חכמים, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפלתי בו בארבעה מילין עד שהבאתיו למקום בית הקברות וקברתיו, וכשבאתי והרציתי דברים לפני ר' אליעזר ור' יהושע אמרו לי כל פסיעה ופסיעה שפסעת מעלה עליך כאילו היית שופך דמים, אמרתי להם ומה בשעה שנתכוונתי לזכות נתחייבתי לשמים, בשעה שלא נתכוונתי על אחת כמה וכמה, באותה שעה לא זזתי מלשמש לחכמים.

הנה, חכמים דחאוהו לרבי עקיבא בשתי ידים, ודחייה זו גרמה לו לרבי עקיבא להיפך – לדבוק עוד יותר בחכמים.

גם מצינו בגמרא ערכין ט"ז ב': "אמר רבי יוחנן בן נורי מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי, שהייתי קובל עליו לפני רבי שמעון בריבי וכל שכן שהוסיף בי אהבה" – גם כאן הדחייה שדחאוהו גרמה לו לרבי עקיבא להיפך – להוסיף אהבה לחכמים.

ואף כשהיה נראה לכאורה שדחאוהו לרבי עקיבא מן השמים בשתי ידים, נתעלה הוא עוד יותר בדבקותו בה' ובתורתו, כדאיתא בגמרא יבמות ס"ב ב'.

דזו לשון הגמרא שם: "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה".

כידוע, דוקא מתלמידים אלו של רבי עקיבא נתפתחה מאוד כל התורה שבעל פה.

פשוט שסתם אדם בראותו שמן השמים מתו כל עשרים וארבעה אלף תלמידיו, דנראה בזה לכאורה שמן השמים דחאוהו בשתי ידיים והראו לו שהוא אינו ראוי להיות ראש ישיבה וללמד תורה לרבים, היה סתם אדם מפסיק ללמד תורה לרבים, ואילו רבי עקיבא הגיב בצורה הפוכה, שהוסיף להעמיד תלמידים חדשים שמהם נתפתחה מאוד כל התורה שבעל פה.

הנה הראינו לדעת את כוחו הנפלא של רבי עקיבא ששום דחייה בשתי ידיים לא הרתיעה אותו, אלא אדרבה, גרמה לו להוסיף ביתר שאת וביתר עוז להידבק בקדושה.

וזה, כאמור, בניגוד קיצוני מוחלט לאותו האיש הרשע שרבו דחאו פעם אחת בשתי ידיים וכתוצאה מכך יצא לעבוד עבודה זרה לכשף להסית ולהדיח, ולזרוע את זרע הפורענות של גלות אדום הנוראה.

אכן, תורתו ומידותיו של רבי עקיבא הם הם כח הקדושה הנגדי לטומאת אותו האיש שזרע את זרע הפורענות של גלות אדום. מכוחו של רבי עקיבא מריה דהתורה שבעל פה ומריה דתורת הסוד והקבלה שבה, ומכח דביקותו הנפלאה בתורת ה' וחכמיה, יושע עם ישראל מגלות אדום, ובכח זה יטול מלך המשיח את המלוכה ממלכות אדום, והיתה לה' המלוכה.

ה. מדוע רק רבי עקיבא איננו מתפעל כלל ממראות החורבן וגלות אדום

הגמרא במסכת מכות (כ"ד א' ב') מספרת: פעם אחת היו עולין רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק.

אמרו לו, מפני מה אתה מצחק? אמר להם מפני מה אתם בוכים? אמרו לו מקום שכתוב בו הזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הילכו בו ולא נבכה!?! אמר להם לכך אני מצחק דכתיב "ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו"... תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה.

באוריה כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער, בזכריה כתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים כו' ורחובות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחובותיה, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת.

רבי עקיבא הוא היחיד שאיננו מתפעל כלל מהחורבן שעשו הרומאים בני עשיו, אלא בשיא החורבן הוא כבר רואה בעיני רוחו את הילדים המשחקים ברחובות ירושלים.

כל מעשה זה מואר בַּאֲזֹר יְקָרוֹת חדש לפי כל מה שנתבאר במאמר זה.

שהרי נתבאר כאן בהרחבה, דרבי עקיבא הוא אבי כח-הקדושה הנגדי לכל החורבן שעשו בני עשיו הרומאים ולכל גלות אדום היא גלות עשיו הנוראה שבאה בעקבותיו.

לכן, רבי עקיבא הוא הגבר הוקם על שמצחק בראותו את החורבן שעשו הרומאים בני עשיו.

דבכוחות הקדושה המיוחדים של רבי עקיבא – שהם הם הכח הנגדי לכל טומאת גלות אדום – יכול רק רבי עקיבא לראות בעיני רוחו, ממש בזמן החורבן, את הילדים המשחקים ברחובות ירושלים ואת הקץ לגלות אדום, בו יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה.

רבי עקיבא – הוא מקור כח הקדושה המנתץ את גלות אדום ומכין את מלכות הקב"ה בעולם.

